Biblioteca Jud. ... SALA DE LECTURA

16
Anul XXV
(1 041)
Simbătă
17 aprilie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Moment de referinţă în cronica prieteniei româno-chineze

Bogata cronică a tradiţionalelor raporturi de strînsă prietenie şi colaborare româno-chineză a înregistrat zilele acestea un nou şi important moment de referinţă : vizita pe care tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, a efectuat-o pe pămîntul Chinei, la invitaţia C.C. al P.C. Chinez şi a Consiliului de Stat al R.P. Chineze. Desfăşurată sub semnul continuităţii, într-o atmosferă sărbătorească, de caldă prietenie — caracteristică dealtfel ansamblului relaţiilor statornicite între ţările şi popoarele noastre — vizita înaltei solii româneşti s-a constituit, în egală măsură, într-o vibrantă expresie a dorinţei şi voinţei comune de a da noi dimensiuni conlucrării bilaterale în interesul reciproc, al cauzei socialismului, înţelegerii şi păcii în lumea întreagă. În mod deosebit, vizita a constituit un fericit prilej de a se evoca stadiul atins în dezvoltarea relaţiilor multilaterale româno-chineze, de a se identifica noi punţi de legătură.

În legătură cu aceasta, la marele miting al prieteniei româno-chineze de la Shenyang, tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia : „În cursul actualei vizite dorim ca, împreună cu tovarăşul Hu Yaobang, cu ceilalţi conducători de partid şi de stat chinezi, să găsim noi posibilităţi şi noi forme de colaborare şi cooperare între partidele şi popoarele noastre. Dorim să facem astfel încît această colaborare să contribuie la progresul economico-social al ambelor ţări, la ridicarea pe o nouă treaptă a bunăstării popoarelor noastre, la cauza generală a socialismului şi păcii în lume". La rîndul său, cu acelaşi prilej, tovarăşul Hu Yaobang, arătînd că Partidul Comunist Român, preşedintele Nicolae Ceauşescu au adus o contribuţie remarcabilă la dezvoltarea prieteniei româno-chineze, evidenţia : „Actuala vizită a tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi întîlnirile dintre conducătorii celor două partide şi ţări au ca unul din scopuri discutarea şi găsirea de noi căi pentru dezvoltarea colaborării economice şi în alte domenii de activitate".

Dar dincolo de profundele semnificaţii pe care vizita, rundele de convorbiri avute de tovarăşul Nicolae Ceauşescu cu tovarăşii Hu Yaobang şi Zhao Ziyang, ca şi importantele înţelegeri convenite le-au înscris pe plan bilateral, dialogul politic româno-chinez, desfăşurat într-o atmosferă de caldă prietenie, de stimă şi înţelegere reciprocă, a ocazionat şi un vast tur de orizont asupra problemelor majore ce confruntă lumea contemporană. În acest context, se cuvine a fi reliefată identitatea sau înaltul grad de apropiere a punctelor de vedere exprimate în legătură cu vasta problematică internaţională aflată în dezbatere. Proclamînd ataşamentul lor ferm la principiile inalienabile ale dreptului internaţional, cele două părţi au evidenţiat marile pericole pe care le generează încălcarea acestor principii, promovarea politicii de forţă şi de ameninţare cu forţa, de împărţire şi reîmpărţire a sferelor de influenţă şi dominaţie, de menţinere a unor stări de tensiune şi conflict, toate aceste fenomene profund nocive desfăşurîndu-se pe fundalul intensificării cursei înarmărilor, a agravării stărilor de criză din viaţa planetei. Situaţia la care s-a ajuns impune, mai mult ca oricînd, să se acţioneze cu fermitate în direcţia însănătoşirii climatului mondial, pentru oprirea încordării şi continuarea cursului spre destindere, dezarmare şi pace. O atenţie deosebită a fost acordată totodată acutelor probleme ale economiei mondiale, cele două ţări reiterîndu-şi poziţia conform căreia soluţionarea acestora impune restructurarea actualului sistem economic mondial, lichidarea fenomenului subdezvoltării şi edificarea unei noi ordini economice internaţionale.

Prin auspiciile generoase sub care s-a desfăşurat, prin atmosfera de caldă şi sinceră prietenie, prin conţinutul bogat al convorbirilor şi înţelegerilor convenite, recenta vizită întreprinsă de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, pe pămîntul ospitalier al R. P. Chineze se constituie, fără îndoială, într-o contribuţie de însemnătate deosebită la dezvoltarea şi aprofundarea unor raporturi de îndelungată şi frumoasă tradiţie, ca un moment deschizător de noi şi ample perspective pentru intensificarea continuă a acestora.

Luceafărul

Convorbiri oficiale între tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşul Hu Yaobang

JURNAL DE POET

DRUM LA PUTNA

Am fost şi eu printre mulţimile venite la Putna în duminica trecută să-l sărbătorească pe părintele lor, unul dintre cei mai nemuritori ai neamului nostru, Ştefan cel Mare şi Sfînt de la a cărui încoronare pe cîmpul Direptate în fruntea Moldovei s-au împlinit iată cinci sute douăzeci şi cinci de ani.

Bucuria acestei zile va rămîne îndelung în inimile noastre, crenguţe de salcie în floare din mîinile pruncilor şi bătrînilor bucovineni, aşijderea încă în portul alb al tradiţiei sfinte ne vor aseri aducerea aminte a acestei zile istorice prin care o generaţie de oameni vrednici ştie să păstreze vie amintirea strămoşilor. Ne-am adus aminte acolo, la umbra clopotului Buga, de veghea lui Mihai Eminescu cu prilejul acestui ceas fericit de sărbătoare a voievodului la ctitoria lui avînd astăzi însufleţitor pe marele poet Adrian Păunescu la cenaclul său, alături de care am fost şi doi ardeleni, Ion Horea şi subsemnatul. Despre Ştefan cel Mare s-a scris încă

Ştefan cel Mare — sculptură de Mircea Ştefănescu

puţin. Iorga o spunea cu strîngere de inimă, pentru a te apropia de zarea celor mari îţi trebuie suflet mare, acel patriotism înflăcărat care dizolvă băţigul grijilor mărunte întru entuziasmul sfînt de viaţă dătător al Logosului întrupat şi în istoria bimilenară a poporului român.

Ioan Alexandru

IN PAGINA A 3-A

● „Un roman modern în cheie barochizantă" de Stan Velea ● „Începuturile scrisului în limba română" (II) de I. C. Chiţimia ● „Folclor cultural sau despre tracomanie şi tracofobie" (III) de Adrian Riza.

REMEMORĂRI

Se iscălea Z. S. (x)

Primesc un telefon nocturn de la o voce cu inflexiuni baritonale, cunoscută parcă, aluzivă dar afectuoasă :

— Alo, casa maestrului Mircea Micu ? (Cuvîntul maestru subliniat cu o fărîmă de ironie abia simţită).

— Dacă vreţi maestru, ...da !

— Ştii cine-i la telefon ?

— Nu prea, mărturisesc eu.

— Fişcalu ! Poetul Adrian Beldeanu !

Rămîn perplex cîteva secunde gîndindu-mă cu groază la posibilele reproşuri dar îmi revin şi preîntîmpin atacul bucurîndu-mă :

— O, te salut Adriene... Ce mai faci domnule ?

— Ce să fac ? Trag ponoasele **celebrităţii**... Dragul meu, zice rotunjind cuvintele, să ştii că mi-ai făcut o reclamă absolut, ca să zic aşa, fulminantă. Cît sînt eu de cunoscut în urbea asta ctitorită de Bucur în dublă calitate, evident, de literat şi de pledant, află că gloria mi s-a triplat după serialul tău din **Luceafărul**.

Încerc să descifrez o nuanţă de ironie sau reproş şi-i răspund evaziv :

— Mă bucur Adriene...

— Te bucuri tu dar eu îţi sînt recunoscător. Mă sună lumea, zbîrnîie telefonul ca la informaţii-gară, mă prind clienţii şi colegii de reverul hainei pe sălile tribunalului şi-mi cer amănunte. E ceva abominabil !

Două poetese de la cenaclul **Bacovia** au venit să-mi ia un interviu.

M-au pîndit în faţa casei spre iritarea şi suspiciunea, (altfel îndreptăţită), soţiei mele, m-au prins, m-au angasat, şi mi-au înmînat un chestionar cu peste o sută de întrebări... O nebunie ! M-au sunat din provincie cu taxă inversă, două edituri mi-au cerut să-mi publice memoriile, ce mai, taifun răvăşindu-mi existenţa...

— Îmi pare bine, repet eu, încercînd să-i potolesc zelul retoric.

— Dragul meu, partea cea mai esenţială, însă, acum urmează. Iată, în principiu, ce-aş dori să te rog, mai bine-zis, să te atenţionez...

(Îmi zic în gînd că acum mă va chema cu nonşalanţă şi politeţe avocăţească în faţa instanţei spre a da seamă de unele exagerări şi mă gîndeam dacă, în acest caz, Traian Iancu va conceda să depună mărturie, dar, mă alarmez degeaba...)

— Iubitul meu confrate prins în mrejele poeziei, aş vrea să te rog să-mi faci un hatîr care decurge, din punct de vedere juridic, din dreptul firesc de-a fi ascultată şi cealaltă parte. Adică, iubitule, să-ţi faci timp într-o zi, să te oboseşti pînă la domiciliul meu, sau, dacă nu vrei, alegem un loc neutru, spre a-ţi relata desfăşurarea întîlnirii şi din unghiul meu de vedere.

(Ezit înainte de-a-i răspunde. Dacă, acceptînd să merg la domiciliul, singur, ca un soldat neinstruit ce sînt, voi fi întîmpinat cu o **strategie** ce m-ar pune în dificultate ?)..

Tac în consecinţă, meditativ.

— Iubitule, cred că

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Tudor Vladimirescu, text inedit de Tudor Arghezi, reprezintă una dintre conferinţele pe care marele scriitor le-a pregătit între anii '30—'40 spre a fi difuzată la posturile de radio. Textul de faţă este cu totul inedit, întrucît nu a fost niciodată prezentat publicului.

TUDOR VLADIMIRESCU

Dacă figura românească a lui Constantin Brîncoveanu, pe care am schiţat-o în sfertul de oră trecut, a fost o figură de boier şi de Prinţ, Tudor Vladimirescu, de care ne ocupăm azi, este ţăran.

Olteanul Tudor era feciorul unui sat din Gorj, Vladimirul, şi viaţa lui, asemănătoare într-o privinţă cu a lui Cristofor Columb, reflectează pînă la moarte, pînă la trădarea căpitanilor lui, duioşia naivă şi curată a plugarului cinstit, învelit de ceruri şi de lumină.

Se ştie prea puţin lucru despre prima lui tinereţe, însă de-ajuns ca să orienteze. Tudor a învăţat carte cu preotul satului, puţină carte, dar de bună calitate. Ar fi trebuincios să se ştie cine era preotul, căci el trebuie să fi fost şi un dascăl sufletesc, nu numai un dascăl de slove. De obicei, în ucenicie, atunci cînd ucenicul e bun, trăieşte dascălul, atunci cînd a fost dascălul bun şi începutul unei credinţe active trebuie căutat întotdeauna în individualitatea profesorului. Nu ne vine să credem că Tudor nu a găsit subt acoperişul preotului cîteva idei bine parcurse şi bine stabilite.

Dascălul lui Tudor nu şi-a învăţat elevul buchiile moarte. Preotul trebuie să fi avut şi o dragoste deosebită pentru însufleţirea cărţii. Din unele fraze strecurate în proza revoluţionară a tînărului răzvrătit, se cunoaşte că elevul a prins repede învăţătura nimerită cu mintea lui şi că avea harul expresiei juste şi uşurinţă la înfierbîntarea cuvintelor, de care s-a folosit. Dealtfel, este cunoscut că toţi marii revoluţionari, de la cel mai vechi pînă la cel din urmă şi din vremea noastră au avut cele două înzestrări, de grai sau de scris, a cuvîntului, care mişcă numai atunci cînd îl înflăcărează ceea ce se numeşte talentul, care-i un prisos de dragoste.

Un timp, Tudor este îngrijitorul unei moşii boiereşti de peste Olt. După aceea, el intră cum s-ar zice funcţionar, numindu-se vătaf de plai. În războiul ruşilor cu turcii dintre anii 1806—1812, el se luptă în rîndul oştirii ruseşti, comandînd vreo şapte sute de soldaţi voluntari adunaţi de el şi capătă, odată cu gradul de ofiţer, un rang de nobleţe, decorat cu ordinul Vladimirului : o coincidenţă curioasă cu numele satului în care Tudor s-a născut. După război, Tudor trebui să se refugieze la Viena : e de crezut că se bătuse bine şi că numele lui rămînea în amintirea turcilor care, deocamdată, trebuiau ocoliţi. În 1815 Tudor e din nou vătaf de plai : la Cloşani.

Ca orice oltean care se respectă, Tudor nu putea să rămîie sărac. Sărăcia o fi ea o virtute pentru alte neamuri de români : olteanul poartă-n sînge porunca să facă avere, şi a făcut avere şi Tudor. El avea o moară cumpărată pe vadul Topliţei ; şi-a făcut o moară la Cloşani ; în dealul Govorei avea o casă şi o vie ; mai avea la Cerneţi case mari şi prăvălii, iar la Vladimiri moştenea moşia ţărănească părintească. Şi mai făcuse avere şi cu neguţătorii de vite în ţara Ungurească... Vedeţi că avem de-a face, nu cu un revoluţionar teoretic brănit cu ceai de muşeţel şi cu pesmeţi, dar cu un gospodar sănătos, cu un cap întemeiat şi practic, în stare să gîndească o revoluţie harnică şi constructivă şi să o realizeze în ordinea materială, nu pe hîrtie timbrată şi de pe masa unui birou asigurat cu un salariu garantat. Tudor era omul care place lui Dumnezeu şi care face lucru bun din nimic. E cazul juve-

Continuare în pag. a 3-a

Mărţişor — Casa lui Tudor Arghezi
Gravură de Dragoş Morărescu

MESAJ ŞI ACCESIBILITATE ÎN POEZIA TINERILOR

Nimic mai greu accesibil decît realul însuşi

A s reproşa termenilor puşi în discuţie un lucru din afara lor : faptul că o vreme au fost folosiţi în aşa fel încît declanşează în artist o mică alarmă, un fel de complex de culpabilitate ; el apar ca un memento al imperativului utilităţii. Privindu-şi opera (finită), autorul se va întreba, tresărind : e opera mea purtătoare de mesaj ? E accesibilă ? Cîtorva ? Cui ?

Noţiunea „expresă de mesaj îmi pare că presupune ostentaţie retorică, discursivă, ceea ce poate fi un aspect particular al artei contemporane, nu neapărat cel mai important. Eşecuri şi reuşite se pot găsi, evident, în orice formulă. Principalul rămîne buna credinţă şi flexibilitatea cu care se asumă un astfel de termen, ca oricare altul. Pentru că, în fond, arta e „edificare asupra sinelui", arta e „împăcare cu realul". Adevărata artă, cum spunea Stravinsky despre cvartetele lui Beethoven, dă „o măsură a omului... constituie o parte a descrierii calităţii de a fi om". Un mesaj prestabilit poate fi un program de linearitatea telegrafului, denaturînd ceea ce s-ar putea numi adevăr artistic, spontaneitate, validitate estetică. Multe din operele contemporane mai degrabă întreabă decît afirmă, ori afirmă cu asemenea violenţă încît din ele ne loveşte o profundă mirare, o nedumerire incitantă, ori încearcă să înlăture, prin apropierea de obiect, prejudecăţile acumulate de întreaga istorie a artei. Acesta le e mesajul — adică acesta le e sensul — inefabil, în esenţă, pentru că arta mai nouă, supusă tuturor experienţelor, îşi poartă, poate ca singură marcă neschimbătoare, doza de inefabil. Cu cît concentrarea artistului asupra materiei sale e mai deplină — deci nedistrasă de un program paralel — cu atît mai mult el poate spera să ajungă la un „mesaj autentic".

Adevărat este că istoria literaturii cuprinde monumente care nu sînt cituşi de puţin intenţionate ca artă gratuită, de n-ar fi să ne gîndim

Ioana Ieronim

Continuare în pag. a 6-a

Vanitate şi adevăr

Pare unanim acceptat faptul că **valoarea** estetică se află în strînsă legătură cu **mesajul**, în primul rînd, cu criteriul **accesibilităţii** operei, în al doilea rînd. Opera artistică de valoare nu este închisă în sine, ea reprezintă o formă deschisă, comunicantă, un sistem de relaţii determinate şi determinînd la rîndul lor, eliberînd o structură de cunoaştere. Opera cu adevărat valoroasă sensibilizează finalmente, educă gustul şi conştiinţa receptoare. Dificultatea de a te apropia de un poet ca Góngora, de exemplu, şi în general de concettişti, nu constă în obscuritatea lor, adică în lipsa de mesaj şi de accesibilitate, ci în faptul că realitatea artistică pe care el o propun nu are „simţul realităţii adevărate", presupunînd o metodă nouă pentru epocă ; că nu poate fi vorba de obscuritatea operei ci de una a receptării, a dovedit-o tot un poet, la mare distanţă în timp : Federico García Lorca în celebrul eseu **Imaginea poetică la Góngora** („Te reîntorci din starea de inspiraţie aşa cum te reîntorci dintr-o ţară străină. Poemul este povestirea călătoriei. [...] La Góngora nu ştii ce să admiri mai mult : substanţa sa poetică, sau forma sa neimitabilă şi deosebit de inspirată ? Cuvîntul ales de el **dă viaţă** spiritului său. În loc să-l ucidă. Nu este spontan, dar are prospeţime şi tinereţe. Nu este facil, dar este inteligibil şi luminos." Exemplele se pot înmulţi, căci, de cele mai multe ori, conştiinţa receptorului — e un fapt unanim recunoscut — rămîne în urmă faţă de aceea a artistului. Valoarea se impune finalmente, dacă este într-adevăr valoare': mesaj, accesibilitate, adică — **cunoaştere**.

Poezia ultimilor „sosiţi" în literatura română contemporană nu pune problema accesibilităţii, pentru simplul motiv că, în multe dintre cazuri, valoarea lor este cu totul îndoielnică. „Zgomotul" pe care ei, şi nu numai ei, îl fac, a început, se pare, să fie „sancţionat". Calitatea îndoielnică este, din păcate, de multe ori „acoperită" de agitaţie, de încercarea de acredi-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

● IN ACEST NUMAR ● Cronica literară ● M. Ungheanu ● Sultana Craia ● Artur Silvestri despre volumele : ● „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi" ● „Bestiariu" de Pop Simion ● „Vînătorile" de Dumitru M. Ion ● Cartea de debut de Voicu Bugariu ● 3 debuturi în proză : ● Dumitru Radu Luca ● Costel Bunoaica ● Eliana Popovici ● Poeme de ● Nicolae Ioana ● Dim. Rachici ● Sanda Ghinea ● „Conexiunea universală" de Alina Neuş ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Cronica ediţiilor de Gheorghe Suciu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Breviar ● Confabule de Iulian Neacşu ● Viaţa cărţilor

CRONICA LITERARĂ

„L-am cunoscut pe Tudor Arghezi”
Culegere de evocări de N. Dragoș

Una din inițiativele inspirate de presă din ultimii ani a fost rubrica **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** lansată cu prilejul centenarului poetului de revista **Luceafărul**. Interesul ei mai vine și din caracterul popular: oricine avea un cuvînt de spus în amintirea marelui poet putea participa. Inițiatorul ei, Nicolae Dragoș, a refuzat ideea colaborărilor selectate și acrobite, ținînd pagina la dispoziția oricui aducea ceva nou și autentic despre viața lui Tudor Arghezi. Această colecță publică de amintiri este expresivă tocmai prin caracterul ei deschis. Intuiția regizorului rubricii **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** s-a dovedit a fi cea justă. Arghezi nu aparține numai lumii literare, ci tuturor ca orice mare scriitor, iar amintiri esențiale despre el pot veni și de la cei care nu și-au făcut din scrisul cu majusculă o profesie. S-a verificat și pe această cale că marii scriitori sînt factori de solidarizare spontană a colectivităților din care fac parte. Toți cei care scriu despre Tudor Arghezi îl consideră al lor și scriu cu convingerea că l-au cunoscut intim și definitiv. **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** este încă una din multele cărți care văd lumina tiparului în ultimii ani după ce mai întîi au trecut prin paginile revistei **Luceafărul**.

Amintirile acestea văzute cu ochi diferiți și scrise de mîini atît de diverse nu propun un portret contradictoriu al poetului. Este adevărat că multe, cele mai multe vorbesc despre poetul care trecuse de vîrsta maturității și intrase de mult sub zodia în care surprizele de caracter și conduită sînt rare și fără importanță pentru portretul definitiv al omului. Dar nici cele care se întorc la perioada tinereții nu contrazic înfățișarea sufletească și morală a „senectuții”. „Haiducia” poetului, trăsătură pe care o degajă o bună parte a vieții și a operei scriitorului, se convertise cu trecerea timpului într-o ținută de „gospodar” chivernisit și înțelept, aidoma țăranilor pe care poetul îi venera. Amintirile din această carte pomenesc de mîndria lui Arghezi de a fi mai presus de orice gorjean și de încrederea pe care o acorda în anii grei ai primului deceniu postbelic depozitului uman țărănesc. De altfel omenia pe care o degajă gesturile scriitorului în absolut toate întîlnirile relatate își are corespondentul în tot acel univers de la care Arghezi se revendica și pe care a încercat să-l repete miniatural la marginea Bucureștiului prin grădina de la Mărțișor. Dar insistînd doar asupra acestei înfățișări am uitat altele prezente în **L-am cunoscut pe Arghezi**, cum este ipostaza monahală a poetului și interesul lui pentru cei care făceau parte din cinul pe care-l părăsise. Un loc cu totul special îl ocupă în carte amintirile lui Valeriu Anania a cărui apropiere de poet datorează mult nostalgiei argheziene după închinarea primei lui tinereți. Este o altă intrare secretă către misterul omului și al operei lui.

Deși evocarea anilor mai tineri ai scriitorului nu lipsesc, se poate spune că cele mai multe pagini din **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** privesc anii postbelici ai poetului. Pricina este și vîrsta celor care-l evocă, inevitabil mai tineri decît poetul, dar și gloria pe care o aduce întotdeauna după sine disgrația. Între 1949—1955 scrierile lui Arghezi au intrat într-un con de umbră. Elevii nu l-au mai citit, studenții nu l-au mai studiat, editurile nu l-au mai tipărit, revistele l-au ocolit, Academia l-a ignorat. Tudor Arghezi devenise literaricește vorbind o **persona non grata**, iar a vorbi elogios despre poet în împrejurări oficiale echivala, așa cum povestește Emanoil Valeriu, cu excluderea din corpul căruia vorbitorul pînă atunci îi aparținuse. Este epoca Mărțișorului ostracizat cînd foarte puțini aveau curajul să-i bată scriitorului la poartă. Dar pe acolo se abat totuși admiratori și prieteni. Eugen Barbu, încă un necunoscut, răzbește în incinta suspectă alături de alți doi candidați la gloria literară aducîndu-i poetului... doi saci de făină. Mulți își amintesc în această carte despre coșurile cu cireșe de la poarta Mărțișorului, despre cîntarul de aici și despre cornetele de hîrtie în care oamenii mahalalei și alți amatori își primeau marfa din mîna copiilor sau chiar a lui Tudor Arghezi. Mihai Tătărîm a conservat imaginea lui Tudor Arghezi ducînd cu roaba la piață legumele și fructele propriei grădini pe care le vindea între oltenii precupeți, la fel ca aceștia. Fără a fi unul din foștii aristocrați, marele poet dizgrațiat le refăcea experiența devenind peste noapte vînzător. Situația a intrat în anecdotică și legendă, cele două specii epice de largă și orală circulație fiind obstacolele curente în calea către imaginea autentică a faptelor. A intrat în legendă și articolul de neobosită faimă a lui Sorin Toma, **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei** din 1948. A reduce totul la anecdotică sau la invidii literare înseamnă însă a ne opri la chestiuni de pitoresc.

Amintirile din **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi** procură suficiente elemente pentru a scoate disgrația lui Tudor Arghezi din sfera accidentalului. Pudori și inhibiții de tot felul îi împiedică încă pe istoricii noștri literari să se apropie de evenimentele acelei epoci cu lampa lui Diogene în mînă. Dar orice istorie trebuie scrisă așa cum a fost și necesitatea e cu atît mai imperativă cu cît tendința de a estompa, de a trece sub tăcere ori chiar a mistifica împrejurări și fapte de atunci a căpătat în ultima vreme forme agresive. Din G. Călinescu s-a încercat a se face de pildă vîrful de lance al proletcultismului, cînd practic abia înlăturarea lui la începutul anului 1949 de la catedră, precedată de o serioasă pregătire de artilerie publicistică, a lăsat cu adevărat drum liber plenarelor manifestări dogmatice. Odată înlăturată personalitatea cea mai incomodă și cea mai prestigioasă a istoriografiei literare românești, apele noii mentalități critice au inundat toate suprafețele. Faptul că același lucru se petrece cu Tudor Arghezi cu aproape un an înainte elimină teoria caracterului accidental al disgrației unor scriitori români de primă importanță. Situațiile sînt apoi identice pînă la capăt: G. Călinescu este îndepărtat pentru a se instala în locul lui altcineva (I. Vitner), Tudor Arghezi primește marele blam politic pentru a lăsa locul gol pentru A. Toma. Arghezi face un scurt și acid panegiric, consemnat de Pericle Martinescu, inventatului său rival: „Ăla a vrut să mă dea afară din literatură, ca să rămînă el. A fost un „poetastru” mediocru, care s-a rostuit bine în viață și a cîștigat pe vremuri parale frumoase traducînd prost din literatura străină. După 23 August a încercat, dar n-a reușit să fie poetul verbului românesc”. În volumul postum **XC** (1970) în care sînt poeme din perioada neagră a lui Arghezi, două din ele **Dedicație** și **Mascaua minții** par a fi inspirate de cunoscuta împrejurare.

Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei n-a fost un act critic solitar. El a avut o prefață a cărei lungime exclude ideea accidentului. Al. Cerna-Rădulescu și Al. I. Ștefănescu pomenesc articolul din 1945 al lui Miron Radu Paraschivescu, complet necunoscut generațiilor tinere, intitulat **Un impostor: Tudor Arghezi**, ale cărui conținut și direcție se pot imagina. (Pentru ca paralela să fie completă amintim că la puțină vreme G. Călinescu este atacat de Felix Aderca și I. Ludo). În **Contemporanul** din 1946, Al.I. Ștefănescu tipărește și el o **Scrisoare deschisă domnului Tudor Arghezi**, reprodusă prob de autorul ei în **L-am cunoscut pe Arghezi** unde i se reproșează lui Arghezi batjocorirea învățămîntului. Autorul scrisorii și-o comentează singur: „Citit azi, articolul poate părea irevențios, demagogic și prefigurînd campania care avea să încerce să-l scoată pe Arghezi din viața publică în general și din cea literară în special”. Ni se cere să plasăm articolul în contextul epocii, ceea ce desigur trebuie făcut întorcîndu-ne, mai întîi, la articolul lui Arghezi care a declanșat scrisoarea, unde s-ar afla „critici eftine și de mult banalizate”. Nu toți participanții la necunoscuta campanie au însă nonșalanța lui Al.I. Ștefănescu. Al. Cerna-Rădulescu mai amintește și cel de-al doilea articol al lui Miron Radu Paraschivescu, **Drumurile unui poet: Tudor Arghezi** (din 1947) care poate să figureze foarte bine într-o antologie a detractorilor ca și precedentul. Urmează după acea **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei** de Sorin Toma, 1948, și frate geamăn **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei** de I. Vitner. Ceea ce urmează consacră postura de vînzător de cireșe a poetului. Frida Papadache îl întreabă dacă mai scrie: „Pentru mine, spune poetul, a scrie înseamnă a publica”. Mărțișorul trece printr-o perioadă de privațiuni. Se cultivă legume pentru vînzare, se vînd fructe, se cresc capre pentru lapte, nefiind impozabile. Un călugăr pretinde că Maica Domnului l-a trimis să lase o mie de lei poetului. Și o lasă. Nu putem ști tot ce a scris în această vreme Arghezi pentru că unele manuscrise, din motive de securitate personală, sînt date focului de chiar autorul lor. Astfel un voluminos și prețios caiet, care scăpase din marile bombardamente bucureștene, **Elogiul țăranului român**, este ars chiar de Tudor Arghezi. În această vreme poetul spune Fridei Papadache: „Comuniștii au făcut un lucru bun: au dărîmat șandramaua. Dar mai departe? Ce vor pune în loc?” Eu dau vina pe material. El spune: „Materialul e bun, e țara asta”. O colaborare la **România liberă** este repede întreruptă, și insuficient explicată de G. Cornescu care ne-o semnalează. Purgatoriul veritabil are pentru Arghezi, ca și pentru alți scriitori ținuți în umbră, înfățișarea unui scriitor rus: în 1953 îi apar traducerile din Krîlov. Va fi criticat, dacă nu ne înșelăm, pentru lipsă de fidelitate. Urmează în 1954 **Prisaca**, în 1959 **Paginile din trecut**, „peisajele” din 1967 și primirea în Academie. G. Călinescu rostește un cuvînt de întîmpinare: „Venind între noi, în calitate de membru titular, Tudor Arghezi va schimba climatul secției literare, adăugind un munte nou geografiei noastre pe lîngă acela reprezentant de M. Sadoveanu”. Un circuit se închide, odată cu regăsirea celor doi în plenul academic.

M. Ungheanu

POP SIMION: „Bestiariu”

După ce o vreme au fost considerate definitiv învechite și inadecvate spiritului modern, specii literare cum sînt fabula, parabola, istoria „ieroglifică” dialogul moral au fost redescoperite și înzestrate cu noi semnificații pentru a fi cultivate în forme noi. După ce proza contemporană a epuizat numeroase experiențe, a reapărut, îmbogățită cu valențe, istoria apocrifă, utilizată cu succes îndeosebi în formula dramatică, a fost revitalizată fabula, au început să apară romane cu o construcție care amintește de „istoria” lui Cantemir, cel puțin ca sugestie. Anul trecut au fost publicate două asemenea cărți puțin obișnuite: **Castelul romanului** de Andrei Brezianu și **Bestiarul** lui Pop Simion. Cea dintîi este realizată prin recursul la un fond de embleme extrase din domeniul livresc, restituind prin parabolă sensul istoriei naționale, configurația fundamentală a ființei românești, prin intermediul unui itinerar inițiatic, solemn și misterios, la Andrei Brezianu dominantă fiind, ca și în cartea sa precedentă, ideea edificiului durabil, în care totul este convertit în semnificație criptică.

Bestiarul lui Pop Simion este numai aparent o reluare de vechi modalități literare, deși întrunește caracteristicile acelor specii mai sus amintite, sub titlul de „zooroman”. Cartea este construită tot pe un itinerar și acesta tot de inițiere, dar desfășurat cu totul altfel. Emblemele lui Pop Simion sînt de fapt măști, cele mai multe grotești și feroce, multe dintre ele tragice, cîteva nobile, ale umanului care dă și în această insolită narațiune măsura tuturor lucrurilor. **Bestiarul** este un mare spectacol văzut „din mers” mai exact, din zbor, spectacol care începe euforic, într-o simfonie celestă, și care sfîrșește în moarte, cu acorduri de o adîncă tristețe.

Vulturul-monah numit și hoitar, înzestrat cu o miraculoasă putere de premoniție, dirijat ocult de o forță astrală, își inițiază perechea în tainele lumii, conducînd-o din secvență în secvență către cel din urmă act, care va fi și deznodămîntul vieții celui care oficiază inițierea. Este un spectacol privit în planuri diferite, acela panoramic, prin care se revelă splendorile lumii, poezia ei, liniștea și planul apropiat care dezvăluie dincolo de aceasta abjecția, ferocitatea, falsul, instinctele, drama.

În timp ce se desfășoară scenariul, privirea este furată de imagine, uneori de o tulburătoare poezie, ca în episodul remarcabil al dansului Cocorului. Extazul va fi contrazis nu prin moartea enigmatică a protagonistului, care este o prelungire a stării de grație a acelui dans halucinant, ci de reacția lumii animal-umane la sublim.

Totul în acest bestiar este contrafacere, iluzie, truc, mistificare în slujba instinctului, a interesului, a egoismului. Cartea lui Pop Simion nu are sensul de bestiar, pentru că este populată de măști animaliere, ci pentru că relevă un spațiu al bestialității în care animalul nu este decît o formă a umanului falsificat. La începutul cărții pe cerul calm plutesc majestuoși cei doi vulturi, într-o deplină armonie cu peisajul. Dialogul dezvăluie aparența, separînd-o de real. Vulturul-monah se automistifică și mistifică el își atribuie puterea miraculoasă pentru a seduce. Hoitarul construiește emfatic un destin nobil, de natură transcendentă și elaborează o „doctrină” superioară al cărei resort este, în ultimă instanță, acela de a-și justifica legile stomacului. Tot astfel va face Vulturul cu barbă, în una dintre cele mai semnificative „fabule”, piedind gaunos pentru a-și aureola servitutea și lașitatea, trădarea speciei și decăderea. El va sfîrși într-un chip în care grotescul și tragicul se confundă, lăsînd gustul amar și o iremediabilă tristețe, ca fiecare secvență a acestui „zooroman”.

Sublimul este contaminat de monstruozitate, feeria este convertită în masacru, totul este iluzie și dezamăgire. Vulturul monah-hoitar, această pasăre orgolioasă, cinică, duplicitară, care cultivă anume iluzia pentru a părea altceva decît este în realitate, a uzurpat puterea care îl așează pe treapta supremă a scării lumii zoologice imaginare. La rîndul său, a fost cîndva frustrat de miraculosul „bulb violet”, sediu al forței sale de natură astrală, redobîndit numai pentru a fi restituit în final speciei de la care a fost răpit prin violență.

În ultimele capitole perechea de acvile asistă, ca într-o încununare a inițierii la scene de o cruzime aproape insuportabilă. Prozatorul se dovedește un creator de ficțiune care în aceste scene tragice, iluminate de un astru straniu, realizează o subtilă sinteză între poezie, coșmar, exemplu moral, pamflet și tramă metafizică. O asemenea istorie este aceea a păsării-cardinal, poveste demențială, absurdă, violentă, tulburătoare, care precede drama cîinelui-jder, secvențe ale distrugerii și ale tandreței, ale cruzimii și sacrificiului, dezlănțuiri ale instinctelor însîngerînd peisajul poetic.

În acest univers al iluziei fiecare bestie aspiră către o condiție superioară, ca Bufnița, bunăoară, condiție care îi este refuzată și pe care animalului nu-i rămîne decît să o simuleze, măsluind. Și totuși, bestiarul, care acuză degenerarea umanului direct sau prin figurarea mediată, nu este o lume a disperării. Carnaval tragic, dominat de grotesc și josnicie, spectacolul imaginar este traversat uneori de prezențe demne, superioare, care ignoră în tăcere bufonada crudă din jur. O asemenea făptură este Elefantul, personaj al unei „fabule” dintre cele [illegible] construite. Un personaj similar este Zimbrul, izolat în propriul timp, într-o [illegible] sau Cocorul într-o secvență profund expresivă, aceea care sfîrșește cu încredere în sensul artei dincolo de sacrificiu, dincolo de ignoranță, batjocură sau constrîngere.

Din aceeași galerie de personaje este memorabilă figura cîinelui Saint Bernard: „o severă și superioară rigoare îi guvernează viața, stare rezumabilă prin acest raționament: undeva jos e viermuiala, carnavalescul trai, lupta pentru os, pe cînd aici, în munți, în Alpi, e limpezime de zare, destinul de altitudine, munca onestă...”

Spectacol al vieții și al morții, bestiarul este o traversare a paradisului și a junglei, o cunoaștere a splendorii și a agresiunii în care morala este conciliată cu poezia, secvența de roman „negru” cu aforismul pamfletul politic fiind urmat de elogiul nobleței. Atunci cînd scriitorul este tentat de grandilocvență retorică, aceasta este subminată la vreme prin ironie, atunci cînd deznădejdea pare a rămîne unica atitudine, intervine un personaj care contrazice prin simpla sa prezență atotputernicia mizeriei. Prozatorul realizează o viziune stranie cu totul particulară, rezultată din amestecul de sugestii și soluții, de modalități expresive și de simple locuri de cuvinte. Între facil și tragic, între „suspin și grimasă”, în pasajele în care sinteza se produce deplin, se naște o armonie a mijloacelor care face literatura autentică.

Sultana Craia

DUMITRU M. ION: „Vînătorile”

Cu **Vînătorile** (Ed. Cartea Românească, 1982) lirica lui Dumitru M. Ion și-a sintetizat, un moment, compușii sub forma unei antologii „de autor”, care nu înregistrează totuși mecanic ceea ce poetul ne dăduse pînă acum. El a rescris practic enorm, procedînd la un soi de unificare a posteriori, aducînd la perspectiva ultimei ore tot ceea ce, prin îndepărtarea în timp, se istoricizase. Un examen critic al operei este cu putință și excelenta postfață a lui Alexandru Condeescu (sistematică, aplicată, ingenioasă) îl și întreprinde cu folos.

Poezia, în fine, s-a unificat însă nu s-a monotonizat: dificultatea pare a fi regimul liricii lui Dumitru M. Ion, o creație de esență „dogmatică” în felul barbian, sforțîndu-se a ne da, prin scarificarea ciclurilor, o imagine a unei drame spiritualiste. Poetul scrie nu întîmplător în felul „cărților” vechi, episodice, cu gîndul la marile texte canonice, el a conceput totul pe „cărți”, de la a șaptea la întîia, sugerînd un simbolism soteriologic à rebours, de la „divers” la „unic”. „Canonicul” lui este, se vede bine, oriental, nu însă indic și chinezesc. „Orientul” vorbește, la Dumitru M. Ion cu vocile spiritului mediteran: „Un trăsnet își face loc în pat lîngă mine, / Mi-aduce mireasma femeii / Și a cărării care mă poartă de viu / Spre Babilon / Ierusalim / Alexandria / Bizanț”.

Grozavele spaime biblice, cu fulgurațiile celeste de „Vechi Testament”, cu inundațiile de sînge care îneacă odăile, cu teribila moarte („Ce dor mi se făcuse de tine, Io, / Mîna-mi urcînd în văzduh a cosit / Aerul plin de urlet de fiare / De frică-am uitat să mă port. / De spaimă muriseni în mine”), himerele în gust sumerian, „dogmatica”, văzută prin prozopopeea lui „Ioan Metafora”. — acestea vin din Orient și s-au combinat în proporții imprevizibile în materia lirică, area de cifruri culturale, inteligibile prin complicate operațiuni analitice. Conceptele nu sînt altfel, ele vin de asemenea din Orient, în acea notorie concretețe a ideilor celor mai abscons. Poetul slăvește „zăvorul” și cheile, înțelegînd prin aceasta ermetismul oriental care e nu mai mult decît calcul, aduce clasificația simțurilor (auzul falacios și văzul perfect), vine cu „Fiziologul” alegoric, cu mandragorele, cu senzualitatea cea mai directă („buzele”, „carnea” sînt la el mari imagini lirice). Filosofia lui este „orbirea” fizică și, ca atare, vederea endogenă, viața e un chin, o „origoană”, sensul ei nu poate fi închipuit în afara revelațiunilor produse într-un soi de complicitate cu universul. Cine ar sta să deducă „orientalii” de aci ar întocmi lungi sinoptice, fond de imagini și de stereotipii canonice însă acestea nu sînt de folos esențial. Poetul absoarbe integral cultura și o concretizează în alți termeni decît acele originari și atunci cînd vorbește aluziv citind episoade orientale, onomastică, toponimie, nu pare a da mai mult decît o culoare culturală în plus. El nu imaginează în lumile fizice cît abstrage fizicul în spiritual, utopia lui este de aceea spiritualistă. Ceea ce e absolut e „zărit doar cu sufletul minții”, poetul slăvește „închipuirea-ntrupată”, năzuind, în lumile materiei, să se amulgă de frici, letalitate și de fenomenal. Un „cîntec” exorcist al „fricii” nu indică altceva: „Ca mîine vin ploile. / Acest studiu perfect / Al fricii, al fugii // Al alunecării, / Acest zgomot al muzicii care tînjește / După egoismul perfect / Al meditației. / De-atîtea nopți car în spate / Praful de pușcă al zilei // De-atîtea nopți pun la cale / Explozia nopții. / Ca mîine vin ploile. / Ca mîine n-am să mai pot să culeg”. Imaginația transfigurează, de altfel, totul în chinul covoarelor persiene, poetul pornește de la un moment detectabil prin analiză, pe care îl înconjoară „pe viu” de mii de arabescuri. Lirica lui Dumitru M. Ion e în fond un triumf al ideii orientale de infinit prin linia șerpuită. Tot ce este aci alegoric nu iese din cadrele „dogmatice” inițiale. Spiritul vede lumea populată de prosopopee: Frica, trăsnetul, razele în „lanțuri”, ticăloșia. Amintirea devin mari imagini concrete părînd a respira lîngă urechea lirică, simțite carnal și neliniștitor în noaptea „hipnotică” a metamorfozelor. Îndărătul desenelor „diurne”, complicate numai de arabesc, stă o lume colcăitoare a hipnoticii. Pe aceasta, Dumitru M. Ion a văzut-o în „Melanholii”, în „Fals tratat de vînătoare”, poetul operează de altfel în elementare trepte contradictorii, cu regim spiritual opus. „Morții vii” e o asemenea încifrare a unei teorii metafizice, unde eul se zvîrcolește încă, într-o dubitație temporară a eremitului: „Cîndva o, porumbii sălbatici, / Aveai o mulțime de ani — / Nu ne văzusem de-o viață de înger. / Dar cît mă bucur cînd eu simt / Că dormi ca nuferii / Și eu m-aplec și-ți spun: / Iată-ne-n flori și florile sunt otrăvitoare / Și vorba ca smochinele. / Iar ochiul verde-nșelător cum bradul / Și mîinile... / Eram la marginea pădurii. / Acolo unde-ncepe nebunia. / Concertelor de orgă / Date-n buturi / În buturi putrede și în ciuperci. / Eram. / Se poate întîmpla! / Un candelabru. / Un candelabru printre flori / Și moartea peste”.

Poetul vine aici cu un fior expresionist însă cu imaginația barocă și orientală. Spiritul răsună de ecouri divine, zeii coboară pe pămînt, femeia e confundată cu pasărea și are „pene”, regimul uman e ruga și „urcarea”, neliniștea e condiția umanității, poetul, în fine, cîntă dintr-o „pană”, eliptic și teribil, cu o vină onirică în imaginație.

Lumea aceasta de repetitiv țărănesc și arhaic e tot ce poate fi mai exemplificării biblicului dramatic: „Unde ești? a țipat / Au venit doi cai de lemn / și au tras un dric de lemn / Aruncam priviri de lemn / Peste chipul tău de lemn. / S-a deschis poarta de lemn / A bătut toaca de lemn: / Nu mai ești, nu mai ești”. Dacă „Trădarea amiezii” e, la Dumitru M. Ion, decalogul lui oriental, „Melanholii” conține drama eului moral: „Ca și cum, ce tînăr, Doamne / Nu știam nici viața s-o mîngîi / În hanul părăsit pe care / Precum o moarte obosită / Se-așează ploaia”.

Extraordinară a devenit acum intuiția destrămării paradisiace, din care poetul și-a făcut, în „Fals tratat de vînătoare”, mecanismul esențial. Ca și la orientali, „poetul” se închipuie rege însă cu acea liniere hieratică și absentă, ca într-o miniatură persienească: „Sînt încoronat și tac: / Văd prin fereastră viața. / Și lumea, atît de mare / Se sparge ca o picătură. / Viclene pajiști roșii / Mă strigă putrezind de floare. / Pe ele odihnesc femei. / Mai grele decît înserarea”. „Încrederea” tipic orientală „în nemărginire” dă, precum aci, admirabile viziuni: „Încrede-te în nemărginire. / Ea vine plîngînd, mînînd turma / De înflăcărate idei” sau în această expresionistă „carte cu îngeri”, de un desen naiv xilografic: „Cît de tîrziu e pe lume. / Murmură un străin prin grădina / Pe unde trăiește-un izvor. / Pe cer sunt cîteva ființe: / Cînd au să cadă? Sunt putrede / Și aproape de moarte. / Nimeni nu le face semnul viclean”. Expresionist, cu superficial pitoresc oriental, e și „poemul dramatic” „Morirencia”, cultivînd, ca în drama „cosmică”, umanitatea sub forma unor prototipi insensibili la cronologie. Însă reducția lirismului pînă la esențial s-a produs în „Noile balcanice”. Aci poetul este în paradisul lui oriental, canonic în ritmuri, încarcerat într-o lirică de o mecanică fără cusur: el a prelucrat antroponimul și cîte ceva din „Craii de Curtea Veche” însă într-o redacție cultă, barbiană. În cele mai de seamă fragmente, Dumitru M. Ion ne-a dat un caligrafic compus liric, sclipitor de cuvinte vechi și rare, greu de simboluri, detectabile cu lupa, ca o complicată țesătură levantină din lînă groasă, împodobită cu nestemate. Acesta e stilul poetului aici: „Și-un miriad de saci cu mirodenii / Sub pasul tău și colbu-i senzual. / Ademenești spre Van europenii. / Păun nătîng, tu floare-animal”. Ceva din acest barochist mecanism, ca o boîte à musique la curtea unui șah, era și în „Trădarea amiezii”, în „Fals tratat de vînătoare”: simetriile, aliterația, repetitivul se scufundaseră într-un soi de sacerdoțiu laic, paradoxal cu măsură, arhaic în topică, ermetic și epic aci, ascunzînd povești cu tîlc abscons (de felul „Poveștii vorbii” mai metafizice), aci inițiind cărțile vechi („În al treizeci și treilea an”), cu mișcarea lor de o lentoare inexprimabilă.

„Vînătorile”, de Dumitru M. Ion, e o experiență unică, în felul ei, în proporțiile literaturii române, un exemplu de lirică erudită absorbită consubstanțial, interpretată expresionist și barbian, distilînd esențele grele și otrăvitoare ale Arabiei în mari retorte culturale. Lirica a păstrat puțin din „obiectivismul” european, închisă, cum e în experiența inanalizabilă a unui spirit bolnav de ceruri: un document, în fine, ermetic și pitoresc, „levantin”.

Omul nu e altfel trecînd absent printre contemporani, cu chipul lui smead și zîmbetul fumuriu, învelat de o georgiană mustață, cu privirea placidă levantină de unde, la mînie, par a țîșni teribile hangere curios de poezie ca un bolnav incurabil interesat de maladia lui, orientat cum nu se poate mai bine în „Balcani” și în „Orientul Apropiat”, din a căror lirică, pentru noi grea de semnificație, a tradus enorm.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

Un roman istoric

Cunoscut ca autor al unor comentarii la cărți de filozofie și al unor texte de critică literară, Marian Vasile debutează editorial, în mod surprinzător, printr-un interesant roman istoric (**Oltenii în cetatea de scaun**, Editura **Scrisul românesc**, 1982). Este o carte lipsită de mari ambiții tehnice, a cărei originalitate trebuie căutată în subtilitatea prelucrării unora dintre motivele consacrate ale genului.

Cum era de așteptat, avînd în vedere precedenta activitate literară a autorului, romanul se întemeiază pe o documentare foarte minuțioasă; de altfel, într-un avertisment, Marian Vasile precizează, printr-o denegație, că romanul său „nu vrea să fie altceva decît o încercare de reconstituire istorică”. Întîmplările prin care trec personajele au loc între anii 1652—1654, în Tîrgoviște, cetatea de scaun a lui Matei Basarab. Respectînd importanta regulă a introducerii unor apariții umane fictive, menite să hibrideze literar realitatea documentară, autorul imaginează cîteva destine umile, pe care le urmărește în paralel cu cel regal, al lui Matei Basarab. Se acumulează astfel o serie de scene cu participare socială diferită, care oferă imagini complementare ale epocii. Cel mai interesant este logofătul Gorun, „scriitor” la cancelaria domnească, un tînăr inteligent, al cărui gust ascuns pentru rațiune iese la iveală încetul cu încetul. El se îndrăgostește de o fată inaccesibilă socialmente și, după măritișul acesteia, decade treptat. Multe dintre reflecțiile lui asupra mecanismelor puterii politice sînt pătrunzătoare și constituie o parte din osatura eseistică a romanului. Un destin oarecum similar îl are dorobanțul Bușulan, cel care joacă rolul ființei naturale, pentru care dezbaterile de idei nu înseamnă nimic. În primele pagini Bușulan pare a fi doar un chefliu decorativ. Dragostea lui pentru frumoasa profesionistă Clio ni-l arată, însă, în stare de suferință ucigătoare a celor puternici. După ce o vede pe iubita lui interpretînd „la danse du ventre” pentru alții, Bușulan înnebunește. Degeaba, în mod romantic, este făcut căpitan de către noul domnitor, degeaba Clio, pocăită, vine să îl caute. Nimic nu mai este de făcut. O a treia decădere este cea pe care o trăiește însuși domnitorul. Atins de nevolnicia bătrîneții, trădat de slujitori, umilit de lefegiii care cunoscuseră gloria sub conducerea lui, septuagenarul Matei se stinge, ascultînd dialogul dintre doi țărani și avînd, pentru o fulgerătoare clipă finală, revelația zădărniciei lucrurilor omenești clădite pe vanitate. Povestea celor trei eșecuri dă romanului o dimensiune poetică.

Se cuvine menționată și latura eseistică a scrierii, despre care am amintit. Prin intermediul logofătului Gorun, dar și prin replici rostite de alte cîteva personaje, autorul structurează o variantă a cunoscutei filozofii politice, întemeiată pe toleranță și înțelepciune, pe care conducătorii reprezentativi ai românilor au materializat-o de-a lungul vremurilor. Matei Basarab se arată iertător, dar numai atunci cînd interesele generale o cer. În spiritul înțelepciunii politice românești este discutată și problema relațiilor dintre români și emigranții greci, al căror număr se mărea în Țara Românească a acelor ani. Se dovedește că nu grecii, ca specie, sînt dăunători, ci doar acela dintre ei care încalcă etica poporului nostru.

Tonul, în permanență supravegheat și ferit de excese jurnalistico-retorice, este o altă calitate a romanului. Marian Vasile scrie într-un stil pe care l-aș numi al cumpătării, cu bune rezultate. Iată un fragment reprezentativ pentru acest aspect; impersonalitatea descrierii este întreruptă de vagi nuanțe de umor: „De Paști, însă, Matei Basarab fu prezent la toată ceremonia, în biserică și pe cîmpia de lîngă Tîrgoviște, îngenunche, susținut de postelnici, sărută icoanele, cîntă, primi anafora de înviere, alături de întreg norodul, ciocni și [illegible] cîteva ouă, porunci să se întindă o masă mai mare decît de obicei, în cinstea Patriarhului Macarie al Antiohiei, care se mai afla încă în țară. Mîncă mult, bău la rînd cu toată lumea (pe vremea aceea, cine nu putea să mănînce vreo cîteva zeci de feluri de mîncare și să bea zdravăn din tot atîtea vinuri n-avea ce căuta la Curte), ascultă muzică și se simți de minune în mijlocul bubuiturilor de tun ce-i însoțeau fiecare pahar și care făceau să se zguduie palatul și să sară farfuriile de pe mese”.

Cît privește scăderile, a căror prezență pare inerentă într-o carte de început, ele pot fi detectate în trei direcții. Mai întîi în ceea ce privește construcția. Alternanța de planuri temporale, pe care o încearcă autorul, nu este suficient de ingenios concepută. Apar și cîteva inadvertențe, explicabile prin nerevederea manuscrisului. Astfel, la pagina 18 aflăm că 1 000 de boi costă 500 de galbeni, iar la pagina 24 ni se spune că prețul este de 5 000 de galbeni. Unele aspecte discutabile apar și în ceea ce privește limba. Linia de demarcație între intervențiile naratorului și cele ale personajelor nu este suficient de ferm trasată.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„NEUE BANATER ZEITUNG-25”.** Cunoscuta publicație timișoreană de limbă germană a împlinit recent 25 de ani de la înființare. Contribuția ei la promovarea culturii de limbă germană din România, precum și la unitatea creatorilor de naționalități diferite, trăind laolaltă în țara noastră, este unanim apreciată. Iată de ce alăturăm și noi, la omagiile publice exprimate pînă acum, urările noastre colegiale de succes și în activitatea viitoare.

■ **„POEZIE IALOMIȚEANĂ”.** Un grup de entuziaști, membri ai cenaclului „Un dor fără sațiu” din Urziceni, a editat, nu de mult, o plachetă colectivă de versuri intitulată „Cîntece și semne”. Volumul cuprinde versuri semnate de 13 poeți și este coordonat de prof. Anatol Pavlovski și C. David. Poezia lor este promițătoare cu, uneori, notabile izbînzi. Melancolia imagistă a lui Ion Văduva, sensibilitatea trepidantă a Marcelei Marinică, insurgența avangardistă și folclorică a lui Constantin David, lirica aici eliptică, aici brutală a lui G. Dobre, caligrafiile culturale semnate de Inculeț Bălan, suavitatea poeziei adolescente a Veronicăi Ionescu, iată cîteva certitudini din placheta poeților din Urziceni (care mai cuprinde versuri de Silvian Micu, Iulia Barbu, V. Manolache, T. Matei, Florica Răducanu, Marius Stan, C. Iliescu). Prezentarea acestui volum, organizată la Urziceni, în colaborare cu revista „Luceafărul”, a prilejuit și un interesant dialog al poeților și cititorilor din localitate cu scriitorii Iulian Neacșu și Valentin F. Mihăescu.

■ **NERVOZITATE.** Un iritabil recenzent pare a fi I. Sîrbu (! !), semnatar în „Cronica”, în ultima lună, a două „luări de poziție” foarte violente. Întîia, parțial întemeiată, se exercită asupra unui volum de Irina Petraș, însă polemistul sfîrșește prin a fi de-a dreptul grobian. A doua, publicată în nr. 8, se intitulează „Chicoș Rostogan și eroul arghezian” și ar dori să critice „stilul” recentului exeget al lui Arghezi, Ilie Guțan, însă polemica ni se pare pur și simplu comică: I. Sîrbu extrage lungi fragmente din cunoscuta schiță caragialească și le compară cu citate din monografia lui I. Guțan (? !). „Subtilitatea” procedeului este așadar unică, mai ales că mai toate propozițiile împricinate ale monografistului arghezian sînt unitare, inteligente și chiar profunde, deși par, pentru polemistul I. Sîrbu, abisale. Mai rar așa exemplu aberant de polemică, vecină cu hărțuiala cea mai interesată...

■ **INTERVIURI.** Prima decadă a lunii aprilie a înregistrat apariția, în cîteva reviste de cultură, a unor excelente interviuri. „Ateneu” publică o discuție cu Edgar Papu, „Scînteia tineretului” (supliment) o fulminantă „confesiune esențială” a lui Ion Lăncrănjan, a cărui povestire dramatică, privitoare la soarta manuscriselor unor cărți apărute ar trebui să fie o continuă temă de meditație morală, „Flacăra”, în sfîrșit, sub semnătura aceluiași incisiv și inimitabil Ilie Purcaru, o intervievează pe cunoscuta regizoare Malvina Urșianu. Extragem din acest excelent text (viu, energic, direct), un fragment în care neliniștile creatorului de azi se reflectă admirabil. „A ajuta acest popor să găsească drumul cel bun către acest nou tip de existență, fără să se rătăcească, pentru cîteva generații, pe căile umilitoare ale prostului gust, înseamnă să-ți asumi această istorie, să te implici în ea, să te simți solidar cu realizările și să te simți responsabil de minusurile ei. (...) Nimeni nu ne cere să ne sacrificăm arta devenind cumva pedagogi. Este necesar numai să facem artă veritabilă. Restul vine de la sine”.

A. S.

UN ROMAN MODERN ÎN CHEIE BAROCHIZANTĂ

1. POETICA PREAPLINULUI

Insesizabilă la lectură şi, de aceea, indiferentă cititorului obişnuit, metodologia de elaborare a operei îşi vădeşte în chip concludent importanţa şi eficienţa în demersul interpretativ, indicînd specialistului unghiul cel mai potrivit de penetrare a intenţionalităţii şi a izbutirilor artistice, înlesnindu-i adică exercitarea funcţiei mediatoare a criticii în circuitul social de la emiţător la receptor. Pliabilă generativ şi, de obicei, precumpănitor pe cîte o formulă estetică, nu este folosită aproape niciodată în stare pură, de cele mai multe ori interferind dialectic componente de sorginte şi factură diferenţiate care prelungesc reverberaţii corespunzătoare în perimetrele creaţiei. Deslușirea procedeelor de atelier la toate nivelele formalizării, prin ele a matricei conceptuale, conduce în linie dreaptă spre decodarea sensurilor de profunzime, degajate de realitatea autonomă a operei, evitînd nu o dată neajunsurile şi riscurile erorilor de apreciere proprii comentariului unilateralizant, exclusiv eseistic. Perspectivată astfel, operaţia critică îşi dovedeşte indiscutabil utilitatea mai ales în cazul cărţilor scrise într-o cheie anume, cum este şi **Săptămîna nebunilor** de Eugen Barbu, unul dintre puţinele romane foarte bune apărute în ultima vreme. Încadrabil într-o tipologie a spiritelor funciarmente baroce în structura intimă, pledoarii convingătoare în acest sens conţin şi scrierile anterioare — **Groapa**, **Princepele** şi, într-o măsură, chiar **Incognito** —, autorul şi-a conceput aproape instinctiv romanul într-o cheie lejer barochizantă (vezi şi cronica lui M. Ungheanu), combinînd metodologic acele cîştiguri ale prozei moderne şi acei invarianţi tradiţionali ai speciei, care se regăsesc, la treapta esenţialităţii, cu modificări minore sau de substanţă, îndeosebi în preceptele poeticilor baroce. Corespondenţe doveditoare se pot stabili cu relativă uşurinţă în toate straturile alcătuitoare: modalităţi narative, personaje, materia ambientală, semnificaţii filosofice etc.

Epoca domniilor fanariote, în care se consumă episodica, este fundamental barocă prin mentalitate şi stilul de viaţă, iradiind corespunzător întreaga „facere" a romanului; unitatea de structură între instrumentarul metodologic, forma rezultată şi conţinutul circumscris este astfel de domeniul evidenţei. De la primele pagini se instalează maximal tehnica aglomerativă a expunerii, recognoscibilă fără dificultate în enumerarea frecventă în arta barocă. Cu deosebirea că, dacă acumularea barocă alătura elemente aparent dispersate, unite abia în final prin artificiul poantei pentru asamblarea concetto-ului, în **Săptămîna nebunilor** amănuntele — culori, forme, stări şi trăsături psihice, moravuri ş.a. — se adună parcă premeditat pe direcţia unei adevărate poetici a preaplinului care se instituie de la început în principiul dominant al compoziţiei în toate planurile.

În acest roman de dragoste în primul rînd, în subsidiar, pe o pînză narativă mai extinsă, şi un roman de atmosferă sau de moravuri, substanţa epică se încheagă printr-o alternare permanentă a registrelor spaţio-temporale. Momentele retrospective, veneţiene şi constantinopolitane, se întretaie cu cele din prezentul istoric bucureştean şi se completează reciproc în logica naraţiunii, expoziţia urmărind cînd, mediat, amintirile personajului principal, Hrisant Hrisoscelu, cînd relatarea dezlînat îngrămădită a unor agenţi complementari în economia acţiunii: Neranţula Mavrodin, Vasilică Ghica, Callarh, Iusufache ş.a., cînd informaţiile furnizate direct de autor. Segmentele se ordonează cu pondere inegală în fiecare plan în parte, mimînd nu numai în mare cursivitatea timpului obiectiv. Intriga se constituie treptat în acest fel prin aglutinarea sincopată a elementelor alcătuitoare, romancierul nemanifestînd intenţional întotdeauna o grijă deosebită pentru mortarul care să acopere coagulant toate interstiţiile epice. Procedee asemănătoare se folosesc şi în construcţia eroilor, a căror conştiinţă dezbinată şi cronic instabilă, marcată hotărîtor de degringolada şi dezechilibrul epocii, este articulată în acelaşi mod acumulativ din atitudini active şi stări psihice reflexiv-apreciative. Arareori numai succint informative, insistenţele descriptive asupra întoarcerilor în trecut ale lui Hrisant, emoţia trăirilor nostalgice, imprimă pe alocuri o uşoară tentă psihologizantă în latura sentimentală.

Tehnica aglomerativă este pusă în lumină mai ales de spaţiul ambiant citadin. Veneţia, Istambul şi Bucureşti, aşa cum se desprind din paginile cărţii, demonstrează o rară capacitate de vizualizare. E. Barbu descriind pe drept cuvînt magistral ceea ce vede în realitate sau în închipuire. Dintre cele trei oraşe, cetatea din lagună mediteraneană oferă cea mai consistentă imagine, componenta arhitectonică impunîndu-se în primă atenţie. O imaginaţie de-a dreptul eruptivă perindă prin faţa lectorului nenumărate tablouri cu reliefuri policrome care captează prin luxurianţa formelor şi pulsul zvîcnit al vieţii. Veneţia pustie, toropită de arşita verii, în nopţile cu lună sau noroase, adăpostind complice pe îndrăgostiţi şi borfaşi, în lumina soarelui sau sub ropotul ploilor calde, străzi şi palate cu grădini feerice, canale năpădite de gondole plutind pe sub arcurile fastuoase ale podurilor, larma piețelor în timpul serbărilor care se ţin lanţ, portul, uliţele întunecoase, vile aparţinînd unor familii cu nume de rezonanţă — toate se alătură într-o panoramă somptuoasă, cum puţine sînt în literatura română. Dezinvoltura imagistică este egalată doar de descripţia interioarelor (palatele Caragua, Vimercatti, vila Foscari ş.a.), a excursiilor spectaculare şi a ospeţelor. Sugerate în acelaşi chip, voit nesupravegheat numai la nivelul amănuntelor care exaltează toate portativele sensibilităţii, locurile de petreceri, rafinamentul culinar şi dragostea vizînd excesul bolnăvicios aşezonează din belşug discursul, fiind înfăţişate cel mai adesea prin modalitatea enumerării baroce. La orgia din vila Foscari, mesele „(...) sînt încărcate cu salate uriaşe, grămezi verzui de lămîi, fazani cu beţişoare de santal în cioc (...), fripturi în sosuri parfumate (...). Trufe, stridii, mortadela în vase de argint, caş de Piacenza, lăptuci, morcovi, păstrăvi, sturioni, paste de Geneva, sturzul de Peruggia bine ars, gîşte de Romagna, prepeliţe de Lombardia (...). Vinurile grele şi uşoare erau cărate în butelci învelite în rafie (...), muscaturi, vinuri dulci, brognoli di Friuli, vinuri de Candia, seci şi tari, mai uşoare (...)". Este numai un exemplu, şi acela mult contras, din foarte multele care ilustrează metoda, şi în parte, materia cu ajutorul căreia E. Barbu îşi construieşte de regulă tablourile statice ori dinamice. Impresia de abundenţă este accentuată pînă la opulent şi de fraza alungită, rămuroasă, încărcată de incidentale şi adjective, de unele inflexiuni pitoreşti ale vocabularului, faţă de care şi D. Ex.-ul rămîne uneori neputincios. Bogăţia reliefurilor, explozia de forme şi culori sînt redate în nota poeticii preaplinului baroc, înlăuntrul căreia senzorialul îngroşat avea pronunţate valori de cunoaştere.

2. „SIC TRANSIT GLORIA MUNDI !"

În nici unul dintre romanele lui E. Barbu, nu apare atît de puternic sublimat sentimentul curgerii ireversibile a timpului, ca în **Săptămîna nebunilor**. Rezultat al experienţei umane, este prezent în artele din toate epocile, se manifestă însă mai pregnant prin filosofii adecvate în creaţia perioadelor de restrişte, cînd spectrul prăbuşirii desfiinţează valorile durabile ale civilizaţiei şi credinţa în idealuri, născînd deconcertanţa conştiinţei în faţa complexităţii vieţii ca neputinţă de stăpînit în tipare raţionalist-optimiste. Autorul a intuit acest adevăr esenţial care exprimă spiritul veacului şi în vremea fanarioţilor din Principatele Române, făcîndu-şi din ilustrarea lui literară una dintre finalităţile filosofice ale cărţii. Într-adevăr, aici, mai mult chiar decît în **Princepele**, timpul scapă din tainiţele neființei şi se rostogoleşte nemilos peste oameni şi lucruri. Pe măsură ce înaintează în lectură cititorul asistă parcă la „crearea" istoriei care marchează toate ţesuturile existenţiale, infailibilul regizor arătîndu-se cu totul nepăsător faţă de calitatea şi cantitatea lor. Lucrarea-i nivelatoare invadează în ritm accelerat toate etajele structurii narative, stăruind pretutindeni ca o apă grea, perceptibilă aproape fizic, dureros.

Semnele procesualităţii existenţiale sînt izbitoare atît în construcţia tramei romaneşti, cît şi în prezentarea ei. Continua interferenţă a celor

Stan Velea

Continuare în pag. a 4-a

TUDOR ARGHEZI-inedit

TUDOR VLADIMIRESCU

Urmare din pag. 1

...ţelul care vine în Bucureşti cu o cobiliţă goală şi se întoarce acasă cu o căciulă de bani munciţi cu îndîrjire.

Slăbiciunea lui Tudor era că, pe măsură ce se apropia prin buna lui stare de boieri, el nu putea să sufere boierii. Xenopol scrie că ducîndu-se în vizită la un prieten al lui, un Urdăreanu, Tudor nu voia să stea pe scaun, ca să nu fie silit să se scoale în picioare, dacă ar veni, din întîmplare, cum spunea Tudor, «vreo putoare de ciocoi». Găsindu-se tot aşa, la masa unui episcop, Tudor ar fi zis ca nu vrea să moară pînă nu şi-o face douăsprezece perechi de opinci din pielea a doisprezece boieri divăniţi. Necaz de păgubaş: Tudor pierduse un proces la Divan. Din scrisorile trimise din revoluţia boierilor, se vede însă că Tudor ştia să aprecieze politeţea vremii, probabil experimentînd şi greutăţile autorităţii.

Tudor Vladimirescu este primul revoluţionar al mişcărilor ţărăneşti, primul revoluţionar social român. Ca să scape de nedreptăţi, ţăranii români fugeau, care în Rusia, care în Bulgaria, care în Transilvania. Încărcări la munci şi la dijme, măsurători false la pogoanele date ţăranilor în lucru, refuzul dreptului de cîrciumă, oprirea folosinţii pădurilor etc. erau problemele ţărăneşti ale epocii. Procesele cu asemenea obiect erau îndeobşte pierdute de către ţărani. De obicei, ţăranii care se duceau la judecăţi erau bătuţi. Pentru aşa zisa stricare a pădurilor Mitropoliei, sătenii primeau nu mai puţin de două sute de toiege pe spinare.

Însuşi mitropolitul Veniamin Kostachi asupreşte, de acord cu divanul, în Moldova, pe săteni, ţăranii refuzînd să mai muncească aşa numitul boieresc, un impozit de muncă de douăsprezece zile, în care ei trebuiau să dea boierului, gratuit, o caznă anuală egală cu patruzeci de zile de muncă. Mitropolitul Veniamin se temea de răscoală, iar boierul Vasile Mălinescu, un om cuminte, definea mitropolitului Veniamin în scris revoluţia, cu următoarele cuvinte: «toată revoluţia se cuibăreşte în inimile oamenilor care nu au drum legiuit de a-şi arăta ahturile şi necazurile sale, ca o scînteie ce se tăinuieşte în cenuşe».

Auditoriul nu are să fie puţin surprins auzind că ţăranii, ca să scape de belele, se declarau adeseori supuşi austriaci...

Revoluţia lui Tudor era, cum se zice, în aer. În 1819 se răzvrătesc trei sate din Gorj: Sarga, Stinceşti, şi Aninişul — iar în 1820 se răzvrătesc cinci sate din Romanaţi: Islazul, Racovicioara, Racoviţa, Moldoveni şi Verdea. În Vîlcea, un anume Ioan Bărbătescu e «osîndit la temniţă pentru că au lucrat zavistie între locuitorii satelor acelui judeţ». Revoluţia lui Tudor s-a petrecut în 1821 şi e o revoluţie a ţărănimii. În proclamaţiile lui Tudor punctul de plecare al ideilor şi al luptei este exprimat categoric.

Dar mai e ceva foarte caracteristic în mişcarea socială a lui Tudor; o parte din boieri împărtăşeau ideile lui şi se întovărăşeau la izbînda revoluţiei. Numărul lor nu era neînsemnat: erau de partea lui Tudor, în secret, cincizeci şi şase de boieri, care îl urmau. Tudor ajunsese să stăpînească cele cinci judeţe ale Olteniei, pregătit să vie asupra Bucureştilor, ceea ce s-a şi întîmplat în ziua de 16 martie, cînd el a intrat în Capitală, fără să i se opuie nici o rezistenţă, în capul unei oştiri de cinci mii de oameni.

Intrînd în Bucureşti, o proclamaţie a lui Tudor opreşte acţiunea în drum şi ordonă bucureştenilor să se supuie autorităţilor constituite, vremelnic constituite spunea el, de unde rezultă că Tudor, vizionar dezinteresat, nu urmărea cituşi de puţin să fie domnitor, cum s-a crezut. Dar în vreme ce Tudor ocupa Cotrocenii, Ipsilanti ocupa Colentina, primit în casele lui Ghica Vodă.

Între evenimente, Tudor pedepseşte zilnic cu moartea, fără nici o cruţare, pe toţi cîţi făcînd parte din oştirea lui, se dedau la jafuri. Oamenii lui murmurau, îl duşmăneau. Pentru ei, scopul revoluţiei era pierdut...

La Bucureşti, revoluţia socială a lui Tudor, se transformă subit în revoluţie împotriva grecilor şi a domniilor străine şi din socială devine naţională. În sfîrşit, nemulţumiţi, căpitanii lui îl trădează, dîndu-l eteriştilor lui Ipsilanti legat. La Tîrgovişte, unde se retrăsese acesta..., Tudor, fără judecată, e dat pe mîna, lîngă un şanţ, a doi greci, care tăbărînd pe el cu săbiile îl ciopîrţesc hoţeşte. Cu mii de tăieturi pe el, zdrenţuit în carnea lui, trupul lui Tudor mai răsuflă, şi, fără să-i dea lovitura de graţie, ferocii bandiţi ai lui Ipsilanti îl lasă să se sfîrşească de la sine. E greu de închipuit un destin mai bestial, unui spirit mai frumos.

Dar rezultatul definitiv şi clar al acţiunii lui Tudor a fost răsturnarea definitivă a fanarioţilor. Revoluţia lui lichidează un secol de crunt străinism.

Ceea ce trebuieşte reţinut, din viaţa de om nefericit a lui Tudor, e personalitatea lui sufletească şi superioritatea lui morală, ivite într-un timp de disoluţie şi de abjecţiune, de totală depreciere a noţiunilor. Tudor a pornit din satul şi din Gorjul lui ridicat de o sfîntă minte şi de un ideal, pe care oamenii lui n-au fost în stare să-l înţeleagă. Cuvintele pe care le-a rostit în mijlocul focului despre sineş, că «de cînd m-am îmbrăcat cu cămaşa morţii, nu mă mai tem de moarte, ci o aştept în fiece zi» au o adîncime şi un sunet care aduc aminte Predica de pe Munte şi sînt cuvintele unei suferinţe mai presus de durere, de o melancolie de profet decepţionat. Toate împrejurările şi toţi oamenii care îl urmează, ca nişte sateliţi atraşi ineluctabil în vîrtejul lui desfăşurat, aparţin unui roman urît. Reflectat de mlaştini şi luminînd putregaiuri şi mocirle, soarele lui Tudor trece cu mult mai departe peste momentul pe care l-a trăit, şi Tudor Vladimirescu mărturiseşte o sensibilitate de mare premergător.

Bogat, îndrăzneţ, bărbat şi frumos cum îl arată gravurile epocii, Tudor n-avea decît să se lase să trăiască în mărginirile desfătate ale vieţii unui om ajuns. El n-a vînat o putere, pe care ar fi avut-o la picioare, de vreme ce ţincare ar fi avut-o la picioare, de vreme ce ţăranii îl numeau «Domnul Tudor», iar o gloată întreagă de boieri aştepta numai poruncile şi expresia voinţii lui. Oltenia era a lui şi Bucureştii — pentru care s-au încăierat atît amar de vreme patimile, fanarioţii şi toţi străinii — au stat în palma lui; era de ajuns să-şi închidă mîna şi să-i păstreze. Pentru sine Domnul Tudor n-a căutat nimic.

Tudor Vladimirescu nu a fost un mare ambiţios ca Napoleon sau un bolnav ca Robespierre: acest oltean viguros avea mintea bine aşezată, inima cumpănită şi umerii puternici.

Tudor a fost un poet şi un mare poet, animat de o rîvnă de dreptate şi de jertfă. Trebuie să spunem că femeile n-au avut nici un loc haiducesc sau de senzualitate politică în viaţa lui. Tiparul lui moral e mai mult de singurătatea meditativă a lui Blaise Pascal — şi este de studiat psihologia completă a omului care a putut să unească atîta simţ practic cu atîta abandonare de sine.

Începuturile scrisului în limba română

2. Alte premise la cel mai vechi scris în limba română

Poporul român, nou format, a venit în contact (chiar din pasta lui primară în sec. III-IV) cu civilizaţia şi cultura romană, care n-a căzut însă pe un gol, căci geto-dacii îşi aveau cultura şi civilizaţia lor de moştenire veche, care devine din ce în ce mai surprinzătoare prin descoperirile arheologice (vezi recent tezaurul în obiecte de aur de la Hinova—Mehedinţi) sau prin alte noi interpretări, precum cele ale unui scris autohton preroman, cu semne de tipul răbojului. Noi cercetări şi interpretări vor arăta probabil că lingvistic existau anumite apropieri structurale şi în bună măsură lexicale între limba localnicilor şi a cuceritorilor, de vreme ce, relativ într-un scurt interval de timp, s-a ajuns la contopirea şi la cristalizarea unei noi limbi, unitară şi individuală, cu un fond al ei definitivat, încît de la contactul cu slavii n-a mai receptat decît simple împrumuturi lexicale. Exclamaţia, consemnată în sec. VI: „torna, torna, fratre" (care nu se mai pune azi la îndoială) este un semn în plus de constituire a unei limbi latino-romane.

Pînă la naşterea poporului şi a limbii române, în prima lor fază însă, literatura latină, alături de cea elină, a avut în zona mediteraneană secole întregi de dezvoltare şi înflorire. Dar socul cultural următor l-au constituit creştinismul şi literatura lui sub forma a tot felul de texte, în mijlocul cărora s-a trezit la viaţă şi poporul român, adică în sînul creştinismului propagat în forme latino-romanice încă secole de-a rîndul, pînă la despărţirea rituală a bisericilor. Aşa se explică (ca să revenim) terminologia creştină de origine latină din limba română.

Dintre textele biblice, lucru curios la prima vedere, nu cele legate de Noul Testament şi Cristos, cum sînt Evangheliarele sau Faptele apostolilor, deci texte de esenţă propriu-zis creştină, au avut cea mai mare circulaţie, ci un text aparţinînd Vechiului Testament şi venind, prin urmare, din vremuri de dincolo de creştinism, şi anume Psaltirea. Se naşte întrebarea: cărui fapt se datoreşte această răspîndire şi receptare (în fapt extraordinare), în toate literaturile europene a unui text dependent de religia şi literatura ebraică veche? Explicaţia stă în frumuseţea şi lirismul cîntecelor, capabile să reprezinte sentimentele sufletului omenesc sub forma oricărei religii, adică a nici uneia concret, slujind în fond religiei poeziei. Psaltirea a captivat şi a însemnat o oază de edificare sau de împrospătare spirituală şi cu ea în primul rînd s-au dirijat paşii şi mintea oricărui fel de credincioşi. În evul mediu timpuriu, în cel tîrziu, în Renaştere şi mai departe. Nu trebuie să ne mire atunci faptul că toate literaturile naţionale încep cu psaltiri, în redacţii şi traduceri diverse.

Redactată între sec. XI-IV î.e.n., nu numai de David, cum s-a generalizat ştirea, ci şi de alţi cîntăreţi din timpul lui David sau de mai tîrziu: Asaf, Heman, Etin, adunată în formă ultimă în sec. III e.n., Psaltirea s-a bucurat de o căutare şi de folosire continuă. În evul mediu a servit nu numai de text liturgic, ci şi de scriere pentru învăţarea cititului, fiind scrisă la un loc cu anumite abecedare. Renumitul filolog în texte biblice, Sf. Ieronim din Strydonul Dalmaţiei (cca. 348-420), a tradus şi prelucrat latineşte în trei rînduri Psaltirea: Psalterium Romanum (cca. 383), Psalterium Gallicanum (cca. 387), acesta fiind textul lui cel mai răspîndit, şi Psalterium Iuxta Haebreos (cca. 393). Fluxul acestui text biblic (fără a exclude circulaţia altora) a devenit deci puternic şi a continuat să se desfăşoare neîntrerupt de-a lungul secolelor (şi în forme versificate).

Pentru poporul român, de origine romanică, iniţial, pînă la apariţia organizaţiunilor lui statale şi a instituţiilor interne, nu au fost potrivite alte texte religioase de folosit decît cele în limba latină, cu explicaţii în limba acestui popor şi probabil cu anumite traduceri. Între aceste texte, ca peste tot, Psaltirea a avut, fireşte, rolul ei important şi ulterior de lungă tradiţie. Că propaganda şi ritualul creştin s-au practicat la poporul român în forme şi termeni proprii o dovedeşte, de pildă, o dată mai mult, şi bazilica, locaş de cult care s-a păstrat cu numele lui (biserica) numai la români, pentru că la toate celelalte popoare romanice a intrat în uz ecclesia, it. chiesa, fr. église, sp. iglesia etc. Localnicii i-au ascultat, de asemenea, pe presbiteri latini şi le-au reţinut numele în ale lor preot la nord şi prefiu (arom.) la sud de Dunăre. Au existat deci instituţii, texte, misionari, predici vechi şi traduceri, pînă la intrarea în uz a cultului religios în limba slavă şi în rit ortodox, după sec. X. Multe lucruri au pierit, dar s-au descoperit zeci de ruine de vechi locaşuri şi multe acţiuni pot fi deduse în legătură cu ele. Este aproape cert, de exemplu, că vechile aşezări au fost acaparate mai tîrziu şi destinate ritului ortodox (sau, cum se spunea, „grecesc"), ori pe locul lor au luat naştere noi instituţii bisericeşti orientale, cum este cazul cu mînăstirea din sec. X, de la Morisena, actualul Cenad din judeţul Timiş.

Roma n-a renunţat însă la lupta pentru menţinerea sub egida sa a bisericii româneşti, mai ales în urma organizării acesteia după reguli orientale şi acceptarea serviciului religios în limba slavă (admisă de papalitate numai pentru slavi). Un şir de documente arată acest lucru. Într-unul din ele din 1234, papa Grigore al IX-lea vorbeşte de „pseudo-episcopii" din ţinuturile româneşti şi încearcă să îndrepte şi să recîştige terenul, după cum au încercat şi alţi papi, mai devreme sau mai tîrziu, acelaşi lucru.

Între timp însă separaţia bisericilor a devenit acută, s-a creat o comunitate spirituală sud-est europeană, unde limba slavonă a început să joace şi a jucat rolul, pe care l-a avut latina în cultura popoarelor apusene. Cărţile liturgice însesi au suferit modificări. Totuşi românii au fost cei dintîi care s-au trezit din acest cosmopolitism oriental, nefiresc în special pentru ei, şi au început să spargă îngrădirile canonice, cultivînd de timpuriu limba română şi apelînd la vechi moşteniri textologice româneşti, care supravieţuiseră şi care au lăsat urme indubitabile, ce merită să fie arătate.

I. C. Chiţimia

Muzeul Cartea Veche
Litografie de Dragoş Morărescu din expoziţia deschisă în foaierul Teatrului de Comedie

FOLCLOR CULTURAL SAU DESPRE TRACOMANIE ŞI TRACOFOBIE (III)

3. ESTE LUPTA CU „TRACOMANIA" DE ACTUALITATE ?

Mărturisesc dorinţa mea de a înţelege cu detaşare contextul istoric pe care încearcă să-l desluşească în cartea sa Z. Ornea. Oprindu-mă îndelung asupra unor erori metodologice, asupra cîtorva cazuri ce mi s-au părut doveditoare (prin opoziţie) de simplismul modelului propus de el, şi pentru care vinovate credeam aceste erori, am luat în considerare şi posibilitatea ca materialul să-i fi „contaminat", aşa cum se întîmplă, în ciuda voinţei lor, istoricilor „participativi".

Nici una din explicaţiile pe care mi le-am propus nu m-au putut duce la înţelegerea punctului său de vedere în legătură cu actualitatea „înfruntărilor" de atunci (DIN ANII '30), astăzi, în 1982.

Într-o lucrare care se ocupă de cel de al treilea deceniu şi în care autorul îngroaşă insistent grija de a nu ieşi din aria de timp pe care îşi propune s-o investigheze, singura excepţie (ar mai fi cîteva trimiteri la evoluţia lui Blaga) este nota în care se arată preocupat peste măsură de lupta cu „tracomania" din zilele noastre (cîteva consideraţii ale lui Pompiliu Constantinescu, V. Streinu şi Ş. Cioculescu ar „invita ŞI AZI... la meditaţie PARTICIPATIVĂ, p. 308, s.m., s-ar părea că tot în legătură cu problema).

Sibilin şi aluziv, Z. Ornea crede că „înfruntările" dintre „latinitate" şi „tracomanie", „inevitabile şi atunci (DECI ŞI ACUM n.m.), nu şi-au pierdut din actualitate". „Exagerările nu lipsesc... nici azi... inclusiv (DECI AR MAI FI ŞI ALTELE n.m.) cele care, adesea (DECI NU TOTDEAUNA n.m.) diletante absolutizează deformant fondul tracic". Ţinînd seama de sensurile pe care le dă Z. Ornea luptei DE ATUNCI, configurării „taberelor" aşa cum le vede el, accepţiei pe care o dă noţiunilor manipulate, mă nedumereşte cu totul felul lui de a pune problema. Are „înfruntarea", inevitabilă oricînd, de opinii ştiinţifice sau „înfruntarea", şi ea posibilă, între „romanist" şi „indo-europenist", mai la urmă „înfruntarea" unor IPOTEZE ŞTIINŢIFICE, astăzi, în 1982, valenţele politice, economice, sociale, filozofice etc. pe care le avea „înfruntarea" din deceniul al treilea la care face el aluzie? Sînt I. I. Russu, G. Ivănescu sau A. Vraciu „tradiţionalişti", iar academicienii Rosetti şi Coteanu partizani ai „modernităţii"? Gîndul spus pe jumătate al lui Z. Ornea trebuie categoric respins ca încă o presiune nocivă a folclorului cultural asupra culturii pure şi simple.

Personal cred că lupta cu tracofobia este astăzi mai actuală decît combaterea tracomaniei, dacă n-ar fi decît pentru a străpunge groasa platoşă de prejudecăţi în care se adăposteşte lenea de gîndire sau folclorul cultural, atît de bine reprezentat chiar de cartea pe care o discut. Dar mi se pare mult mai important ca domeniul să rămînă departe de „comisarii adevărului", de cei care ştiau că genetica este burgheză înainte de a şti ce este genetica, că cibernetica este burgheză înainte de a şti ce este cibernetica, de cei care, reveniţi la posturi, ar putea şti că tracologia sau romanistica se aşează la „stînga" ori la „dreapta" vreunui model ca cel fabricat de Z. Ornea.

4. DILENTANTISMUL ŞI „TRACOMANIA"

Voi fi dintru început în cel mai deplin acord cu Z. Ornea cu privire la necesitatea de a combate dilentantismul, în orice domeniu s-ar manifesta el, şi deci inclusiv în problema etnogenezei poporului român. Din parte-mi, combaterea cea mai eficientă a dilentantismului tracoman (sau pur şi simplu latinofob) mi se pare a fi deplina lui ignorare. A angaja o bătălie cu oameni săraci de ştiinţă înseamnă a le acorda un statut pe care obiectiv nu îl au. Îmi îngădui să nu fiu citeodată de acord cu opinii exprimate de I. I. Russu, C. Poghirc, G. Ivănescu, A. Vraciu, G. Brîncuşi, D. Sluşanschi, I. Coja, şi cu mulţi alţii a căror operă o preţuiesc şi respect în primul rînd pentru că ştiu cîtă ONESTITATE ŞTIINŢIFICĂ, cîtă ERUDIŢIE şi cîtă TRUDĂ CĂRTURĂREASCĂ cuprinde. Căci există, chiar în acest domeniu plin încă de multe întrebări, repere care fac posibilă „înfruntarea" de opinii pe terenul IPOTEZELOR ŞTIINŢIFICE. Tocmai din acest motiv nu mă interesează fanteziile monomane care rătăcesc cu totul fortuit în jurul acestui teren. Nu pot face răspunzătoare de acţiunile unuia care se crede Napoleon o anume biografie (şi cu atît mai puţin pe autorul ei) numai pentru că ea se găsea la îndemîna lui exact în momentul în care procese misterioase şi îndelungi se dezlănţuiau dînd această formă anume, şi nu oricare alta, fixaţiei sale. Crede Z. Ornea că „tracomania", înţeleasă ca manie pură şi simplă, ameninţă ştiinţa şi cultura românească mai mult decît filuminismul, maximafilia sau navomodelismul? I se pare cultura românească atît de neajutorată încît să nu reziste şi acestui asalt?

Mă simt însă dator să-i atrag atenţia că diletantismul latinofob nu se combate în nici un caz cu diletantism tracofob. Nu se pot formula păreri serioase în temeiul „bibliografiei" pe care o dă el (p. 305), „cîteva lucrări" care i se „par mai importante", printre care un articol din **Era socialistă** (chiar dacă este scris de H. Daicoviciu), cîteva lucrări oarecum alături de obiect (D. Tudor, M. Macrea, A. Ambruster) şi întîmplătoarea citare a lui I. I. Russu (cu o lucrare secundară în raport de scrierile sale de referinţă în domeniu). Se poate, oare, schiţa cel mai redus cadru pentru o posibilă discuţie cu omiterea lucrărilor fundamentale ale acestuia din urmă, a lucrării lui I. H. Crişan, cu eliminarea oricărei trimiteri la aspectele lingvistice ale problemei şi cu ignorarea unor sinteze cum sînt tratatele de istorie şi de istorie a limbii apărute sub egida Academiei? Sau toate acestea, asemeni operei lui Pârvan, sînt „tracomanii"? Să fie o probă de „rigoare ştiinţifică" citarea a 10 (ZECE) ARTICOLE DE DICŢIONAR (la p. 305 Z. Ornea înşiruie conştiincios titlurile acestora) fie el şi un Dicţionar de istorie veche a României (Bucureşti, 1976), luat ca temei de informaţie într-o asemenea problemă?

Trecînd peste o atitudine de la care nu m-am abătut pînă acum, îmi iau libertatea de a-l corecta pe Z. Ornea în cîteva probleme în care diletantul este el.

a. Atunci cînd vorbeşti expres despre „simbioza" daco-romană pe „TERITORIUL VECHII DACII" şi cînd evenimentul de referinţă este „CUCERIREA TRAIANĂ" înseamnă că eşti şi partizan al „autohtonismului" şi mă bucur că Z. Ornea pare să fie. Dar în cazul acesta procesul de „formare" a poporului român şi a limbii sale nu putea dura „între secolele I—X e.n.",

Casa Malic
Litografie de Dragoş Morărescu

în primul rînd pentru simplul motiv că declanşarea lui de către zisa cucerire se plasează în secolul al II-lea. Z. Ornea a citit grăbit dicţionarul şi, neînţelegînd nuanţa, a luat ca dată de început a procesului, data ce priveşte întreaga „romanitate orientală" (care include în actuala concepţie a autorului articolului cu pricina şi „limba dalmată" de „substrat iliric", astăzi dispărută). Pentru sfîrşitul procesului, secolul al IX-lea este data cea mai tîrzie luată în consideraţie de vreun cercetător ca dată la care limba română exista ca limbă romanică pe deplin formată (E. Petrovici, **Istoria României**, I, Bucureşti, 1960, p. 797). Aici este iar vorba de nuanţe. Ţinînd seama de părerile lui E. Petrovici cu privire la participarea slavă în procesul de etnogeneză, şi chiar de accepţia pe care o capătă termenul la unul sau altul dintre cercetători, semnificativă este unanimitatea celorlalţi savanţi care contestă implicit sau explicit această părere (sec. VII—VIII la Rosetti; sec. V—VIII pentru perioada cînd „latina tîrzie trece la aspectul de idiom neolatin" în ILR; sec. VII, cel mai tîrziu VIII, la G. Ivănescu etc.). De altfel este vorba, din nou, de o lectură grăbită a dicţionarului, care distinge şi el două etape, dintre care prima se încheie cu „formarea romanităţii orientale" în sec. 7 e.n. (p. 278). Aici începe o altă serie de nuanţe, privind legătura dintre „limbă" şi „popor", dar nu mai insistăm.

O altă ironie a lucrurilor, vorba lui Lovinescu, face ca data adoptată de majoritatea lingviştilor să se întemeieze („inductiv şi deductiv", vorba lui Z. Ornea) pe „LATINITATEA" limbii române şi pe ideea SINCRONISMULUI EUROPEAN al procesului de naştere a limbilor neolatine.

Dacă ne menţinem la înţelegerea „nerasistă" a „creării" poporului român, ţinînd seama de nivelul istoric pe care sîntem, „crearea" trebuie asociată cu apariţia limbii române. Noţiunile sînt însă cît se poate de ceţoase pentru Z. Ornea. El poate spune, de exemplu, că „sub raport antropologic, indivizii unei comunităţi pot aparţine unor RASE SAU GRUPURI SANGVINE deosebite" (p. 372), ceea ce nu e de mirare, dacă „scurtul popas — să-i spunem teoretic (hai să-i spunem n.m.) socotit absolut necesar" (în legătură cu „rasele") se organizează din fugă pe lîngă o lucrare a lui P.P. Negulescu din 1947. El nu ştie că problema se pune astăzi în perimetrul geneticii şi, deşi bibliografia nu lipseşte, se pare că nu are nici o cunoştinţă despre lucrările, clasice, ale lui Boyd (1952), Garn (1961), Dobzhansky (1962) etc. Drept urmare, el vorbeşte amestecat despre „indice cefalic" şi „grupe sangvine", despre „biochimismul sîngelui" şi despre „legături de natură ANTROPOLOGICĂ SAU BIOCHIMICĂ" etc. şi, în cestiune, combate cu totul agitatoric.

De altfel mă întreb ce înţelege Z. Ornea prin „etnogeneză" şi prin „latinitate" de îndată ce poate comite această finissimă perlă daco-română: „LATINITATEA A FOST ÎN ETAPELE DE ÎNCEPUT (ALE ETNOGENEZEI) un factor energetic configurînd şi susţinînd SENTIMENTUL NAŢIONAL. Pe cînd apoi DEGENERAT ÎN LATINISM s-a transformat din tradiţie vie... în ceva mort" (p. 419). Exact ca „tradiţionalitatea" în „tradiţionalism", „modernitatea" în „modernism". Asta e!

b. Despre existenţa unor „COLONIŞTI" romani „ÎNAINTE... DE CUCERIREA TRAIANĂ" nu am auzit... înainte de a citi cartea lui Z. Ornea şi mărturisesc neputinţa imaginaţiei mele de a plasa undeva, prin vreo diletantă încercare latinomană (căci există şi dintre acestea) sursa informaţiei. Să fie vorba de o înţelegere greşită sau de o lectură grăbită a opiniei extrem de des citate (şi în contexte dintre cele mai ciudate), a lui Pârvan după care un îndelung proces pregătise, prin contacte timpurii „romanizarea" Daciei? Să fie vorba de vreo avîntată pornire oratorică a lui Iorga? Să fie vorba de „exagerarea deformantă" a prezenţei unor meşteşugari sau negustori „latini", a unor prizonieri chiar, în Dacia lui Decebal, poate şi cu mult înainte? Cine poate să ştie? Dar „colonişti" reprezintă în acest caz anume un termen impropriu (şi este cel mai blînd lucru care se poate spune despre afirmaţia lui Z. Ornea).

c. „Simbioza" coloniştilor cu băştinaşii, cu repercusiuni în „structura somatică şi sufletească (ETNICĂ)" a poporului român, se înscrie în şirul nenumăratelor versiuni populare pe care alegoriile sau dansurile tematice executate de multele generaţii de şcolari, începînd cu „micii dorobanţi", le-au încuibat în milioane de inimi şi le-au legat pentru totdeauna de anii inocenţei. Z. Ornea vrea să pară că nu lucrează în acest plan şi atunci apelul ar fi trebuit făcut cel puţin la un al II-lea articol din acelaşi dicţionar, „colonia" (p. 173) unde aflăm că SINGURA COLONIE întemeiată prin deductio (COLONIE PROPIU-ZISĂ, mai ales de veterani) ÎN DACIA a fost Ulpia Traiana Augusta Sarmisegetusa.

C.C. Giurescu, **Istoria Românilor**, I, Bucureşti, 1935, p. 111, unul din istoricii care împărtăşea opinia unei repopulări intense, prin „colonizare" masivă a Daciei, face şi el rezerve privind „simbioza" de tablou alegoric, referindu-se la un pasaj din Historia Augusta care ne spune că Antoninus Pius a colonizat Spania cu oameni din Italia „împotriva preceptelor lui Traian" („contra Traianis praecepta"). Ce vor fi fost aceste precepte nu ştim, dar o

Adrian Riza

Continuare în pag. a 7-a

dim. rachici

Rana de argint

Păsări de nisip se retrăgeau în erori ;
Te improvizam lîngă-o absență, lîngă-o ninsoare.
Mi-era soare de tine,
Locuiam pe-o nervură de fluture —
Moartea ne descompunea în culori sunătoare.
Mă-mpotriveam ei arborînd fragile criterii ;
Gest cu gest se-amplificau înmiit.
Din sînul iernii spre uterul verii
Șiroiam ca o rană de-argint.

Cu muguri atei

Calc pe tristeți de oglinzi concave —
S-a dus de rîpă anotimpul
Nervilor mei ;
În cămăși de forță strigă liniști bolnave ;
Pruni credincioși înving iarna
Cu muguri atei.
Case înșiruite ca bancnotele ude
Obosesc lîngă drumuri ce duc nicăieri ;
Șoptesc ceva secolului în ureche
Dar el nici nu m-aude ;
Ziua de mîine ninge pe ziua de ieri.
Se înserează laș în mașini ;
Se-ntunecă-n oameni pîn-la un punct ;
Calc pe tristeți de sfinți bizantini ;
Scriu la lumina
Unui astru defunct.

De-a lungul unui șir de bătrîni

Tu suflete ce rugăciune îngîni ?
Alerg de-a lungul unui șir de bătrîni
Privind oxidarea amurgului
Scos din țîțîni.
Iartă-mi, doamnă, cuvintele care m-au ros ;
Dar destinul meu știe să latre
Atît de frumos
Că-ntoarce tot codul genetic
Pe dos !
Rîd bătrînii ; sub unghii au cîte-un copil.
Se salută între ei,
Cu amintirea — cil vibratil —
Apoi pleacă să doarmă
Un somn mai subtil.

Paralaxă

Orașul clama auster și durut.
Duminica ne-o-nsingura, șmecherește, în lat.
Doi metri cubi de dragoste aș fi băut.
Cimitire se vindeau cu coperți ilustrate —
Le cumpăram, pe-o iubire a ta dinspre ziuă, pe toate.
Mi-era prieten un nuc și confidentă Hecate.
Acum apa trece, pietrele-mi rămîn în destin.
Cu orice oftat ni-i astrul mai cristalin.
Paralaxei dintre noi mă închin.

Pe sîrme subțiri

Între mine și tine nimic nu-i nedemn ;
Între mine și tine
E iarba curată —
Vast orgasm declanșat la un semn,
Rîs căzut dintr-un cer fără pată.
Între mine și tine-i pe jumătate nebun ;
Între mine și tine
Cred și-n zeii locali,
Cred în seva prelinsă pe trunchiul de prun,
În vendetele trupului
Plouînd ancestral ;
Ți-ai uitat țigara în patul de nuntă —
vai, ia foc casa primei iubiri !
Între mine și tine
E lumea căruntă,
Iar eu umblu pe sîrme atît de subțiri !

Casa Nicolae Iorga
Linogravură de Dragoș Morărescu

sanda ghinea

Podul toamnelor

Sub solzii șindrilelor
într-un aliniament perfect
mai stau și acum
șuncile afumate
în învelișuri de camuflaj.
Fumurile se adună toate-n ursoaică
răspîndind mirosul grăunțelor
fierte-n lapte.
În pod e o ladă de zestre
pictată cu albastru-roșu și verde tomnatic
ca o căruța de Brăila
care-a uitat pentru ce-a fost gătită.
E o ladă cu zestre din mai multe războaie ;
în ea au ajuns pînă la mine
cărți poștale de front și scrisori
și plante presate sub roți mari de tun.
Într-un colț cu streașină și vrăbii
odihnește albă, neunsă cu baiț
racla —
Înlăuntru ei
ca-ntr-un raft de cămară,
printre paie de fin,
rînduia bunica mea merele :
Mere crețești — în dreptul capului —,
mere pietroase — în dreptul trunchiului —,
mere de foc pe la mijloc
și la picioare
învelite-n pislarii lor călduroși
numai gutui.

Și astăzi
în podul casei acelea, moldave,
mai dorm nucile
cu pleoapele încă verzi
oglindindu-și miejii
unii în alții
spre a se recunoaște
la o eventuală
catastrofă
cosmică.

Hulubi de pîine

Cu cea din urmă cocă din covată
mama ne făcea hulubi de pîine
și aluatul moale se zbatea
în palmele ei rase ca sufletul
Hulubul avea inimă
ochi violeți din boabe de ienupăr
și îi desprea aripile crescînd
către o țară mult degeritoare.
Cînd se-ntorcea uşor și copt de zbor
ne alinta în palme și pe nări
Așa plecam de-acasă toți copiii,
păziți de cîte-o pasăre de pîine.

Bătrînele ei tinere bodinese
în țara rădăcinilor de grîu
și noi hulubi de pîine îi trimitem
cu cîte-o vorbă bună-n plămădeală,
de la copiii ei care cresc grîul
și-l treieră și-l seamănă la loc ;
însă hulubii dau ocolul casei,
se-nalța-n soare, se tîrăsc prin miriști,
și cînd se-ntorc pe albele ștergare
ienupărul din ochi îi se desprinde.

Somnambuli în echilibru

Merg pe sîrme somnambulii
și cu echilibru stabil,
gîștele din nori îi strigă
ei rămîn fantasmagorici,
somnambulii merg pe sîrme
cu cearceafuri apretate
pășind domni peste cîrlige
precum jderul peste leturi,
somnambulii merg pe sîrme
de înaltă tensiune.

Tata taie lemne

Mă rătăcise codrul de mult ne vînturat
și îmi pierdusem urma cu însemne.
Abia mai auzeam ca un oftat
cum bate toaca... tata taie lemne.

Ochi lunguieți clipeau cu-adamenit,
se strecurau-naintea-mi bătrînește,
să pot culege noaptea mărgărint
dacă prin smîrcuri lacrima l-ar creștea

Dar ce-s aceste zbateri de leator !
Mă înconjoară hora unor iele,
sînt lupii mirosind în haita lor
sălbătăcia drumurilor mele,
și n-am puteri să lupt în nefiresc !
Zăpor colțat, și întunericul rotund,
Aș vrea să strig un om, să mă trezesc,
dar toaca tatei nu o mai aud.

alina nour

Conexiunea universală

Această schiță ar mai putea fi numită și marea discuție de la micul dejun. Sau, mai clar, marea discuție de la micul dejun, despre micile fleacuri care aduc mari transformări.

Locul acțiunii este vagonul-restaurant al unui tren. La o masă, un domn cu o figură plictisită înfulecă o omletă. Un alt domn își cere permisiunea și se așază în fața lui.

— Să nu te prezinți — te rog ! începu cel cu omleta. Vorba lui Shakespeare : ce e un nume ? Nimic ! S-ar putea să mă cheme Napoleon, și să nu am nimic în cap. S-ar putea să mă cheme Ghiță și să fiu o celebritate. Mă interesează deci numai ce fel de om ești tu. Dovedește-mi că pot duce o discuție interesantă cu tine. Altfel, dacă ai de gînd să discuți despre vreme sau fotbal, mai bine bea-ți ceaiul în tăcere.

— În general, sînt de acord cu ideile dvs., spuse celălalt cu un zîmbet malițios. Dar ar trebui să nuanțați problema. Dacă ești un om inteligent, poți spune lucruri interesante chiar și despre vreme ori meciuri. Se poate filosofa despre orice fleac. Există, dacă vreți, o filosofie a fleacului...

Individul cu omleta se opri din mestecat și-l privi cu atenție pe colegul său de masă ; părea a fi un om capabil de a spune lucruri interesante, și asta îl surprinse plăcut.

— De mult mă bate gîndul să scriu un tratat de filosofie a fleacului. Fiindcă, știți, din punct de vedere filosofic, fleacurile există și nu există. Dacă-mi permiteți, în vreme ce dumneavoastră veți diseca omleta, eu voi diseca noțiunea de fleac.

— Te ascult cu cea mai mare plăcere !

— În primul rînd cred că unul și același obiect, fenomen, poate fi pentru un individ un fleac, poate fi de fapt, în realitate, un eveni-portant.

— De asemenea, pentru unul și același individ, un lucru pe care el îl consideră drept fleac, poate fi de fapt, în realitate un eveniment de maximă importanță pentru întregul său destin.

— Nu cred că aici sînt de acord cu tine. Un om cu ambiție își face viața cum vrea el, nu se-mpiedică, vorba poetului, de-un ciot...

— În cazul ăsta, hai să ne poreclim, dacă tot nu vrei să ne spunem numele. Am să-ți spun Ambițiosul ; iar eu mă voi prezenta drept Resemnatul. Eu sînt, știi, [illegible] un resemnat în fața conexiunii universale.

— Ai ghicit ; într-adevăr, eu sînt un ambițios. După cîte înțeleg, și tu ai fost cîndva un ambițios ; dar ne-pot închipui ce ziduri de netrecut ai găsit în calea ambițiilor tale, încît să devii un resemnat...

— Nu este vorba de ziduri, spuse resemnatul. Uneori îți poate schimba destinul un fleac, după cum îți spuneam. De pildă, un vîrf de creion. Auzind acestea, Ambițiosul izbucni într-un rîs homeric.

— Nu vezi? nu înțelegi că aici e ceva tragic ?

— Tragic ? Ha ! Ha ! Asta-i încă prea de tot. Eu știu că tragedia poate fi legată de un pumnal însîngerat, de o cupă de vin otrăvit ; de un naufragiu pe mare sau de un cutremur. Dar de un vîrf de creion... păi ! asta este chiar de necrezut !

— Eu susțin totuși că un vîrf de creion îți poate schimba în mod tragic viața...

— Dacă ? — [illegible] Ambițiosul, căutînd să-și păstreze o mină serioasă.

— Ei, da ! făcu celălalt îmbufnat. Și asta deoarece, dată fiind conexiunea universală, vîrful de creion poate fi legat de cine știe ce persoane și evenimente.

Deoarece Ambițiosul îl privea cu neîncredere, abținîndu-se să mai comenteze, Resemnatul continuă :

— Am vorbit pînă acum în termeni generali. Dar cursul discuției mă forțează să vin cu exemple. Și, dînd exemplul următor, am să vă familiarizez cu o chestiune mai intimă din viața mea...

Sper să vă intereseze !

— Desigur, apreciez gestul ! De altfel, poate că combătîndu-vă, mai apoi, voi fi la rîndul meu nevoit să vă familiarizez și eu cu viața mea personală.

— Ei bine, stimate domn, începu Resemnatul, aflați că viața mea a fost schimbată de un biet vîrf de creion ! Afurisit vîrf !

După o pauză meditativă, continuă :

— Ruperea lui a coincis cu momentul cînd nu aveam nimic altceva de scris în casă. Eram student pe atunci ; și încă un student eminent. Făceam ciorna la un referat pentru istoria muzicii. Aveam o cămăruță, într-o mansardă... spuse el, vădit tulburat — și nimic de scris sau de ascuțit, prin casă, tocmai cînd mi s-a rupt vîrful. Asta-i prima coincidență... atunci a trebuit să cobor ca să cumpăr ceva de ascuțit sau un alt creion de la librăria din colț...

— Și ?

— Ei bine. Pe cînd stam la coadă, la librărie, a intrat o ființă cu totul și cu totul fermecătoare... Coincidența era formidabilă. Domnișoara se afla în oraș cu totul întîmplător, și numai pentru două zile ; vreau să spun că în seara aceea trebuia să plece. Înțelegeți ? Dacă nu mi se rupea vîrful de la creion și dacă aș fi avut ceva de scris în casă, n-aș fi coborît... Și dacă ea n-ar fi avut treabă în oraș... Poate n-aș mai fi văzut-o în viața mea și... cine știe ce destin aș fi avut !

— Dar așa ? Ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat că m-am îndrăgostit de ea. Mi se părea că nimic nu mai are sens dacă nu-i cuceresc inima. Eram atît de exasperat încît nu mai puteam studia ca pînă atunci. Am pierdut cîteva examene ; apoi am pierdut anul...

— Și apoi ?

— Apoi a trebuit să dau din nou admitere la facultate, știi, rămăsesem repetent în anul întîi. Dar nu am reușit. Însă nu-mi mai păsa de nimic. În toamnă am dat la altă facultate. Și am intrat.

— Ei, totu-i bine cînd se termină cu bine.

— Stai să vezi. Tot în toamnă m-am căsătorit cu ea. Și, luat de viața casnică, am renunțat la prima facultate și am terminat-o pe cea la care intrasem în toamnă. Profesia mea este de contabil, domnule, pe cînd eu... ah !

Cîteva lacrimi se scurseră pe obrajii Resemnatului.

— Dar, vă rog, calmați-vă — zise Ambițiosul, apucîndu-l de braț. Nu văd ce e atît de tragic ca să fii contabil.

— Da, dar eu visam să ajung un mare violonist. Și cînd am cunoscut-o pe Ea, eram student la conservatorul de muzică. Eminent student. Dar lipsa de exercițiu, întreruperea studiilor... știi cum se întîmplă cînd nu te mai ocupi serios de instrument !

— Știu, știu, făcu Ambițiosul. Dar, continuă el cu un entuziasm neprefăcut, dar în schimb aveți o căsnicie fericită ! Ah ! Nici nu știți cît vă invidiez, domnule...

— N-aveți pentru ce, domnule. La ora actuală, pe mine căsnicia asta nu mă încîntă cu nimic.

— Dar nu spuneai chiar tu că o iubeai ca un nebun ? Știi matale ce înseamnă să trăiești lîngă femeia iubită ? Să ai un cămin al tău ? Habar n-ai !

— Dar matale ai habar ? întrebă cam vexat Resemnatul.

— Păi... asta e, zise celălalt cam încurcat. N-am habar... dar îmi închipui. Da ! — spuse el spășit, cu un ton de amărăciune în glas. Știi, eu n-am avut vise mari. Eu aș fi vrut să devin un simplu contabil, un conțopist ceva. Pentru mine n-avea importanță slujba pe care aș fi făcut-o. Mă interesa momentul cînd aș fi plecat de la servici, spre casa mea. Acolo... acolo m-ar fi așteptat Ea !

Ambițiosul își luă capul în palme ; era vădit tulburat.

— Și, ce profesie aveți, de fapt ? fu curios Resemnatul.

— Un mare violonist, celibatar. Lumea mă admiră pentru „mare violonist". Nimeni nu bănuiește cît sufăr pentru „celibatar".

— Poate glumiți, domnule. Oricît aș crede eu în puterea hazardului, oricît aș fi de acord că un fleac îți poate schimba viața, nu înțeleg cum poți ajunge fără să-ți fi dorit o celebritate.

— A fost ca și cu vîrful de creion. În calea iubirii mele, a căsniciei mele, a stat o... bucată de mămăligă !

— Mămăligă spui ? întrebă Resemnatul, parcă neputînd să-și creadă urechilor.

— Da domnule, ai auzit bine. Ce, crezi că mămăliga mea e mai puțin importantă decît vîrful matale de creion ? Vorba matale : e un biet boț de mămăligă, un fleac, dar nu știi la ce este conexat !

— Bine, atunci arată-mi cum a acționat legea conexiunii universale prin intermediul boțului de mămăligă, în cazul vieții tale ! Sînt foarte curios să aflu !

— Păi, a fost cam așa. Eram un student mediocru la o facultate oarecare. Și iubeam ca un nebun. Era cu o săptămînă înaintea zilei de naștere a logodnicei mele. Trecînd cu prin oraș, văd un lanț de aur într-o vitrină. Îl cumpăr ! îmi zic. Intru deci și-mi dau aproape toți banii pe el. Bun. Ce conta că rămăsesem aproape lefter ? Aveam un cadou formidabil pentru Ea. Tot în drum spre casă, hai să-mi iau de mîncare. Dar nu-mi mai rămăseseră bani decît pentru niște cîrnați ; nimic pentru pîine. Se poate și fără pîine — mi-am spus eu. Parcă am văzut pe-acasă, în dulap, niște mămăligă". Mă duc deci acasă, prăjesc cîrnații și-i mănînc cu boțul de mămăligă ce-l găsesc în dulap.

— Și ?

— Ei, pe urmă totul a mers șnur. Mămăliga era cam veche. Eu am făcut hepatită, cu recidivă. Am stat cam doi ani în spital.

Stînd eu în spital, fără treabă, și avînd un coleg de cameră violonist, iau vioara lui și încep să scîrții la ea. Îmi dau seama că am talent. Violonistul, de treabă, mă învață teoria. Îți închipui, am prins pasiune pentru instrument ; doi ani de zile m-am ocupat numai de el. Făceam progrese uimitoare. Am continuat să studiez și după ce-am ieșit din spital. Pe urmă am dat la conservator... și am reușit ! Totul a urmat ca de la sine, apoi. Am fost un student excepțional. Am ajuns celebru...

— Și... cu iubita ? Nu v-ați mai căsătorit ?

— O perioadă, totul a mers bine, chiar cînd eram în spital. Venea mereu și mă vedea. Mă iubea, deși nu arătam prea bine din cauza bolii. Pînă într-o zi, cînd a plecat la sora ei, într-un alt oraș, la sora ei care era farmacistă, ca să-mi facă rost de niște medicamente. A stat acolo cam două zile, timp destul ca să se întîlnească cu un individ. Mai apoi am primit veste că s-a măritat ; mă ruga să nu-i mai scriu, să n-o mai caut... De atunci I-am pierdut urma.

— Scuzați domnule... dar orașul în care lucra sora ei nu se chema cumva T ?

— Da ! Exact ! Cum de-ați ghicit ?

— Ușor ! după cum pot ghici și cum arată medalionul pe care i l-ați făcut cadou de ziua ei. Lanțul de aur are un trifoi cu patru foi ; pe fiecare foaie e o literă din numele ei... M...A...R...A !

— Extraordinar ! Extraordinar ! Dar de unde știți, domnule ?

— Nu-i prea greu să știu, cînd este vorba de o persoană cunoscută. — zise calm Resemnatul.

— Ah ! Da ! Desigur ! Trebuia să-mi închipui. Eu sînt destul de celebru, numele meu se află scris pe atîtea afișe. S-ar putea ca viața mea particulară să nu fie o taină.

— Da, domnule. Aveți perfectă dreptate. Numai că Mara nu face parte din viața dv. particulară, ci dintr-a mea !

Ambițiosul făcu ochii mari, auzind acestea.

— Vreți să spuneți... începu el.

— Că Mara este soția mea. De ea m-am îndrăgostit eu pe cînd eram student la Conservator, în orașul T. Pentru ea mi-am părăsit eu cariera de violonist. Ea mi-a spus cîte ceva despre cel ce-i dăruise medalionul, dar mi-a ascuns numele lui... A fost o simplă coincidență că ne-am cunoscut după atîția ani... și e trist să vedem că nu sîntem fericiți, din cauza unor fleacuri, ca un vîrf de creion sau o bucată de mămăligă.

— Nu se poate ! ce, vrei să spui că nu ești fericit cu Mara ?

— Nu. E arțăgoasă, rea, cheltuitoare. Nu-i deloc gospodină. Pe cînd mă gîndesc că puteam acum să fiu celebru, ca dumneata... și cînd colo...

— Ce celebritate ? Prostii ! Știi ce înseamnă să vii acasă și să nu te aștepte nimeni ? Pentru că nici o altă femeie n-a mai avut loc în inima mea. Numai Mara... amintirea ei...

— Ai fost un prost, domnule — zise Resemnatul. Îți repet, bagă-ți în cap : vorbește mult, arde omletele, face istericale, stă șase ore la confor... Of ! Și cîte și mai cîte !

— Ia te uită, domnule, ce noroc ai avut — spuse Ambițiosul, fără să dea prea mare atenție celor auzite despre Mara. O viață tihnită ! Cu Mara lîngă tine... cum mi-aș fi dorit eu ! Pe cînd așa, ce am, de fapt repetiții și iar repetiții. Turnee obositoare. Și cînd vin acasă, sînt singur cuc. Talentul a devenit o povară pentru mine. Cît te invidiez. Afurisita de mămăligă...

— Ba mai degrabă eu te invidiez. Viața asta meschină, nevastă-mea, au devenit o povară pentru mine ! Afurisit să fie vîrful de creion !

— Poate că nici unul din noi n-are dreptate, poate că avem dreptate amîndoi. N-are rost să ne certăm — zise împăciuitor Ambițiosul.

— Permiteți-mi, domnule — îi întrerupse un bătrînel. Am asistat la toată discuția dumneavoastră, și am înțeles că dv. sînteți marele violonist L. M. V-aș ruga să-mi dați un autograf.

Și bătrînelul îi întinse o carte de Scott deschisă la prima pagină și un creion.

— Bine, bine — răspunse cam nervos L. M. Și căzu pe gînduri, rozîndu-și vîrful creionului.

— Aș putea să vă dau cumva o sugestie ? interveni bătrînelul. Scrieți vă rog : „Căile destinului nostru sînt adesea întoarse în avantajul nostru, deși în opoziție cu dorințele noastre". Nu fac nici o aluzie. E un simplu text pe care tocmai l-am citit adineaori în această minunată carte, care a devenit și mai minunată de cînd am autograful dv. în ea.

al. raicu

De primăvară

Se sparge primăvara cu guler de mătase
și-aripile resfrînte în caldă cutiea,
încît o iau la apa în care se scăldase
pe noapte-n taina lumii cu înflorita stea.

Ea trece cu-acel mugur ce se ivește-n plug
vărsîndu-și seva-aprinsă a plantei ce răsare
și-mi lasă fulgerate simțirile pe-un rug
să știu de brazda-i caldă și însetind mă doare.

Mi se desprinde-un abur, un larg arhipelag
din zările în care-i altoiul de sub crom.
Și nu pot din avîntu-mi să nu dau în vileag
incandescenta-argilă ce cade de pe om.

Casa Adrian Maniu
Linogravură de Dragoș Morărescu

teatru

Turneul naționalului ieșean

Maraton teatral : 5 zile — 7 spectacole, o conferință de presă și 2 caiete Arlechin (un număr dublu, altul triplu). Tur de forță. Imagine caleidoscopică. Dincolo de complezența aprecierilor globale — laudative, cîteva impresii critice — necesare.

Prima zi. **Hardughia** de Mircea Radu Iacoban. Originala paginare ca ziar a programului de sală, devansînd dezbaterea de pe scenă, justifică formula de „proces-verbal" a textului și stimulează translația de la faptul concret la idee — demolarea unei clădiri vechi pune față în față imperativele prezentului cu permanențele trecutului. Mai reușită în intenție decît în realizare, propunerea regizorală și scenografică a lui Dan Nasta, soluția circumferinței — masa — care suportă presiuni deformatoare conformîndu-se atît mersului înainte cît și celui retrograd înregistrează dialectica democrației prin prisma individului surprins „pe viu", ca entitate morală și socială. **Hoții de vulturi** de D.R. Popescu. O distribuție neinspirată și un decor sufocat de butaforie împiedică împlinirea scenică a metaforei jertfei prometeice prin care se sugerează imixtiunea benefică a subconștientului în real — discrepanța astfel ivită creînd un echivoc permanent între patetism și grotesc — atît de dificil de redat. Tratarea convențională aplatizează în mod nepermis conflictul, distruge aura de poezie specifică. Meritorie rămîne opțiunea repertorială doar.

A doua zi. **Coana Chirița** de Alecsandri. După două ore de agitație mai mult sau mai puțin inspirată, în jurul clavirului, la lumina sfeșnicelor, echipa în frunte cu interpreta principală Tamara Buciuceanu se grupează ca într-un tablou de epocă de un discret rafinament și intonează cu voce scăzută un cîntecel de pioasă aducere aminte și cinstire a condiției de totdeauna a comediantului. Spectacolul s-ar cere abia de aici regîndit... **Calul verde**. Complexa ipostază de interpret și autor, Constantin Popa a onorat-o în primul rînd ca dramaturg și apoi ca protagonist în această tentativă de fixare în tipare autohtone a unei maladii contemporane — evaziunea — ca eschivare velеitară, ca incapacitate sau refuz de a trăi normal, de a înfrunta viața așa cum este. Această primă versiune integrală (după spectacolul lectură din cenaclul bucureștean) nu epuizează încă plurivalența pe care piesa o propune plecînd de la o banală sugestie paremiologică.

A treia zi. **Don Carlos** de Schiller. Simplitatea austeră a unei montări clasice poate fi copleșitoare (regia Dan Nasta). Patosul retoric nutrit deopotrivă de pasiune și pătimire poate rima generozitatea mesajului afectat libertății de gîndire și simțire. În decorul (scenografia Constantin Russu) conceput ca o cutie de rezonanță în care tiradele își reverberează sensul esențial chiar cînd ghilotina celui de al patrulea perete cade peste rampă, interpreții evoluează cu o ținută scenică excepțională și o dicție surprinzătoare.

A patra zi. **Cum vă place** de Shakespeare. Furați de imboldul jocului original (atît de relativ) Nicoleta Toia și C. Russu au asimilat „merry England" cu „musical Austria" alunecînd, pe trapeze și frînghii, în derizoriu, diluînd miza filozofică printr-un iz operetistic. Agreabile totuși de urmărit : traducerea lui Alexandru Sincu (cu echivalențe deosebit de spirituale), interpretările actoricești (conforme însă cu viziunea impusă), cîteva scene frumoase (adolescente tăinuind între oglinzile budoarului, tineri petrecînd într-un plan doi irizat).

A cincea zi. Masă rotundă sub auspiciile A.T.M.-ului. Expunere de principii și intenții, confruntări de opinii. Seara, ultimul spectacol. **Preferam să mor de rîs** de Nelu Ionescu. Individualități diferite se confruntă supuse fiind unei introspecții reciproce de către o conștiință auctorială dublată de un spirit caustic care le va insufla tuturor sentimentul tonic al demnității umane. La reușita reprezentației au contribuit toți realizatorii în egală măsură.

Irina Coroiu

Un roman modern

Urmare din pag. a 3-a

două făgașe temporale avansează cu încetul dinspre trecut, înfiripînd subiectul, explicitînd cauzal stări și fapte prezente și, în același timp, exprimîndu-i cursivitatea. Similare funcții narative are discursul direct ori mijlocit al naratorului, relatările unora dintre personajele secundare accentuînd și mai expresiv desfășurarea prin contrastul dintre aparenta „neclintire" a vieții lui Hrisoscelu după venirea la București și tăvălugul evenimentelor exterioare povestite. Ideea trecerii vremii este susținută cu efecte majore și de schimbările care intervin în viața și aspectul lucrurilor, multe dintre ele creații ale neastîmpărului omenesc. Este obsesivă patina care acoperă palatele Veneției. Morbul vechimii roade nevăzut și neobosit tencuiala, dezgradează pietrele și transformă în ruină edificii sfidătoare, certificînd arheologic secole de istorie pieritoare. Îmbătrînirea, împuținarea, săracirea nu semnifică însă oprirea timpului ; Hrisant îl aude mereu „rumegarea surdă" în pereții foișorului. Frecvența în ipostaze nenumărate a morții, care nu alege nici ea între ființe și lucruri, întărește de asemenea senzația derulării fără istov ; sărbătoarea Redentorelui prilejuiește adevărate pagini antologice, realizate la confluența realului cu imaginarul.

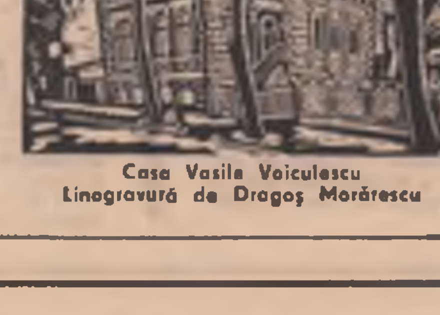

Casa Vasile Voiculescu
Linogravură de Dragoș Morărescu

Concludent și complex, cu rezonanțe integratoare în sfera filosofiei, schimbarea de lume este exprimată de personajele de prim-plan, Hrisant Hrisoscelu și Herula Vimercatti. Tipuri baroce prin definiție, prelungind caracterele epocii, cei doi îndrăgostiți trăiesc, pe trepte de conștientizare și din motive diferite, aceeași dramă a mișcării într-un univers labirintic. Minați de incertitudini și incapabili să delimiteze pragmaticul de fantasticul idealizant, își așază existența sub incidența provizoratului permanent. Încercînd să scape de angoasa îmbătrînirii, a morții, prin evaziunea în erotic ; personalitatea barocă se pulverizează într-o suită de atitudini ostentative, întemeiate pe concepții variind între ascetismul mistic și etica hedonic-epicureică. Refugiul lor se dovedește, firește, inconsistent în fața timpului, cuplul avansînd în perspectiva deloc eroică a victimei ; asemenea viselor de mărire pe tronul Bizanțului renăscut. Sensul coborîtor al întregii evoluții istorice este dictat în Săptămîna nebunilor de marasmul epocii, îndreptățind zvîrcolirile dinaintea agoniei din urmă. N-ar putea fi citit romanul și ca o parabolă-avertisment ?

3 debuturi

Costel Bunoaica are şcoala marilor prozatori moldoveni, amintind atît de cronicari, cît şi de un Creangă sau Sadoveanu. Calitatea cea mai mare a prozei sale este oralitatea, în sensul unei stăpîniri aproape perfecte a limbajului. Savoarea acestuia dă tot farmecul prozei sale.

Dumitru Radu Luca încearcă o proză de o factură mai modernistă, mai literară dar şi mai livrescă şi mai puţin autentică în acelaşi timp. Cu disponibilităţi multiple pentru diverse modalităţi (calitate sau incertitudine ?) el reuşeşte să se ridice pînă la altitudinea unei idei artistice, atunci cînd nu se lasă furat de autoincîntare.

Eliana Popovici scrie o proză adolescentină, cu prea multe cuvinte şi gesturi nesemnificative, intenţionînd vag ceea ce se cheamă o analiză psihologică. Fie ca ea să-şi poată depăşi vîrsta efuziunilor lirice, decantîndu-se într-o adevărată prozatoare, care să-şi ştie stăpîni atît sentimentele cît şi cuvintele !

Gavril Matei Albastru

costel bunoaica

Da' pînă mîine mai e niţăl...

Nu'şt' cum face el dom'le, nu'şt' cum drege, că mereu scoate cîte unu'. Da' lă mîine, gata, mă duc să-l întreb : o să-l iau cum ştiu eu, cu binişoru' şi-o să aduc vorba aşa, în treacăt, ba dă una, ba dă alta, ce mai face el cu guţanii, cu voiajorii şi cu jucătorii, că d-ăştia are dăstui şi-l place să vorbeşti despre ei. Să vezi chestie : acu două săptămîni, scoate unu pă casă şi-l dă în zbor şi aşa dă frumos să rostogolea prin aer dă ziceai că e o biiă, că eu chiar i-am zis lu' Ion Fistigoi, ete, bă ce jucători are Griguţă, şi noi ne uitam după el cum venea pînă aproape dă pămînt şi ne speriam că ziceam că acum, gata, plesneşte. Da' cînd mai avea cîtiva metri pînă jos să înălţa iar, şi noi ne miram cum poate o pasăre să facă lucru' ăsta, şi ca să ne arate ce poate, să înălţa iar în zbor, şi d-acolo dă sus venea învîrtindu-se ca pălăria lu Cădelcea cînd i-a luat-o vîntu' astă toamnă şi a dus-o în şanţ la a lu Badea dă s-a repezit boldeiu' ăstuia şi i-a apucat dă cismă gata să i-o rupă, şi cum stăteam noi aşa, minunîndu-ne, numai ce-l văd pă a lu Burticel cu puşca : pac-pac ! A ieşit mare tărăboi, că a venit Griguţă foc şi pară, c-o falcă-n cer şi una-n pămînt şi i-a smuls puşca şi a frînt-o pă genunchi cum frînge el crăci dă salcîm pentru sobă, şi i-a aruncat-o în' ropină. Da' pînă mîine mai e niţăl, ş-o să mă duc la el cum să crapă dă ziuă. Uite, mă, Griguţă, am să-i zic, uite, mă, am aici niste sămînţă dă lucernă, d-aia bună, care creşte cu frunza mare cît ouă dă bibilică, o punem la mine în obor, pă coastă, că ştii că oboru mieu e mare şi e loc şi pentru d-astea în el, o punem la primăvară şi cum să face aşa, cît să-ţi îngropi genunghiul, o cosim, tu ai cai, ai vaci, eu nu am nimic că mi-a murit astă iarnă dă frig, ţi-o dau ţie pă toată, eu opresc rădăcinile, că iar creşte, şi peste două-trei luni o cosim din nou, şi tu o să ai mereu verdeaţă pentru vite iar aici, în faţa casei o să facem o fîntînă cu buduroaie mari cît roata morii lu Florin Bedeagu, că la mine apa e aproape — nu ca la tine că oboseşti pînă scoţi o ciutură — ce, nu ştii că acu doi ani dacă nu puneai tu capacu-ăla dă lemn peste ea, se mai înecau cîteva găini, da' bine s-a dărîmat, că poate într-o noapte scăpam şi eu în ea, că ştii că nu prea văz bine. Şi cu apa cum îţi spuneam, o să facem chirpici. O să aduc eu din deal dă la Gheorghe Codreanu, pămînt din ăla bun : dacă nu-mi dai tu căruţa o să car cu roticla, da, aşa o să fac, o să car cu roticla ca să nu mai murdărim căruţa că e păcat, e vopsită, şi cum să punem noi pămînt în ea. Paie am eu dăstule, şi pleavă am, şi dacă nu ne-o ajunge, îi cer lu Bilca că şi aşa, ăsta are să-mi dea doi saci dă buturugi, dă cînd am scos salcîmii dă la vie, că ştii bine, i-am scos pă toţi pentru foc, şi i-am dat şi lui doi saci din ăia mici, aşa ca la vecini, că mai trebuie să ne şi ajutăm între noi, n-ai tu ani — am eu, că eu sînt bun la suflet, îi semăn lu bunicu' din partea mamei. Şi din chirpicii pe care îi facem o să zidim un grajd frumos să se învîrtească după soare, nu altceva. Şi-al tău e frumos, nu zic nu, dar ăsta pă care o să-l facem noi o să fie şi mai şi, şi o să-l facem aşa, lung de-o să ţi să urască tot privind dintr-un capăt în ălălalt. O să băgăm şi lumină, că de, şi vitele cît sînt ele dă vite au şi ele suflet — nu ca al nostru, da', au, şi trebuie să vază ce mănîncă, să nu roază din iesle. În capătu ăsta o să facem o uşă mare ca a lu Pîrţună, cu două gemulete sus, şi în celălalt capăt o să facem o uşă, şi-o să mai facem una la mijloc. Pă aia dă la mijloc, o să băgăm noi porcii că o să avem şi porci, o să fac eu rost din ăia negri, că am auzit eu că sînt mai buni, iar pă uşa dinspre a lde Pricu o să lăsăm să intre oile, că lor le trebuie mai multă lumină, şi-o să mai facem un geam-două, cu giurgiuvele, pentru aerisire, iar pă dincolo, pă partea ailaltă o să băgăm vacile şi tăuraşii. Lasă, nu te speria, că nu îi amestecăm, m-am gîndit eu şi la asta, că nu e bine să stea vaci cu tauri la un loc. Îi separăm şi gata : da' uite că la cai nu m-am gîndit, fir-ar ai bolii dă necaz, da' nu-i nimic, mai lungim grajdu' şi mai facem o uşă pentru cai, aşa, ca să avem patru, să moară a lu Tăfologu dă năcaz ; o să vie el cu toţi fraţii lui, şi cu ăia dă la oraş o să vie, să le arate palatul nostru, o să să ridice peste vîrful ulucilor ca să vază mai bine. Iar eu o să arunc cu apă opărită în ei, că şi ei au pus lături şi mare lîngă dudu' ăla bărţin dă lîngă gard, care s-a uscat acum doi ani. Iar în pod, că o să avem şi pod, o să ţinem guţanii, şi jucătorii, şi voiajorii, şi alţii. O să avem mulţi, dă nici n-o să ştim noi să numărăm cîţi avem.

Aşa o să-i zic, şi el o să rîdă cu gura căscată ca Petre Geampalia, ascultîndu-mă.

Sîmbătă noaptea o să mă sui în pod să prind cîţiva guţani să-i vînd la tîrg la Ploşi cu douăzeci perechea, şi cu banii luaţi o să-mi cumpăr şi eu un aparat dă radio românesc, cu baterii, şi dă Paşti o să ies cu el în drum cînd se întinde masă mare, să să adune şi pă lîngă mine lumea ca pă lîngă jucătorii lu Griguţă.

Da' pînă mîine mai e niţăl, ş-o să mă duc la el...

dumitru radu luca

Războiul

Înaintea începerii spectacolului, pe scena înaltă, în faţa cortinei indiferente, puţin enervat de insistenţa reflectoarelor, regizorul :

— Doamnelor şi domnilor, vă propun în seara aceasta războiul ! Dar vă previn, o voi face cu mijloacele modeste ale trupei mele de actori, ale scenei acesteia limitate ş.a.m.d. Admiteţi, vă rog, scuzele mele anticipate !

Rumoare în sală, agăţîndu-se de arabescurile plafonului şi ferfeniţindu-le solemnitatea. O voce :

— Protestăm ! Ori ne arăţi război adevărat, ori nimic ! De ce am venit aici ?! Pentru scuzele dumitale ? N-am plătit să ne plictisim !

Vacarm colectiv, progresiv.

Apărîndu-se de o roşie venind dintr-o direcţie ambiguă, din nou, regizorul :

— Foarrrte bine ! Foarte bine ! În acest caz spectacolul acestei seri se suspendă ! Voi închiria cîmpul de la marginea oraşului. Voi chema actori din alte părţi, voi angaja mii de figuranţi. Voi cere chiar sprijinul armatei : tunuri, tancuri, avioane şi toate cele necesare. Vom respira mult mai bine acolo, afară. Vom supradimensiona totul, vor fi fapte autentice ! Cum ? De ce n-am făcut aşa din capul locului ?! Pentru că am vrut să vă încerc ! Fără să mă ştiu sprijinit de dvs. nu puteam concepe nimic ! Uitaţi, după cortină nu se află nimic ! Însă pentru pregătiri îmi trebuie ceva timp. Dar vă promit că peste două luni puteţi să veniţi acolo. Biletele rămîn bineînţeles valabile.

Murmure înăbuşite. Aplauze admirative.

...ŞI PESTE DOUĂ LUNI ÎNCEPU RĂZBOIUL.

eliana popovici

judecata

Rămăseseră în jurul focului Mircea, Dinu, Lidia şi Mara, fata care vorbea pripit cu voce melodioasă. După felul cum se lungeau la vorbă şi întreţineau cu grijă focul, Madina îşi dădea seama că e un obicei statornicit acesta de a întîrzia la vorbă după cină.

Mircea era din nou dispus să acorde toată atenţia musafirei.

— Văd că tovarăşa nu e prea încîntată că am adus-o în aceste pustietăţi, să vadă cum trăiesc geologii. Deşi, curiozitatea a fost aceea care a îndemnat-o să mă urmeze, de asta sînt sigur.

— Tovarăşa va merge în Bucureşti şi se va lăuda cu nemaipomenita ei escapadă, prinse a vorbi Lidia tocmai atunci cînd toţi credeau că s-a închis într-o muţenie irevocabilă. Dacă acum nu pare entuziasmată e din cauză că realmente e copleşită de noutate. A trăit prea multă vreme învelită în coconul ei de vată ca să nu fie năucită de realitate.

— Într-adevăr Lidia, este exact ceea ce simt, zise Madina cu voce stinsă, bucuroasă în sinea ei că vechea prietenă e dispusă să-i adreseze cuvîntul.

— Se pare că prietenia voastră vine din timpuri preistorice, aprecie Dinu această încrucişare de floretă.

— Hm! Preistoria aceea ţinea cu orice chip să clădească o istorie. Dacă una din noi vedea un pom înflorit pe stradă venea într-un suflet la cealaltă s-o ia de mînă să vadă şi ea minunea.

Madina simţi un nod în gît. Îşi aduse aminte de o iarnă în care fusese ţintuită la pat timp de două luni. Lidia venea în fiece zi să-i citească şi să deşerte tolba cu noutăţi.

— Ar fi trebui să mă avertizezi la timpul potrivit că vrei să scrii o istorie. Te-aş fi considerat personalitatea care dirijează faptele, aşa cum vroiai să apari.

Asta fusese, Lidia, o fiinţă trufaşă care vroia să imprime o anumită linie în prietenia lor. Cît despre ea, trebuia să suporte dovezi de afecţiune ce se păreau la un moment dat copleşitoare. Avusese totdeauna o rezervă faţă de impetuozitatea Lidiei. Lucrurile stătuseră cam aşa: o fată pricăjită, cu faţa cît un pumn, atît de brună încît nici gerul, nici emoţia nu reuşeau să aducă paleta delicată a culorilor tinereşti, purtînd pînă la uzura completă cîte o bluză şi fustă de cea mai simplă croială (familia numeroasă din care făcea parte nu reuşea să-i asigure decît strictul necesar), această fată mai mult decît modestă găsea totdeauna cîte un mic dar pentru prietena ei — un buchet de violete, un bilet la galeria vreunui teatru — o mulţime de nimicuri pe care Madina le primea cu deosebită stinghereală. I se părea absurd ca o fată atît de sărmană să-i facă ei daruri. Sau poate i le făcea ca să determine din partea Madinei daruri cu mult mai consistente. Într-un cuvînt o suspecta de atitudine calculată, de nesinceritate. Singura fiică în familia unui medic cu o situaţie înfloritoare, nu simţea nevoia unei prietenii, nu o încuraja... În micul lor nucleu familial găsea tot ce-i era necesar: şi afecţiune şi distracţii, preocupări dintre cele mai diverse. O considerau pe Lidia o intrusă, genul de fiinţă care ţi se bagă în suflet cu anasîna şi se mirau cum de fata asta nu înţelege că e primită cu răceală.

Poate că Lidia care stătea la gazdă simţea nevoia unei atmosfere familiale, poate că prin atenţiile mărunte vroia să cumpere bunăvoinţa Madinei, cert este însă că şi aceasta din urmă ar fi avut nevoie de o prietenă de vîrsta ei. Prietenia părinţilor cu care juca jocuri de societate, mergea la spectacole sau în staţiuni de odihnă era bună numai pînă la un punct. Venise vremea cînd o destăinuire făcută unei prietene valorează cît tolba plină a lui moş Gerilă. La rîndu-i, Lidia îi citea scrisorile primite de la prietenul ei sau ciornele pe care le făcea ea pentru aiştia epistole de dragoste. Cît de minunate erau acele scrisori ! În ele, un gest oarecare al Lidiei era repetat de cel îndrăgostit de nenumărate ori, căpătînd de fiecare dată altă semnificaţie, o întîlnire ratată căpăta proporţii de cataclism şi reproşurile făcute pentru cine ştie ce neglijenţă a fetei atingeau pe rînd coarda desnădejdii, a ameninţărilor cumplite, pentru ca să sfîrşească pe cea mai nefericită coardă, aceea a autocompătimirii, veşnicul refren al sufletului neînţeles. Scrisorile acestea citite de Lidia pe un ton ironic, (spunea de fiecare dată că George e un băiat foarte bun dar nu ştie ce se întîmplă cu el de apare în scrisori cu totul altfel decît e în realitate, n-are nici un rost să facă pe caraghiosul de vreme ce ştie că ea îl iubeşte, dar ea nu se pricepe să fie aşa declarativă), ei bine, acele rînduri aveau darul să biciuiască nervii Madinei.

Mai întîi era preocupată de înfăţişarea tînărului. Cum de e posibil să arboreze în epistole tonul patetic şi în realitate să fie un băiat cu totul obişnuit, aşa cum o asigura Lidia?

Suferea apoi, în mod inexplicabil pentru ea. Căci dacă ei vedea în obiectul dragostei o mică zînă, (şi ea era foarte diferită de fata reală), Lidia, în schimb, găsea prilej de amuzament pe marginea rîndurilor lui. Cînd le citea, avea aerul că se scuză pentru „sentimentalismele acelea ieftine", cum le numea, dar în realitate era fără îndoială flatată de ele şi le flutura fără pic de jenă pe dinaintea ochilor prietenei care n-avea norocul să fie adorată astfel. A! Fata asta urîţică şi vioaie avea un caracter detestabil iar George merita ceva cu mult mai bun!

Focul măcinase o grămadă întreagă de vreascuri şi acum era o inimă de jar.

— Mă bucur, Lidia, că te văd înconjurată de prieteni. Dealtfel tu ai avut totdeauna harul de a-ţi face prieteni.

— Mda. Am socotit totdeauna că viaţa omului e mai bună atunci cînd e înconjurat' de prieteni. Nu acelaşi lucru se poate spune despre tine.

— Cred că n-am fost în stare să dăruiesc celor din jur încrederea mea. Iată, tu îmi cădeai atîtea dovezi de prietenie, eu mă închideam tot mai mult în mine. Mi se părea că e ceva forţat, că urmăreşti ceva anume.

— Ce puteam urmări? Te credeam fată deşteaptă, Madina, ce naiba!

Casa Sadoveanu
Linogravură de Dragoş Morărescu

— Nu mă deranjează dacă-mi spui asta. Dar cred că e vorba de altceva. Am o fire închisă, Lidia. Îmi spune adesea şi George acelaşi lucru.

Credea că la auzul acestui nume Lidia va tresări. Era o nedelicateţe din partea-i să-l aducă în discuţie. Dar Lidia continua s-o privească gînditoare pe cea care se afla de cealaltă parte a jăraticului, ca şi cum ar fi vrut să-i descifreze adevărata fire.

N-avea rost să riposteze. De la scrisorile acelea pornise totul. Cînd îl văzuse prima dată pe George, Madina era de multă vreme îndrăgostită de el. Dacă aşa se cheamă electrizarea spontană la auzul unui nume şi dorinţa impetuoasă de a face impresie asupra lui. N-avea importanţă că nu corespundea imaginii pe care avusese timp să şi-o constituie cu migală.

Începuse astfel o perioadă a prieteniei în trei, în care Lidia avusese prilejul să vadă o altă faţetă a prietenei sale : o fată exuberantă, dispusă oricînd să meargă la concerte şi spectacole, să facă mici reuniuni la ea acasă. Se bucura din toată inima pentru ea. Ştia că suferă de o boală faţă de care starea de bucurie acţionează ca un tonic. Pe de altă parte, faptul că-l plăcea aşa de mult pe George, era ca şi cum acesta ar fi fost acceptat de propria ei familie. Lidia, fata cu un simţ practic aşa de dezvoltat, lăudîndu-se cu un „fler" al ei care o ajuta să cunoască oamenii, era totuşi o naivă: credea că familia Madinei o adoptase intuitiva şi, aşa glaciali cum erau ei, sînt bucuroşi s-o vadă în casa lor ca pe o fiică.

Dar într-o zi, cînd sunase la uşa lor, mama Madinei îi deschisese şi-i spusese că nu mai are ce căuta în casa lor. Le-a dispărut un inel de preţ — Madina e foarte dezordonată şi lasă lucrurile pe unde se nimereşte dar nu e cazul să fii atît de grijuliu în propria-ţi casă, nu-i aşa? — şi e mai bine să nu mai vină Lidia pe acolo ca, să nu planeze asupra-i o bănuială neîntemeiată. Nu aşteptase vreo replică din partea fetei, închisese repede uşa lăsînd-o pe aceasta cu ochii pironiţi asupra clanţei de alamă turnată, frumos modelată cu frunze şi flori. Era în stare şi acum, după atîta timp, să descrie modelajul acela complicat.

Apoi se plimbase multă vreme pe străzi fixîndu-şi atenţia asupra degetului cel mare al mănuşii care se deşirase şi-i revenea cu insistenţă sîcîitoare în amintire povestea cu mănuşa pierdută de vînător în care şi-au făcut sălaş broscuţa, şoricelul şi ursul. Povestea era bună, era năstruşnică, îi amintea de vremea cînd era în stare să creadă că o mănuşă se poate dilata într-atît încît să-i primească pe cei trei locatari cu catrafusele lor: oale, crătiţi, plus o sobiţă care scotea rotocoale de fum prin degetul cel mare al mănuşii, aşa cum arăta fără putinţă de tăgadă o ilustraţie colorată ce se lăfăia pe o pagină întreagă.

Poveştile vin şi ne ajută în unele clipe grele ca nişte prieteni buni.

— Aş vrea să ştii că dragostea pentru George mi s-a transmis de la tine. Să nu rîzi dar a fost ca o molipsire, reveni Madina.

— Deci, am fost vinovată...

— N-o lua aşa. Dar nu avem o personalitate conturată ca să-mi dau seama ce e influenţă şi ce e înclinaţie proprie în sentimentul fulgerător faţă de George. Mai apoi am suferit că tu ai plecat aşa... fără nici un cuvînt. Pe moment nici n-am realizat că o să te jignesc irevocabil. Mi se părea că ţii atît de mult la mine încît o să fii bucuroasă să-mi cedezi prietenul.

— Nu eram aşa maturizată încît să nu resimt ca pe un şoc faptul că pierdeam o prietenă şi băiatul care-mi declarase că vom merge mînă-n mînă pînă-n cea din urmă clipă a vieţii.

Madina intenţionase să fie generoasă. Ceva, pe undeva, nu-i reuşise. Cealaltă, aşa simplă cum părea, avea un avans indiscutabil asupră-i. Avea chiar impresia că scuzele tîrzii ale fostei prietene nu-i sînt adresate ca un gest de supremă eleganţă, ci că ea, Madina, are nevoie de aceste scuze ca să-şi uşureze conştiinţa. Le primea cu simplitate ca să-i facă un serviciu. Avea sentimentul că adolescenţa ei venise la o judecată tîrzie şi totală în această pădure care năvăli asupra ei, întunecîndu-i amintirile, ca un somn, ca un regret tîrziu...

nicolae ioana

De la un timp...

De la un timp umblu prin oraş
fara nici o ştire
luna nu se mai arată
mă ameninţi cu iertarea ta !
Bătrînul de la chioşc vinde aceleaşi ziare
un chip trist se arată după ziduri...
Mă ameninţi cu o floare
culeasă azi noapte
îmi citeşti dintr-o carte
pe care o găsesc a doua zi pe pavaj
murdară şi cu foile risipite
mă ameninţi cu iertarea ta !
îmi ceri să dau foc
unei mari clădiri
la care doi copii privesc
cu ochii umezi de bucurie... !

Mă voi ruga pentru voi ca în faţa unor dispăruţi !

În beznă afară o uşă s-a trîntit
o voce a strigat
nu, nu trebuie să-mi fie teamă de nimeni
cu capul pe masă pot adormi.

Nu voi striga în faţa fiecărui tren
fiecărei schimbări.

Lîngă monumentul eroilor cîteva
frunze au murit,
nu voi spune în faţa fiecărei umbre
fiecărui am vrut.

Nu voi spune în faţa zidului
şi zidarilor
în faţa mortarului şi cărămizii
nisipului şi apei.

Nu voi spune în faţa fotografiilor
care vor veni.

Mă voi ruga pentru voi
ca în faţa unor dispăruţi.

Nu, nu trebuie să-mi fie teamă de nimeni
cu faţa pe masă pot adormi !

În lanul verde de demult !

Cerul e negru prin cartier
Iar îmi pun pelerina să ies în oraş.
Plouă.
E cerul negru ies singur prin cartier
nu mai vine nici un prieten
dar îmi pun pelerina să ies în oraş.
Plouă, e cerul negru
sîntem singuri
mă duc pînă la colţ şi mă întorc
să-ţi spun ce se întîmplă cu noi...
nu te întrista, aprinde toate luminile
ce se pune la cale vom vedea mîine.
Noi nu avem bani, noi nu avem nimic
avem în schimb voie bună şi dragoste
vom fi cetăţeni de onoare ai oraşului
aici la marginea lui
unde cîţiva pensionari
îşi petrec în pace ultimii ani
uitaţi de prieteni şi de rude
uitaţi de toţi
orbecăiesc prin livadă pînă într-o zi, cînd
se rătăcesc în lanul verde dedemult !

Ora de pian

Prin ziduri răzbat sunete clare
Începe ora de pian
tu te-ai oprit să asculţi o clipă
cum răzbat prin ziduri regrete
perdelele se mişcă la o adiere uşoară
îţi pare că însăşi muzica
sau duhul ei le mişcă.
Şi capul tău sprijinit de zid
imitînd, imitînd muzica.
Ai grijă cum vei dormi la noapte,
ai grijă, ora de pian
nu se mai termină.

Ca înaintea sfîrşitului !

Mă voi trezi peste noapte şi voi bea apă
îl voi vedea pe bătrînul care vinde ziare
pe femeia care vinde piepteni
voi trece printr-o grădină publică tăcut
voi fuma în holul unui cinematograf
şi voi urmări femeile frumoase
cum trec grăbite cum trec
o seară ciudată cînd culorile
caselor se schimbă
şi oamenii şi mîna mea asudă
voi veni la tine ca după o mare pierdere
apoi voi rîde, singura mea speranţă
este floarea aceasta
pe care îţi apeşi buzele
şi nările înfierbîntate
ca înaintea sfîrşitului.

film

f

Orgolii

Augustin Buzura practică în **Orgolii** un realism social deschis spre analiza destinelor prin intermediul unui univers concret. Raportul dintre valoarea individului şi mediul de afirmare, necesitatea libertăţii conştiinţei, permanenta obsedantă a orgoliului determinat de principii existenţiale ferme sînt elemente care concretizează în roman conflicte acute, personaje puternice, premise tentante pentru o ecranizare de referinţă.

Urmînd şi altor experienţe de acest gen, practicate cu o constanţă demnă de cauze mai bune, operaţia de transpunere cinematografică, deşi poartă girul autorului, nu rămîne decît o ilustraţie în bună măsură convenţională, rece, a unor pagini de intens dramatism, impresionante la lectură prin febrilitatea confesiunii, prin densitatea expresiei.

Încercînd să păstreze nealterate liniile de forţă epică, **Augustin Buzura** (scenariu) şi **Manole Marcus** (regie şi adaptare cinematografică) comprimă sau elimină momente semnificative pentru înţelegerea personajelor, iar pe de altă parte deplasează accente sau inovează artificial sărăcind echivalarea filmică, lipsind-o de calităţile potenţiale. În transcripţia cinematografică, profesorul **Cristian**, savantul de renume aflat într-o continuă bătălie pentru valoare, cinstit, incapabil de compromisuri, înconjurat de meschine adversităţi nu mai are supleţea argumentelor iniţiale, claritatea profilului conturat în roman din perspectiva celorlalte personaje. Construcţia eroului rămîne tributară replicilor ce ilustrează relaţii fără a le sugera în evoluţia lor, mult mai complexă decît în explicaţiile avansate direct sau din off spectatorului.

Remarcabilă rămîne totuşi în această ecranizare reflexia trecutului în memoria afectivă a profesorului, materializată prin flash-back-uri integrate divers prin montaj, modelate cu o adecvată eficacitate expresivă.

Tonalitatea diferită, eliberată de melodramatism conferă consistenţă plastică unor momente revelatorii nu numai pentru cîteva destine, ci pentru o întreagă epocă. În contextul acestor asalturi ale memoriei se detaşează prin lapidaritatea sugestiei şi notaţia spontană personajul soţiei profesorului.

Marcat de profund simţ etic, refuzînd cu luciditate convenţiile, deloc dispus la un dialog cu laşitatea, ipocrizia, injustiţia, eroul lui **Buzura** şi **Marcus** ar fi putut deveni un personaj de referinţă. Filmul nu oferă însă unui mare actor ca **Victor Rebengiuc**, interpret cu mari valenţe analitice, decît frîgmentar posibilitatea aprofundării atributelor temperamentale ale personajului. O cauză este şi anularea prin reprezentarea directă a polului opus conştiinţei profesorului, anonimul (în roman) delator, capabil să distrugă forţa afirmării morale într-un continuu dialog cu timpul. Dealtfel, şi comprimarea acestui rol (interpretat excelent de **Nicolae Praida**) diminuează portretul polemic al unui simbolic tip uman ce supravieţuieşte prin proliferarea clişeelor, prin prostie agresivă şi pragmatism revelator. Rarefierea acumulărilor epice, atenuarea tensiunii conflictuale, transcrierea filmică rezumativă rămîn minusurile unei ecranizări ambiţioase, minate de o viziune livrescă (evident cu pasaje inspirate, dar nu decisive), dificilă pentru o formulare cinematografică ce trebuia să sintetizeze fenomene şi esenţe. În orice caz, vizionarea filmului invită la o nouă (sau primă) lectură a cărţii şi din acest punct de vedere spectatorul nu are decît de cîştigat chiar numai pentru a-şi confirma sau infirma propriile păreri asupra complexului proces de traducere în imagini a unei valoroase proze.

Călin Stănculescu

plastică

p

Oraşul prea puţin cunoscut

Marile oraşe sînt în pierdere de identitate. Se construieşte mult, în virtutea necesităţilor, repede şi după proiecte standardizate. Peste 20—30 de ani cînd o să trecem pe străzi şi o să arătăm eventualilor noştri copii blocul şi etajul unde a trăit un om de seamă vom putea fi siguri că nu-l va reţine decît întîmplător.

Nu sînt, desigur, un paseist. Dar puţină culoare şi o notă individuală în pădurile de beton care cresc la marginea oraşului sau în interiorul lui, nu mă pot opri să nu doresc. Nu este cazul să-mi expun aici părerile despre modul cum, de multe ori, specialiştii noştri reuşesc să ruineze într-o manieră absolut inadmisibilă un ţesut urban a cărui identitate s-a format prin acumulări progresive. Chiar dacă este depăşit funcţionalmente el poate fi readoptat la exigenţele societăţii actuale prin înlăturarea a ceea ce reprezintă excrescenţă, rebut, prin „plombarea" spaţiilor goale cu clădiri adecvate stilistic, prin modernizarea tramei stradale, prin întreţinerea adecvată a fondului arhitectonic încă util sau posibil a fi utilizat.

Eu cred că o asemenea preocupare nu poate fi stimulată decît cultivînd la arhitecţi şi urbanişti, şi — de ce să nu o spunem ? — chiar la anumiţi factori de decizie, dragostea faţă de oraş, faţă de valorile artistice pe care le concentrează, faţă de valorile afective şi istoria depozitată în aceste ziduri. Bucureştiul, ca şi alte oraşe ale ţării, dat fiind vitregia vremurilor, nu are un patrimoniu edilitar foarte vechi. Partea cea mai însemnată a „patrimoniului" nostru edilitar datează din secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. În toată Europa, după o perioadă de ignorare a artisticităţii acestei arhitecturi, ea a ajuns la mare preţ. Noi sîntem, în ciuda legii patrimoniului, de multe ori în situaţia să nu ştim ce avem în mînă, căci altfel nu s-ar explica anumite intervenţii făcute chiar aiurea, despre care presa a scris la momentul oportun.

Acest oraş, unde trecutul trebuie să fie un element al identităţii ne îndeamnă să îl iubim şi să îl apărăm gravurile lui DRAGOŞ MORĂRESCU expuse în foaierul Teatrului de Comedie. Este locul unde în anumite case au lucrat Iorga (Piaţa Buzeşti), Anton Pan (strada Anton Pan), Tudor Arghezi (Mărţişor), George Călinescu (str. Vlădescu), Mihail Sadoveanu (str. Cluceriului), Vlahuţă (Clopotarii Vechi), Coşbuc (Calea Plevnei), Ion Barbu (str. Carol Davilla), Vasile Voiculescu (str. Dr. Staicovici) şi atîţia alţi autori în ale căror nepieritoare pagini se simte uneori pulsînd aerul unui oraş a cărui fizionomie trebuie s-o intuim în întregime din elementele ce pot şi trebuie conservate, căci evident nu pot şi nici nu trebuie să fie conservate toate.

Oraşul lui Dragoş Morărescu este însă şi oraşul monumentelor medievale cărora trebuie să le respectăm nu doar zidurile şi pictura ci şi modul de înscriere în ţesutul urban. Gravurile acuarelate surprind cu sensibilitate acea specifică încadrare în peisajul urban, despre care au vorbit cu admiraţie, începînd din secolul al XVI-lea, atîţia călători străini din Ţările Române.

Faptul că Dragoş Morărescu şi-a ales pentru reprezentare tocmai casele unor scriitori de vază aş dori să-l interpretez ca pe o intenţie subtilă. Artistul a vrut să ne sugereze că în ciuda arhitecturii mai mult sau mai puţin spectaculoase a unor clădiri, din ele poate emana suflul vital al unor personalităţi care ele însele, chiar dacă nu au făcut istorie, fac parte din ea.

Aşa cum fac parte clădirile şi monumentele acestui oraş pe care îl cunoaştem prea puţin, ca să nu spun puţin.

Grigore Arbore

NUMELE POETULUI

DAN DAVID

A apărut cartea de debut a „noduroşului bărbat" Dan David, *Eu vă iubesc pe toţi — Poeme rock* (Editura Eminescu, 1982), carte excepţională în sine dar care nu înseamnă totuşi altceva decît strîngerea la un loc între două coperţi a unui mic număr de poeme, parte infimă din masa torenţială a textelor scrise pînă acum de Dan David. Cunoscîndu-i prea bine poezia, cartea aceasta nu este pentru mine o surpriză ci un act de normalizare a situaţiei unui poet, cel mai puternic şi mai original talent apărut pînă acum în generaţia tînără, model exemplar pentru autorii tineri de azi, căci Dan David este un autor cu operă, neobligat ca alţii să apeleze la „iaurt şi gogoşele" spre a înduioşa inima cîte unui critic care să-l „singularizeze" cu fineţea toroipanului.

Deşi nu e o carte „focalizantă", *Eu vă iubesc pe toţi* poate fi citată în întregime, căci toate poemele, ca la Magda Isanos, Nicolae Labiş, Domniţa Petri, sînt copleşitoare prin limbajul genuin. Iată transcris, poemul liminar al cărţii, *Elegie pentru Anamaria*: „alt farmec avea trupul tău în flori plîngînd / alt farmec avea piciorul tău în iarbă tremurînd / azi mîinile tale răsar din pămînt luminate / ca două rîuri de sînge blestemate / / chipul tău îmi tulbură noaptea caldă şi frumoasă / cerul ca un vis rece-mi lunecă pe casă / ...mult te-am aşteptat pe sub pămînt, prin păduri, pe lească / (azi creşte o elegie stranie la mine pe masă) / / era întuneric dulce şi era vară / lămpi atîrnau de pruni într-o noapte rară — / metafore licărind pe cer şi priviri de fecioare / era parcă şi-o tulbure ninsoare / de ochi de pădure şi stele rătăcitoare / / mărturisesc, te-am iubit brutal, te-am iubit frumos şi greu / de atunci Anamaria, ninsoarea e grea, e amară / de atunci ninge-ntruna peste sufletul meu / şi pacă trăiesc o veşnicie de seară".

Spuneam că Dan David mi se pare a fi cel mai puternic şi mai original talent apărut pînd acum în generaţia tînără şi pentru faptul că poezia sa, asimilînd experienţe autohtone şi străine, se organizează într-un univers transmiţînd a ireductibilă senzaţie de românesc (prin care nu trebuie să se-nţeleagă tradiţionalism numaidecît, căci şi Urmuz sau Gellu Naum, autori ai unor opere insolite, moderniste, ne transmit acelaşi frison de adîncă originalitate românească), fapt explicabil printr-o mare experienţă umană, experienţă autentică a vieţuirii realităţilor româneşti de azi cît şi printr-o privilegiată intimitate fiinţială cu graiul românesc, cu graiul ţărănesc, viu, pururi virginal.

Deşi ne e livrat mai mult angelic decît diabolic prin *Eu vă iubesc pe toţi*, Dan David îşi începe cariera literară, pe care i-o dorim unică, în mod fericit, îndelunga-i aşteptare iat-o răsplătită, cum sperăm să se întîmple şi cu Petru Aruştei sau Liviu Antonesei; cei din urmă vor fi cei dintîi, nu ne îndoim.

Cezar Ivănescu

CONFABULE

Un ţăran trece strada (XIII)

Auzi vere / cînd vii pe la Bucureşti caută-mă / la circ / că acolo lucrez acum / întrebi de mine la uşă / nea Cutare este / şi dacă sunt / că s-ar putea să nu fiu / mai mă reped după una / după alta / prin oraş / că e de alergat ca să duci acasă / ce cere femeia / ba aia / ba ailaltă / formoare chiar / că tot nu se găsesc / şi pe urmă dacă sunt / rogi să mă cheme / sau să-ţi dea voie să intri şi / să mă cauţi / întrebi pe la menajerie / de omul care grijeşte de elefanţi / şi de maşina directorului / a roşie luată pe scamatorii / că aşa am ajuns / să trăiască ăştia mai bine decît noi / artişti de-ţi fură ceasul de la mînă fără să ştii / ehei / dar dacă vezi un ţigan / un negricios mic şi pipernicit / care vorbeşte uite aşa / la la la / pe ăsta să nu-l întrebi de mine / că suntem certaţi / mi-a luat o găleată / nici acum nu recunoaşte / ba o mai face şi pe cinstitul / iar dacă nu sunt / lipsesc o oră-două / nu pleca / aşteaptă-mă / uită-te la animale / sau chiar la spectacol / dacă este / aşa mi-a zis văru-miu / cînd l-am întîlnit la botez / şi / şi m-am dus / dar nu m-a lăsat portarul / şi nici nu l-a chemat / aşa că eu cred / că se laudă / cînd zice că lucrează acolo / la circ.

Iulian Neacşu

debut

Un premiu al revistei „Luceafărul" la un concurs interjudeţean de creaţie literară, conferit unui text de exegeză critică, iată un fapt neîntîmplat pînă acum. Totuşi, făcînd parte din juriul unui asemenea concurs, la Piatra Neamţ, concurs a cărui primă ediţie a avut loc cu cîteva luni în urmă, mi-a fost dat să întîlnesc printre lucrările trimise un foarte personal eseu despre romanul Creanga de aur al lui Mihail Sadoveanu. Mărturisesc că impresia produsă la lectură a fost deosebită; ceea ce m-a determinat să optez pentru eseul în cauză. Plăcerea de a-l recomanda pe Gheorghe Simon cititorilor noştri este cu atît mai mare cu cît tînărul profesor de limba şi literatura română din Agapia Neamţ, pe această cale, debutează în domeniul atît de dificil şi prea puţin ospitalier al criticii şi istoriei literare. Propunem atenţiei cititorilor un fragment din interesantul eseu.

Nicolae Ciobanu

„Creanga de aur" şi funcţia mitopoetică a cuvîntului

Nu putem citi **Creanga de aur** decisiv şi convingător fără a ne retrage o clipă, deviind de la axa înţelegerii imediate şi exaltante, cu certitudinea că, de fapt, textul „ascunde" al acestei încercări de cuprindere a fiinţei e unul de iradiere, de stăpînire prin convergenţa a cuvîntului, de trecere a acestuia din stare latentă în stare patentă. Omul îşi pierde esenţa vorbind, absorbit de noianul impulsurilor şi de ispita divulgării. Cu cît un om ştie să păstreze un secret, periculos chiar pentru el însuşi (cum e şi forţa interioară, „nedesfăcută" a lui Breb), cu atît el se apropie de natura fiinţei, de starea aurorală a cuvîntului, putînd astfel să citească, să comunice fără ca adevărul să se înstrăineze în in-formaţie. Semnele sînt răni, puncte vulnerabile, cu care omul investeşte lucrurile (Rilke). A le citi înseamnă a cunoaşte, a le transmite înseamnă a le degrada. Nu se ridică atunci întrebarea că izolarea, ruperea de firul comunicabil ar duce mai degrabă la pierderea alianţei, a compatibilităţii? Nicidecum.

Prin cuvînt, Kesarion Breb întrerupe stagnarea, latenţa. El atrage atenţia, convinge pe „colocutori", determină conştiinţa să prindă formă, în opoziţie cu viitorul împărat Constantin, unul în care conştiinţa nu are formă. Opoziţia dintre neant şi nemurire devine compatibilă prin om, adică prin calitatea de cuvîntător, acela de a numi lucrul, conştient, în acelaşi timp, de precaritatea clipei. Ar trebui ca această incompatibilitate să genereze (ca la Hyperion) o dramă în sufletul lui Breb, dar ea nu se declanşează şi nici măcar nu se întrevede deoarece Sadoveanu „dizolvă" individul în mediu, absorbindu-l, asimilîndu-l, ca pămîntean, corabiei planetare, care e pămîntul.

Iată că acest personaj nu se dispersează, conştiinţa lui nu e scindată, dihotomia nu-i solicită alegerea, ci de la început el e un ales, un trimis, un sol, o întrupare a Logosului. Fără să intezărim în această interpretare o cît de mică fisură prin care să-şi facă loc apologeticul creştin, precizăm că Sadoveanu încearcă primordiile, nu bîjbîind stilistic, ci face să vibreze, să fiinţeze un eon antropomorfic în zorii poporului român, cînd încă raţiunea nu se detaşase de afectiv, cînd teologia nu era o instituţie a adevărului, cînd cuvîntul era încă apt să apropie oamenii, „să instituie o proximitate care nu are nevoie să fie familiară" (Heidegger).

Cît de departe ajungi prin cuvînt numai limba românească poate să ne spună, coactă să exprime nu imposibilul ci incomunicabilul. Considerăm acest argument nu fatal şi nici obligatoriu acceptat dar cel puţin ca o deschidere, cum e **Creanga de aur**, o creştere a stării potenţiale la care ajunsese limbajul artistic sadovenian.

Nici Kesarion Breb nu e scutit de o experienţă „umană", afectivă, pentru a confirma astfel abaterea de la codul menit să-l ţină pe viitorul Decheneu în opoziţie cu o cunoaştere limitată, sumară. Blestemul Luceafărului („norocul vă petrece") se poate traduce în **Creanga de aur** cu întîmplarea că este albia în care curgeţi fără identitate, în jocul clipei. Întîmplarea de a locui o corabie planetară („O. Danilie este o corabie care se cheamă pămînt şi pluteşte spre veşnicie"), întîmplarea de a „beneficia" de cuvînt, care folosit abuziv duce la o familiaritate ce ne îndepărtează de esenţă şi ne obligă să ne limităm la o prezenţă acustică ce ar echivala cu cunoaşterea.

În acest sens, Kesarion Breb e şi o posibilitate a omului de a se elibera de teroarea cuvîntului. Muntele („ascuns") pare a fi o alcătuire tainică din fructe ale tăcerii. E de ajuns parcă un singur cuvînt şi **viitorul tainei** s-ar năpusti asupra omului, copleşindu-l.

Kesarion Breb nu e între două limite, între două lumi, nu e suspendat ca o ramură ce năzuieşte lumina, el semnifică omul care ştie că a fi erou înseamnă a nu rătăci odisseic, ci a te întoarce la locul şi timpul tău.

Creanga de aur e şi o metaforă a spaţiului interior prin care omul recuperează năzuinţa originară de a se întrupa în cuvînt, de a recompune fragmentele unei dispersii sub instanţa unei creşteri spirituale ce-i ameninţă coerenţa interioară ca o pîndă a simţurilor, o strunire a afectelor încît la capătul unei asceze **omul metamorfic** devine o replică severă pentru **omul politropic**.

Că are puteri magice, că are funcţie mitopoetică, sîntem convinşi, cuvîntul nu e rodul unei precocităţi verbale, ci prin cuvînt, ca element „fizic", alături de apă, aer, foc, poţi **opri** sau **slobozi** stihia. De aceea, în cazul lui Sadoveanu, verbul a fi (existenţa) nu e o energie care se propagă în vid (Valery) ci o dezlănţuire a fiinţei ca deschidere spre un temei inalienabil. Stihia, în planul metonimic, e numită astfel: „puhoaiele pornesc în salturi la vale, ca niste harmasari de spumă", „istorisirile despre Bizanţ sînt ca liniştile sfinte, ori ca **săriturile de leopard ale furtunii**", „gheţurile pornesc..." etc. (s.n.).

Cînd se referă la virtuţile cuvîntului, Sadoveanu particularizează şi identifică pe Kesarion Breb tocmai prin calităţile pe care le presupune „vipera înţelepciunii", vorbind de „săriturile lui" ale lui Kesarion Breb. Aceste sărituri nu sînt decît fulgerări de sens în sintaxa comunicării. De asemenea, la începutul romanului lîngă locul în care trăieşte bătrînul mag „ziltă trei izvoare vii de sub piatră zbătîndu-se ca viperele înţelepciunii lui".

Aşezarea celor doi (K—C) în matca puterii se face diferit. Constantin nu era ajuns la „deşăvîrşita vîrstnicie". Kesarion nu era trecut prin focul cuvîntului, nu era lămurit. Femeia, care înlesneşte slobozirea cuvîntului din ţinţuirea primordială, ajută ca patima, în cazul lui Constantin, să devină putere (negativă), iar Kesarion să-şi împlinească experienţa, ispitit pentru o clipă de vraja celei care era „un cîntec al merului". Astfel, iniţierea prin taina cuvîntului devine putere constructivă. Argumentul în favoarea evitării cuvîntului nu e semnul unei frustrări în comunicare ci unul de împlinire a omului prin limbaj.

Pe cei doi (K—C) îi desparte însă şi **apa neagră** (apa vie / apa neagră) care întunecă hotarul, vecinătatea omului în cuvînt. Constantin e o vietate (nici măcar un om de lume) în care întîrzie o formă fără conştiinţă, iar Kesarion este o conştiinţă fu rost, rînduit în sinea lui prin cuvînt, lămurit în forma lui prin focul primordial care e Logosul.

Stihia apei poate fi rînduită, stăpînită, aşa cum face morarul care îndreaptă puterea apei spre „folos obştesc", dar dacă firea omului e ticăloasă (cum e a lui Constantin) atunci energia sănătoasă devine stihie. **Structura autonomă** (K) devine **structură eteronomă** (C). De altfel, chiar într-un capitol din roman (al X-lea) se spune clar că puterea (mărirea) şi tihna (cunoaşterea) stau în „hotare deosebite".

Cuvîntul e un mijlocitor demiurgic între om şi eternitate. Cînd Hyperion cere dezlegarea de eternitate, i se răspunde că poate primi **cuvîntul cel dintîi**, dar moartea nu se poate. Moartea în **Creanga de aur** e un repaus, atitudine care e în concordanţă cu credinţa dacilor. Ei se întristau la naşterea unei fiinţe şi se bucurau la moartea ei. Viaţa e simbolizată de ouă tainice care „clocite" în timp zămislesc **fantasme**. Sadoveanu evită să numească şi să sugereze că viaţa ar fi o fantasmă, ca la Eminescu, uneori, pentru că e vorba de fantasma pe care o generează forţa cuvîntului sub iradierea solară a iniţierii în cele ce sînt. Ou „semnifică soarele înnoit şi veşnicia vieţii" se spune la începutul romanului.

Mitul cunoaşterii/luminii, inserat în această naraţiune presupune o metamorfoză. Contextul în care apare îi relevă noi conotaţii (putere, timp, iniţiere, călătorie, iubire). Pentru creator, mitul e o posibilitate de auto-cunoaştere. La nivelul textului decodificarea se face prin semne ce alcătuiesc limbajul unei comunicări ce atinge performanţa artistică.

Gheorghe Simon

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Intr-o primavară trecută, la Mogoşoaia, cel mai iubit dintre pămînteni

Romulus Vulpescu villonizînd, villonizînd...

Intr-o «dilemă americană» Ioan Grigorescu şi Aurel-Dragoş Munteanu

VIAŢA CĂRŢILOR

Semnele lirismului

Florin Pietreanu*) scrie o poezie sobră, austeră, încercînd şi reuşind — nu de puţine ori — să obţină efecte notabile, nu prin şoc metaforic, ci din tensiunea ideilor. Meditative şi confesive, versurile, mărturisind o acută dramă interioară, refuză clamoarea, căreia îi preferă, în poemele de dragoste, tonul discret elegiac: „E ora cînd spre maluri vin ireale burguri / cînd prima stea şi-aprinde privirile feline / pe cînd pe plajă, în pustii amurguri, / mai strigă pescăruşii către tine // Ţi-ntorc şi eu c-un gînd spre mine chipul / din calmele amiezi îndepărtate-n vară, / dar nu poţi şti cum sună sub paşii mei nisipul, / cum, în adîncuri, marca prelung se înfloară" (**E ora cînd**).

Cele mai bune lucruri le reuşeşte autorul atunci cînd limbajul său poetic evită preţiozitatea, cultivînd firescul rostirii. Cînd însă ţine neapărat să fie profund, Florin Pietreanu rămîne oarecum declarativ: „Alerg pe drumul de seară, urc coborînd / pentru călătorie de mult am dat vama, / păşi-voi în gol de pe ţărmul abrupt... / Etern voi rămîne de aceeaşi vîrstă cu mama" (**Alerg**).

În poemele de meditaţie existenţială, autorul găseşte frumosul echilibru al lucrului bine făcut. Rima cenzurează efuziunile factice, versurile nu dau sentimentul neliniştitor al întîlnirilor unice, dar comunică chietudinea previzibilului inevitabil. Eroul liric al acestor poeme este Socrate, iar tema lor, firesc, cunoaşterea de sine, avînd ca variante **dublul** şi **solitudinea**. Din ciclul „socratic" aleg spre exemplificarea celor spuse, acelaşi poem pe care şi Nicolae Ciobanu îl citează în prefaţa volumului: „Unul din noi va pieri / mi-a strigat cineva, deşi eram singur pe ţărmul stîncos / unde măslinii-ngheţaseră, ca şi cînd rădăcinile lor / auzeau cum pămîntul cheamă dincolo, jos... // Nu ştiam dacă fusese un glas adevărat, / sau totul se petrece ca un vis în alt vis, / cînd m-am simţit cu insistenţă privit / din tălăzuirea beznei sub cerul deschis // În răstimpuri, ienit, un rîs bastard / mă flagela din grota gurii unei jivine: / acolo, pe ţărm, în zori, sub măslini, / murea celălalt: fiara ieşită din mine..." (**Socrate către un nou discipol**). Preţioase uneori, dar, de cele mai multe ori autentice, versurile din **Nevoia de suflet** sînt prologul ce anunţă un poet.

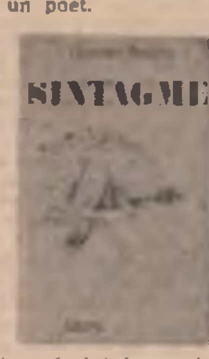

Abundent metaforizant este Florentin Palaghia **) în volumul său de debut, intitulat neinspirat **Sintagme**. Nu i se poate nega autorului o anume îndeminare în construirea şiragurilor de tropi, dar, cînd vreo imagine mai proaspătă „scapă" în versuri, celelalte, canonice şi canonizante, se reped parcă asupra-i, sufocînd-o, cu brutalitate: „Pe lungul drum zăpezile luminii / alungă renii, turme lungi de reni, / către pămîntul soarelui şi-al vieţii / Cai albi, sălbatici fură din lumină zăpezi strălucitoare şi turme prin poieni; / se naşte lumea ca un suflet tînăr / imaginînd pe-ntinderi ochi pereni" (**Drum galactic**). Mai aproape de poezie se află Florentin Palaghia cînd foloseşte versul liber. În compoziţii reduse ca dimensiune, care reuşesc să sugereze o atmosferă de tristeţe difuză: „Mai presus de mine în luntrea galbenă / noaptea se lungeşte, prea frumoasă / văduvă cu sufletul cast. Pe piatra apei, / unde se iveşte somnul ca o patimă, / Falsul anotimp călătoreşte / mai presus de mine, trudit / în ecoul invers, în ecou..." (**Mai presus**). Acest din urmă citat mă lasă să întrezăresc în **Sintagmele** lui Florentin Palaghia o promisiune.

Valentin F. Mihăescu

*) **Florin Pietreanu: „Nevoia de suflet", Editura „Litera", 1981.**

) **Florentin Palaghia: „Sintagme", Editura „Litera", 1981.

CRONICA EDIŢIILOR

Testimonia

O colecţie de prestigiu şi de mare interes pentru studiul istoriei patriei noastre este **Testimonia** pe care o scoate, de peste un deceniu, Editura **Dacia** din Cluj-Napoca. Nu avem, la îndemînă, cînd scriem această cronică, toate volumele. Editurile nu mai trimit organelor de presă cărţile lor, probabil nu mai dispun de **cota respectivă**; pe piaţa de carte vitrina nu-şi mai are rolul ei tradiţional fiind înlocuită cu ascunzişul obscur de sub tejghea (apropo, va îndrăzni oare vreun librar să expună monumentala **Istorie a literaturii** de G. Călinescu la vedere ?...); dar chiar şi la Biblioteca Academiei nu mai găseşti cărţile tipărite în anii din urmă...

Să revenim la colecţia **Testimonia**. Din volumele pe care le avem la dispoziţie şi pe care le-am citit de-a-lungul anilor ne dăm seama că seria a fost concepută cu o deosebită responsabilitate. Într-adevăr, cărţile îşi urmează una alteia după o subtilă dialectică. Probabil că editura şi-a apropiat un colectiv călăuzitor, format din istorici şi redactori de nedezminţită competenţă. Foarte multe prefeţe ale colecţiei le semnează, bunăoară, istoricul academician Ştefan Pascu, iar la foarte multe dintre volume întîlnim pe acelaşi osîrduitor redactor de carte, Şerban Polverejan (am mai întîlnit însă în acest rol şi numele lui Vasile Frăteanu şi al lui Doru Olteanu; vor mai fi şi alţii...).

Colecţia şi-a dovedit, de la carte la carte, a avea un **program** de lucru cu adevărat ferm şi de înaltă semnificaţie, din făgaşul căruia nu se abate. În acest sens ni se par elocvente cuvintele academicianului Ştefan Pascu dintr-una din prefeţele domniei sale şi pe care le reproducem pe larg: „Realizarea «istoriei totale» pretinde cu necesitate cercetarea părţilor ce o compun. Adică aspectele principale şi detaliile semnificative sau manifestările locale în cadrul problemei generale. Se înţelege cu uşurinţă că este mai pretenţioasă şi mai anevoioasă realizarea sintezei decît cercetarea parţială sau locală, dar fără aceasta sinteza nu e posibilă. Însemnătatea cercetării parţiale şi locale îşi validează importanţa şi prin aportul de informaţie pe care-l pune în circulaţie, iar dacă informaţia nouă, de valoare, este însoţită şi de puncte de vedere şi concluzii noi, originale şi valoroase, istoria parţială sau locală investeşte caracter de cercetare fundamentală."

În spiritul unor asemenea deziderate curge colecţia **Testimonia**. Dar să aducem aminte cititorului cîteva din cărţile apărute aici, căci noi facem mai degrabă o cronică de semnalizare, ci nu una de specialist, cum pe nedrept ne-a acuzat recent un compendist de istorie literară: specialiştii se ocupă de cîte un autor, şi aceasta rînd, uneori o viaţă, mai rareori de cîte o epocă — noi n-am dorit şi am mărturisit-o de nenumărate ori decît să semnalizăm pe cît posibil totalitatea ediţiilor bune.

Deci au apărut în această colecţie, între altele, următoarele cărţi: **Corespondenţa lui Alexandru Papiu Ilarian** (două volume, scoase de Iosif Pervain şi Ioan Chindriş), **Brâncuşi împotriva Statelor Unite** (stenograma procesului tradusă de Petru Comarnescu), **Mişcarea memorandistă în documente** (1885—1897) (de Şerban Polverejan şi Nicolae Cordoş), **Viaţa cotidiană a Ţării Româneşti în documente — 1800—1848** (de Vl. Diculescu), **Corespondenţa lui Vincenţiu Babeş — scrisori primite** (de Mihail P. Dan şi George Cipăianu), **Transilvania şi războiul de independenţă** (de Liviu Maior), **Consiliul naţional din Blaj** (de Viorica Lascu şi Marcel Stirban), **Contribuţii mureşene la marea Unire din 1918** (de Ioan Silviu Nistor), şi încă multe altele.

Coperta colecţiei, distinctă, aparţine regretatului Vasile Pop Silaghi.

De regulă cărţile apărute în această colecţie se structurează astfel: după prefaţă, semnată de obicei de un savant, urmează un lung studiu exegetic aparţinînd editorului sau editorilor, după care — grosul volumului (sau volumelor) — textele, în marea majoritate a cazurilor inedite, desprăfuite din arhive sau colecţii de familie.

Pe document înseriat la rînd în biblioraftul de arhivă textele par de cele mai multe ori umile, uneori simple liste, dar însumate capătă rezonanţă şi dau acorduri «istoriei totale». Numai că şi în sine, şi nu arare ori ele glăsuiesc răspicat. O scrisoare, de pildă, cum e aceea trimisă de Papiu Ilarian referitor la viaţa lui Avram Iancu după Revoluţia de la 1848 este de-a dreptul cutremurătoare.

Interesul colecţiei credem că nu se limitează numai în raport cu istoria. Filologul găseşte aici o limbă de cancelarie, actul scris rapid, spontan, luat de un grefier poate nu totdeauna cu studii superioare, procesul verbal, telegrama, nota telefonică etc. în care limba vie cu nenumărate regionalisme dar şi cu destui termeni juridici, diplomatici lasă la iveală în toată bogăţia ei.

De asemenea, socotim că volumele apărute în **Testimonia** prezintă un interes cu totul deosebit pentru scriitori, în special pentru prozatori. Fapte epice de o dramatică încleştare sînt strînse în cîte un proces verbal lapidar dar cu atît mai semnificativ. Cărţile din colecţie, care cuprind nararea evenimentelor premergătoare actului Unirii de la 1918, sînt în acest sens cu totul revelatoare. Avem sub ochi, pentru a folosi titlul unei excelente din punct de vedere artistic nuvele a lui Marin Preda, o **Desfăşurare** de evenimente care duc toate, ca afluenţii unui mare fluviu, la ziua istorică şi luminoasă de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Oameni de toate naţionalităţile care trăiesc în Ardeal, de toate stările sociale, sînt prinşi în aceste documente de arhivă într-o largă mişcare şi comuniune dialectică de scopuri care ne aminteşte, iarăşi, opera unui mare scriitor, Liviu Rebreanu cu partea întîia a monumentalului său roman **Răscoala**. Dar cum spuneam, uneori un simplu proces verbal se înfiripă de la sine ca un capitol de roman, poate chiar şi mai mult, şi în acest sens se poate citi ceea ce s-a întîmplat în comuna Band în toamna lui 1918. Cu atît mai grăitor cu cît „narareа" unor asemenea evenimente au pecetea nediscutabilă a obiectivităţii.

Întîlnim, iarăşi, în aceste documente, o bogăţie de antroponime şi toponime, liste întregi, care nu pot lăsa rece nici pe filolog, nici pe degustătorul de sonuri al limbii române.

În tot, colecţia **Testimonia** se afirmă ca una dintre cele mai preţioase pe care le-a iniţiat casele noastre de editură, drept care şi aducem elogiul nostru editurii care o scoate şi tuturor acelora care îi dau fiinţă.

Gheorghe Suciu

Revederea

*V*asile, Ion şi Maciste plecară abia a doua zi pe la nouă şi jumătate din casa Doinei, a cărei mamă insista ca oaspeţii să mai rămînă, dar cei trei, după ce terminaseră tot vinul din casa gazdei, promiseră să revină şi se îndreptară spre autobuzul cu numărul 1 000 care-i depuse în faţa birtului de la barieră.

— O bere ar fi tocmai bună, spuse Vasile înduioşat de figura obosită a lui Ion care primi cum se cuvine propunerea, adică intrară.

Maciste însă nu era în apele lui, fiindcă în loc să stea pe scaun cum stătuse altădată, se ghemuise sub masă, unde abia putea să încapă.

— Ce-ar fi, începu Ion, să ne ducem la domnul Still, să-l luăm de beregată şi să-l întrebăm unde se află Gherman, ce zici?

— Exclus, replică Vasile, întîi că la această oră nu-l găsim şi chiar dacă ar fi acasă n-am reuşi decît să-i arătăm că ştim cîte ceva din cele întîmplate. Mie însă îmi surîde o altă idee: să stăm de vorbă cu Nora.

— Să stăm, răspunse Ion, dar asta presupune acelaşi lucru, adică să trecem pe la vilă.

În timp ce plănuiau cum şi ce să facă, descoperiră că foarte aproape de ei, aproape lipit cu umărul stîng de colţul mesei lor apăruse ca din întîmplare maiorul de la criminalistică; citea ziarul de dimineaţă şi din cînd în cînd sublinia cîte un anunţ de la mica publicitate.

— Doamne, ce strîmtă-i lumea! exclamă Vasile, acum sunt sigur că nu vom fi părăsiţi niciodată şi că îngerul nostru de pază îl va descoperi şi pe Gherman, astfel ca treimea fără de moarte să se adune iarăşi spre slava unităţii indestructibile şi vinului.

— Răbdare, răbdare copii! răspunse maiorul întorcîndu-şi uşor obrazul stîng spre masa lor. Aş prefera să vorbim în altă parte, aveţi cheia lui Gherman? (În clipa aceea Maciste se strecură printre mese şi ieşi în stradă).

— Casa lui Gherman e deschisă mereu pentru toţi prietenii lui, dar strada Salcării nu ştiu dacă e cea mai potrivită pentru întîlnirea noastră, spune Ion.

— Dimpotrivă, se învioră Vasile, ieşim noi doi întîi, apoi domnul maior şi după ce-l aşteptăm în parcul de lîngă biserică, ne luăm toţi trei de după gît şi intrăm pe Salcării ca trei matrozi care s-au făcut pulbere în primele ore după acostare.

— Ideea mi se pare bună, şopti maiorul, apoi se lăsă cu totul pradă lecturii ştirilor externe.

De la dispariţia lui Gherman, Maciste nu mai catadicsise nici măcar să treacă pe lîngă vila Vulturul, darmite să intre. De data aceasta, trebuia neapărat s-o vadă pe domnişoara blondă. Astfel, cînd motanul încercă să intre printre cerceveiele întredeschise, Nora încetă brusc să mai bata cu picioarele în balonul spînzurat de tavan şi, dînd să se ridice în picioare, efortul ei se curmă la jumătate şi rămase în genunchi, subţire şi aproape transparentă.

— Unde mi-ai fost de-atîta vreme, tîlharule, strigă Nora, şi Maciste ateriza uşor ca somnul în braţele fetei. După ce se lăsă mîngîiat de nenumărate ori, Maciste se desprinse din palmele ei ca fulgii şi începu să-i adune bluza, fusta, pantofii, gesturi care semnificau o grabnică plecare.

Cînd grupul celor trei, Ion, Maiorul şi Vasile, intrară în casa lui Gherman, fură peste măsură de surprinşi de faptul că măsuţa rotundă era încărcată de bunătăţi, printre care străluceau trei sticle de culoarea ceaiului şi cinci pahare de cristal. Pe fotoliul de lîngă sobă, Nora zîmbea ca visul cu Maciste în braţe.

Gheorghe Pituţ

Nimic mai greu accesibil

Urmare din pag. 1

decît la „Munci şi zile", „De rerum natura", „Georgicele", „Divina Commedia"... Dar „în timpul nostru, cînd răspîndirea lecturii (generale) şi apariţia fotografiei au uşurat programul atribuit de societate artei, aceasta a devenit mai liberă să se specializeze în puterea ei de a comunica un mod de a simţi sau o plăcere pur estetică" (René Huyghe). Trăim o epocă a specializării şi, în adevăr, nu avem pentru ce încerca să arăm ogorul cu elicea de avion ori să vînturăm cereale cu „mobilurile" lui Calder.

O reală convergenţă a dimensiunilor ce intră în jocul creaţiei face întotdeauna ca sensul să se manifeste bogat şi enigmatic, într-o respirare profundă a ţesăturii artistice.

În ce priveşte accesibilitatea, pentru a ajunge la adevărul său, artistul a trecut printr-o iniţiere, prin clipe de graţie şi iluminare. Atunci el, **mon semblable, mon frère**, va şti să găsească termenii prin care experienţa lui se comunică; altfel, adevărul său nu capătă valabilitate în plan artistic. Mai mult, e ştiut, descoperirea şi exprimarea constituie un fenomen greu disociabil, fiindcă în cuvînt omul locuieşte mai implicat şi mai străin, mai liber şi mai supus decît a fost vreodată în cortul său nomad ori în modulul blocului. Atunci cînd nu vorbeşte frivol-histrionic, cu faţa la public şi din poziţii „de efect", artistul se adresează, în fond, unui egal al său, ori, mai bine-zis, unui dublu ideal. Prelucrarea — de fapt vulgarizarea (şi în sens etimologic) a materiei artistice, pentru ca „mesajul să fie accesibil tuturor", intră paradoxal în contradicţie cu principiile democratice invocate, cu ideea elementară de respect faţă de aproapele tău. Criteriul accesibilităţii n-ar trebui să opereze decît pînă la punctul unde opera se comunică (prin definiţie), se oferă, iese în întîmpinarea receptorului — respectînd un echilibru firesc, infinit variabil, între cunoscute şi necunoscute, între „informaţie" şi redundanţa necesară. Frizele Parthenonului sau **Pierrot Lunaire** al lui Schönberg ţin seama de efectele de percepţie şi le exploatează cu toată fineţea meşteşugului, tocmai pentru a se comunica. Accesibilitatea aceasta e o datorie esenţială în practica artei. O operă realmente inaccesibilă e un eşec — însă verdictul de inaccesibilitate se cuvine dat cu toată prudenţa. Arta cere devoţiune din partea artistului, însă nu mai puţină devoţiune şi receptivitate din partea publicului. Şi aici se deschide teritoriul unor mari nostalgii. În direcţia formării gustului artistic şi a nevoii de artă, esenţială omului, am convingerea că mass media — şi şcoala însăşi — au mari posibilităţi încă neexploatate.

În lipsa unor amorse la fiinţa morală şi la jocul mai adînc al inteligenţei, la orizontul inepuizabil al sufletului şi la disponibilităţile superior ludice, comunicarea artistică nu şi-a atins scopul.

Şi dacă e vorba de accesibilitate, ca poet voi mărturisi că nimic nu mi se pare mai greu accesibil decît realul însuşi, cu toate că trăim într-o lume civilizată adică ordonată printr-o mulţime de semne univoce. Nu cred că ne putem juca prezumţios cu ideea de mesaj şi accesibilitate cînd misterul lumii la fel ne încercuieşte, cînd soarele adevărului este mereu departe. Singura şansă rămîne, probabil, sinceritatea şi o sfîntă idee despre meşteşugul artei: atunci vor exista după cuviinţă — şi de la sine — atît mesajul cît şi accesibilitatea.

atelier literar
poșta redacției

C. IONESCU : Lucruri de serie, din ce în ce mai slabe, mai plafonate, — previzibilă evoluție a unui talent prea sigur și prea încântat de sine, nehrănit și necultivat temeinic la vreme, viciat de un profesionism timpuriu și suficient, indiferent ori chiar refractar față de spiritul de emulație, mișcarea ideilor și evoluția sensibilității și creativității lirice contemporane în lume, nereceptiv față de critică, etc. Moment de răscruce, favorabil (încă !) unei evaluări mai realiste a situației și a perspectivelor !

C. GRIGORAȘ : Încă prea greoaie, nebuloase, sofisticate, cu aer de prelegere, poate și prea verbioase, aglomerate, ucigînd în torentul discursului, lirismul, grația, transparența. Cîteva reușesc să salveze introcitva un fond de „gîndiri și de imagini" altminteri remarcabil : „O plajă murdară", „Liniștea dinaintea întepăturii", „Pelaș comparat", „Resurecție la metodă" (titlu strivitor — prețios, pompos, barbar, aproape parodic — pentru o miniatură subtilă și grațioasă ! !... Tipic pentru ce spuneam mai sus !). Ar fi un cîștig hotărîtor să puteți aduce mai mult aer, simplitate, lumină, în retortele dv. atît de complicate și atît de promițătoare ! (Din celălalt plic : „Stare", „În căutarea trupului", „Perfecțiune", „Scufundare").

A. VALONI : Pași pe loc, de scurtă respirație, un început de manierism și doar două titluri de menționat (și nu din toată inima) : „Șansa", „Să economisim".

EMIL DÎMBOVIȚA : Unele semne vagi, încă neconcludente, în pagini ca „Am rămas", „Cîntarea escaladare", „La Poș[illegible]".

V. MILESCU : Scădere a substanței nobile și a tonusului liric, motive și formule care se cam repetă, alunecînd spre monotonie. Ceva mai bine, în „Orașul", „Dar ceea ce..".

EMIL PETRESCU : Doar „Rugină" e demnă de menționat. În rest, lucruri prea sofisticate, confuze, obscure.

DANIEL T. : Este, într-adevăr, un pas înainte, pe drumul cel bun. Firește, încă nu există siguranța deplină a gustului și a meșteșugului, care să împiedice unele alunecări, disproporții, inadvertențe, etc. (De pildă, în „De la balcon", care începe frumos, cu o idee interesantă, de mari implicații, pe care o pierde apoi într-o anecdotică mărunță, cu „nea Mitică", etc. Sigur, moartea fiului, a bărbatului, sînt și ele cauze grele, dar gîndiți-vă cît de întinsă și profundă în semnificații e această „apăsare a gîndurilor", raportată la individ, la o rațiune, la omenire !.... Poemul trebuie adus cît mai aproape de aceste revelatoare semnificații). Asemenea „deturnări" ori împliniri se mai găsesc și prin alte pagini. Mai sînt apoi și unele stridențe ale exoresiei, formule metaforice artificioase, forțate, care ar trebui încercate îndelung la ureche, înainte de a fi puse pe hîrtie (gen „halbă de cunoaștere", „cîrmatul de generații", etc.). Dar sînt și o serie de pagini deosebit de promițătoare : „De la balcon" (cu observațiile respective), „Noaptea", „Prelungitoare" (cu finalul cam vag, inexpresiv), „Oglinda" (nefinisată), „Umanizarea", (cu finalul cam în doi peri, aleatoriu). Și nu ne îndoim că ele vor fi urmate de progrese hotărîtoare.

A. A. : Scrisoarea e plină de adevăr și de bun simț — cine v-ar putea contrazice ? Versurile, dure, scrîșnite, sînt interesante, în general („Confruntare", „Neverosimil", „Final", „Iapșire" — cu un final cam vag, din pricina versului penultim — și, în fine, „Era tîrziu", mai veche, pare-se, cu ecou de romanță).

B. MARIAN : „Dialog", „Fără titlu", „Măsură", „Muzică".

CONST. DIACONU. Din păcate, nu e mai bine nici acum (lipsesc, adică, semnele talentului, fără de care nu se poate face literatură).

Tatiana Corelea, Ștefan Virgil, Hombre, Viorel Soare, G. Bozu, D. Câmpeanu, T.C. Zarejanu (ceva, în „Al treilea"), **P. Pîrvulescu, I. Pajureanu, A.S., Ov. Leontia,** (ceva, în „Fereastră", „Iluzie"), **Adrian Jacotă, T. Serban** (ceva, în „În copilărie"), **Fatma Sadic** („Poem" — cu ultimul vers nereușit), **Marin Cioranu** (ceva, în „Bunicul e calm"), **Aurel Albu :** Nimic nou!

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Aurul țării mele", „Pe șantiere", „Eroii", etc. ; „Raționament", „Ropot prin mine", „M-asemăn c-o toamnă", etc. ; „Cînd te-am privit", „Nu vreau", „Dincolo de infinit" ; „Asemeni unui vis", „Corzile", „Din viață" : „Univers", „Ce ești ?", „Realitate", etc. ; „Definiție", „Ultimul glas"; „Glasul culorii ce-a rodit", „Semnul de aur al sîngerătăților", „Liniștea de ape", etc. ; „Pe timpul înțelenit al literelor moarte", „Douăsprezece noaptea — Scrisoare de dragoste", etc. ; „Cînd m-am îndrăgostit", „Sînt pretutindeni", „Întinde mîna" ; „La timp și spațiu", „Profundă".

Geo Dumitrescu

N.B. Manuscrisele nu se înapoiază.

EU, cu părul la ochi

Iată-mă, cu degetele pe care le-aș vrea
mai lungi,
cu părul pe care l-aș vrea mai des,
cu vorbele pe care nu le-aș mai vrea,
pot fi comparat cu un fotoliu, cu o fereastră,
cu o piatră
din caldarîm. Pe urmă,
fotografiile mele pătate cu cerneală,
rupte pe la colțuri.
(calc strîmb în urma unei strofe,
distanța dintre noi se face tot mai aer,
am fugit de-acasă fără să vreau, am fugit
ca de o viziune a orașului; alerg strîmb
în urma
unui fulger, cu mîna pe declanșatorul
blitz-ului.)

Iată-mă, cu toate hîrtiile și cu toate
aprobările în buzunar,
cu ștampila divină pe umăr, un vaccin în plus
nu contează,
cu spincile pe alt umăr ca niște patine
de pămînt,
în picioarele goale precum marile vedete
de la Holywood,
cu urechile scrobite pentru concertul
de la Ateneu
(oja ciobită a sufletului meu)

Dați-mi voie doar să-mi clupesc mai departe
ghitara de fund ca pe-o tîrîie cu veleități
de octită...
Bătrîna mea ghitară pe care mi-o leg la ochi
în fața oricărui pluton de execuție!

ANDREI DORIN

Oglinzi

E ca și cum ai încerca
să te uiți spre tine
așezat între două oglinzi
fiecare imagine a ta
cu un cuțit în mînă
ar încerca să o ucidă
pe cealaltă
în ordinea depărtării
pînă cînd tu însuți
cel din afara oglinzilor
ar trebui să fii una
tu însuți fiind
cel mai îndepărtat
de imaginile din oglinda
în care privești.

DAN NISTOR

Casa lui Barbu

Improvizație

Cînd îți s-a luat totul,
inclusiv șireturile poeziei,
poți totuși improviza o spînzurătoare,
cu un fir logic petrecut după gît
și noaptea
care îți se trage ușor
de sub tălpi.

GHEORGHE SMEOREANU

Fabulă

Dacă știți să zburați, zburați!
Veți fi mai aproape de Soare.
Veți fi liberi, stăpîni peste cer.
Dacă știți să zburați, zburați!

Zise vulturul privindu-și
puii flămînzi.

VALENTINA MARGA AGULESCU

Casa Tudor Viana
Linogravuri de Dragoș Morărescu

Ingrijiți-vă mîinile

Îngrijiți-vă mîinile,
Cu ele mulgeți
În ciuberele practicii,
Alba smîntînă...
Și femeile trebuiesc mîngîiate
Cu mîini delicate!

Iubiți-vă mîinile,
Pe tărîmul științei
Ele trudesc;
Păcatul ființei.

Adorați-vă mîinile,
Cu ele înălțați rugi
Și faceți soare de pleoape,
Mîna-i aproape.

Spălați-vă mîinile,
Obrazul să fie curat,
Neafectat,
Da patetic:
Sînge sintetic!

CONSTANTIN IORGULESCU

Tu care taci

Tu care taci, neabăutule,
și nu simți
anotimpul vibrînd sub geana luminii
și nu simți
tăcutele roze în avalanșe căzînd
și nu auzi
curgerea lină a Dunării
albastre punțe între mine și tine
ca o inoxabilă weme...
în inoptările tîrzii
doar coaja unghiilor tale o simt
lunecînd de sus în jos
intrarea în refugii domestice
ca o sălbatecă vietate cerînd
intrarea în refugii domestice
Tu care taci, neabăutule,
și nu auzi mersul planetelor oarbe
și nu simți drumurile cum se rostuiesc
și cum tălpile de departe vin
se întorc
se împreună
și de pămînt se fîpesc...

RUXANDRA ȘTEFAN

Despre tracomanie și tracofobie

Urmare din pag. a 3-a

limpede, că, pe vremea lui Traian și mai tîrziu, ele nu îngăduiau colonizarea cu „italici", cu „romani" și, prin urmare, **„se pare că prea puțini coloniști au venit din Italia".**

Problemele sînt, iată, mult mai complicate decît par la o primă vedere și ele trebuie lămurite în liniște și fără sentimentalisme tracosau latino-file sau -fobe. Lingviștii sînt înclinați să accentueze participarea „latină", mulți istorici o privesc mai nuanțat. I.I. Russu care atacă problema cu dublă competență crede însă că **„baza etnică a romanismului Daciei e formează nu «coloniștii» (ghilimelele lui Russu n.m.) ori veteranii, ci populația rustică indigenă" (Etnogeneza românilor,** București, 1981, p. 192).

d. De dilettantism ține și afirmația categorică a lui Z. Ornea (p. 381) după care disocierea între [illegible] se leagă de [illegible] Pârvan. [illegible] autorului [illegible] care presupunea în 1941 [illegible] Pârvan ar fi **„astăzi (adică ATUNCI n.m.) în curs de revizuire"** (apud Ornea, p. 381). Aceste disocieri, așa cum va vedea toată lumea atunci cînd, foarte curînd, **GETICA** ne va sta iar la îndemînă, erau întemeiate pe interpretarea, nu chiar atît de hazardată, a unor surse istorice și arheologice. Că în 1941 ele puteau fi văzute, în raport de alte considerente, ca **„în curs de revizuire"** este cu totul posibil și este altceva. Astăzi, înțeleg în 1982, opinia că geto-dacii, daco-moesienii etc. trebuie **„dissociați"** de traci este împărtășită de către mai toți cercetătorii problemei și, în cazul că vrem să rămînem cu orice preț în domeniul **„misticismului"**, **„disocierea"** lui Pârvan poate fi socotită ca una din genialele lui intuiții (și îl asigur pe Z. Ornea că a avut mai multe).

G. Ivănescu (Th. Simenschy și —, **Gramatica comparată a limbilor indo-europene**, București, 1981, p. 155) subliniază că **„părerea care domnește în știință PÎNĂ PE LA MIJLOCUL SECOLULUI NOSTRU"** (PÎNĂ ÎN 1957, precizează A. Vraciu n.m.) **vedea în tracodaci o populație unitară ca limbă"** și, cu referire la Georgiev, fără a socoti că este vorba de limbi diferite, face și el o **„disociere"**. Se poate consulta cu tot folosul și **Tratatul de istoria limbii române**, II, p. 318, unde de altfel se vorbește tot timpul de **„daco-moesiană"** : „Progresul făcut de cercetarea limbilor antice din Balcani duce însă la concluzia că în Antichitate nu a existat o unitate lingvistică în nordul Balcanilor și nici măcar o mare apropiere între limbile din această regiune" (în notă se face trimitere la H. Krahe, A. Mayer, I. I. Russu, D. Decev, V. Georgiev, care au opinii diferite, au tratat problema).

Voi mai cita doar următoarele cîteva rînduri din A. Vraciu (**Limba daco-geților**, Timișoara, 1980, p. 69) cea mai modernă (și cuprinzătoare) încercare de încadrare a problemei în orizont indo-european : **„Vom spune... în prealabil că nimeni, indiferent de specialitate (istoric, arheolog, lingvist) nu poate trece peste una din precizările, DE EXCEPȚIONALĂ VALOARE ȘTIINȚIFICĂ, a lui V. Pârvan, care sublinia fără nici un echivoc.** (Getica, p. 657) : „...asupra culturii geților s-a făcut încă de la Roesler și Tomaschek greșeala fundamentală de a se scrie «Geții fiind traci, tot ce nu este atestat de izvoare pentru geți, dar este pentru traci sudici, trebuie atribuit — pe cale reconstructivă — și geților». Dar acest lucru este inadmisibil. Geții au rămas un popor indo-european de mentalitate nordică, în vreme ce tracii s-au amestecat, ca și grecii și italicii, cu rasa mediteraneană și au dat naștere unei culturi amestecate, în care multe elemente în special religioase și sociale sînt sudice, iar nu nordice. Am restabilit deci în cercetarea noastră punctul de vedere critic **CĂUTÎND CHIAR A ACCENTUA** (s.m.), ceea ce era specific getic față de cultura tracilor din sud și în general a neamurilor înconjurătoare". Este exact citatul incriminat, exact cel care stabilește **„disocierea hazardată"** peste care Z. Ornea poate trece, el nefiind nici istoric, nici arheolog și nici lingvist.

Tot ca o formidabilă ironie a lucrurilor vreau să-i spun lui Z . Ornea că ideea unității trace, la care se pare că ține foarte mult, este împărtășită de I. C. Drăgan și să-i întreb ce s-ar întîmpla dacă, pornind de la această coincidență, i-aș aplica sirguincios, conform matodelor lui, toate consecințele ce decurg din model ? Cum ar privi I.C. Drăgan lucrurile nu mă întreb și nici nu îmi doresc un răspuns.

5. AȘA-ZISUL ROL NEFAST AL LUI VASILE PÂRVAN ÎN TOATĂ CHESTIUNEA

Z. Ornea crede deci că Pârvan este **„mistic"** și, fără îndoială, adept al **„tradiționalismului"**, în sensul pe care îl dă el conceptului. Într-adevăr, cum altfel am putea înțelege **„contemplarea"** lui **„cu mefiență"** de către **„antitradiționaliști"** și aluzia la Getica lui ca la un merit științific al **„exponenților tradiționalismului"**. Z. Ornea nu face nici o altă rezervă față de concluziile ce ar putea decurge din aplicarea modelului său, în afară de aceea că Pârvan nu a fost un adept al **„ortodoxismului"**, deși a ținut un cura care **„i s-a părut lui Crainic, dar nu numai lui"** (adică, înțeleg eu, și lui Z. Ornea) **„destul de contuz"** (p. 284).

„Mistic", ba încă **„exponent al tradiționalismului"** sînt suficiente argumente în contextul cărții pentru ca rolul lui nefast în epocă să ne fie limpede. Dar pentru a nu avea nici un dubiu, ridiculizînd-se împotriva **„eseiștiei delirante"** a lui Dan Botta, împotriva **„acestui delir cu deosebire periculos"**, și solicitînd faptul că Blaga se **„pronunță răspicat"** contra lui, Ornea subliniază că aceasta o **„face NU referindu-se NUMAI LA EPIGONI, ci urcă pînă la FONDATOR, ADICĂ LA VASILE PÂRVAN"** (p. 383 s.m.) Întrucît **„epigonii"** lui Pârvan sînt mai mult oameni, Pârvan este fondatorul (ideologic, spiritual — cel puțin —, și fără de voie — eventual și în cel mai bun caz) curentului în care aparțin Crainic, Nae Ionescu, Dragnea și Dan Botta care îl s-a alăturat. Că în epocă s-a vorbit așa (sau și așa) se mai poate discuta. Dar este legitim științificește să se verbească și să se gîndească așa astăzi ?

Răspunsul de principiu este hotărît : da ! „Folclorul științific" naște și dă interdicție de a vorbi tare lîngă marile morminte, interdicție cu totul nerespectabilă întrucît tradice în partate apetența spiritelor comune de a face din cimitire o bursă a bîrfei mărunte. Istoricul trebuie să vorbească tare. Nu i se poate interzice o opinie, nu i se poate interzice nici cea mai subiectivă opinie. El nu este parzic de momente și nici comisionarul acelui grozavi perpetuu, recunoscătorul de toldeauna, de ce pangicile de mătase sau hîrtie ale coroanelor oficiale.

Legitimarea acestui drept este însă aceea, de neînțeles pentru aceia ce s-a practicat-o, pe care o închipune trudnica aplecare pe faptele, ne fiecare, pentru a smulge un sens Bucătăria. Înainte de a subsuma semnele lor corelate unei înțelegeri superioare. Căci rostul inalt al muncii istoricului este de a scoate indivizi și epoci de sub sclavia conștiinței lor de sine și de a-i reda purificați conștiinței istorice. Numai această misiune îi dă dreptul de a vorbi tare lîngă marile morminte.

Nu mă interesează prin urmare opera de copist a lui Z. Ornea atunci cînd transcrie opiniile despre Pârvan ale lui Blaga, Crainic, sau Cioculescu și nici participarea lui afectivă la sbuciumul epocii pe care o pot deduce. Sursele îmi sînt accesibile și mie și sînt în egală măsură capabil de participări afective la luptele de idei ale aitora. Mă interesează opinia istoricului. Este opinia lui Z. Ornea despre Pârvan părerea lui de istoric literar ? Și pe ce se întemeiază ea ? Singurul loc în care pot găsi temeiul acestei opinii sînt cîteva propoziții (p. 381) în care este vorba din nou despre obsedanta **„disociere"** dintre daco-geți și traci, **„diminuînd în importanță pe traci"**, **„infirmată astăzi"** (am văzut cum) **în lumina unor „adevăruri ignorate de Pârvan".**

„Aceleași puncte de vedere, continuă Z. Ornea, **le-a dezvoltat. CAM ÎN ACEEAȘI VREME CÎND PREPARA** (sic) **Getica, în prelegeri universitare SAU în CONFERINȚELE ADUNATE APOI ÎN IDEI ȘI FORME ISTORICE. Monismul religios al geților, atît de sacral omagiat în opoziție cu politeismul tracic, era menit să demonstreze predispoziția ancestrală a strămoșilor pentru monismul creștin"** (s.m.).

Lacunele de informație ale lui Z. Ornea sînt, de data asta în domeniul său, enorme și istoricul nu își cunoaște materia. Nu știu la ce „prelegeri universitare" se referă Z. Ornea, dar **IDEI ȘI FORME ISTORICE. PATRU LECȚII INAUGURALE** au apărut în 1928, atunci cînd Pârvan nici nu se gîndea la Getica, iar de „prepararea" ei nici vorbă nu putea fi. (Apărută în 1928, Getica se resimte de **„relativa grabă"** în care a fost scrisă **„în mai puțin de patru ani"** spune **Radu Vulpe.** Notă biografică în V. Pârvan, **Dacia**, București, 1967). Iar Pârvan însuși, în prefața cărții, datată 1926, ne spune de ce nu se putea gîndi la Getica în 1926 : **„ACUM TREI ANI, CÎND AM FORNIT CERCETAREA PE TEREN PRIVITOARE LA PROTO-ISTORIA DACO-GETICĂ, ne exista, deci, în mîi o limbă, nici o carte utilizabilă de informație și orientare generală științifică asupra subiectului"** (p. 2). Pînă la Getica preocupările științifice ale lui Pârvan se concentraseră în aria strictei sale specialități, a „antichităților clasice", cum se spunea pe atunci.

Cele patru **„campeziții oratorice"** cum le numește Călinescu (p. 663), dintre care ultima subintitulată chiar de Pârvan **„dialog platonic"** nu au, bunînțeles, nimic a face cu problemele aduse în discuție de Z. Ornea. Ele structurează o **„seriosă filozofie a istoriei și a culturii"** (Călinescu, p. 663, tot acolo rezervele, justificate cred, față de încercarea **„confuză și pretențioasă"** de a defini **„stilul"**), dar fără nici o legătură cu faimoasa disociere și cu toate celelalte.

Prin urmare, vreau să știu de la Z. Ornea anume : unde (înțeleg : **la ce pagină din Idei și forme istorice**) vorbește Pârvan despre monismul religios al geților ? ; unde (înțeleg : **locul exact din aceeași lucrare**) **„omagiază sacral"** monismul getic **„în opoziție cu politeismul tracic"** ? ; unde sînt toate acestea menite să demonstreze predispoziția românească pentru creștinism ?

Concepția filozofică a lui Pârvan ține de un idealism raționalist (Călinescu, senin față de patimile epocii, explica exența **„misticismului"** lui Pârvan, care pornea de la **„mintuirea de moarte"** înțeleasă deloc religios, ca o noțiune etică, mai mult decît filozofică).

Z. Ornea nu l-a citit pe Pârvan (așa cum o dovedesc și alte lucruri ce urmează) și nu ar fi trebuit, științificește vorbind, să-și ia dreptul de a vorbi tare (în scris) despre el ; era bine să rămînă la telefonul fără fir al bîrfei șoptite pe lîngă morminte care, iată, de peste o jumătate de secol, continuă în legătură cu **„severul Brand"**, neînțelesul **„filosof-mit"** (Călinescu).

Se iscălea Z. S.

Urmare din pag. 1

[illegible] ar fi mai bine. Aceste [illegible] sînt [illegible] de vedere se [illegible] verbal total. Din [illegible]

(Praf mă face [illegible] cu dezinvoltura cu care [illegible] și pînă la urmă, mă las convins).

— Cînd îți convine ? E [illegible].

— Mi-e absolut indiferent. Unele cazuri merite îți stat. La orice oră din zi sau noapte, deschisă. Sînt [illegible] la ei [illegible]. Pentru [illegible] care [illegible]...

— Ar fi bine [illegible] ?

— Bineînțeles ! [illegible] acuzații [illegible] la tribunal, iar din perspectiva literaturii personal, acesta și lui este grozpice. E ziua în care imaginația mea și lo-gicul aferent se află în punctul cel mai de sus al potențialului meu poetico-temperamental. Deci, bănuiesc, [illegible] adresa și vine la [illegible] Pa, la [illegible] și la [illegible]. Pa, pa !

Închid, mă [illegible] cu familia și cu Fănuș Neagu este mă [illegible] ceva fi bine să mă [illegible] la ADAȘ [illegible] cel puțin, să-mi [illegible] un [illegible] [illegible]...

[illegible] mai [illegible] la adresa [illegible], mă [illegible] în fața porții care [illegible] o mică grădiță cu [illegible] de flori și observ cu [illegible] dincolo de gard, trei [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] și [illegible] grea de explicat.

(Continuare în numărul viitor)

● **IN CADRUL** unui program consacrat [illegible] din [illegible] Europei, postul Radio de radio III a difuzat o antologie [illegible] populare și [illegible] din Basarabia. Textele [illegible] de diferiți autori și note explicative au fost [illegible] [illegible] de o mă autorizată arhivistă din țara noastră. Cu [illegible] prilej, au fost transmise [illegible] [illegible], balade, și cîntece populare din diverse regiuni ale țării noastre, precum și melodii [illegible] de muzicii noștri. O prezentare a muzicii contemporane [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] la [illegible] [illegible] a participat Asociația [illegible] din Italia — Romania, prezentînd [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] din [illegible].

● **IN STATELE UNITE** a fost [illegible] o [illegible] [illegible] [illegible]

Marele zid chinezesc

TINERI POEŢI CHINEZI

SHU TING

Totul

Nu toţi copacii inalţi
Sint frinţi de furtună
Nu toate seminţele
Rămin sterpe
Nu toate simţămintele curate
Dispar in deşertul inimii omeneşti
Şi nu toate visurile
Au aripile innodate

Nu, nu totul
Se termină aşa cum ai prezis
Nu toate flăcările ard singure
Fără a aprinde altele
Nu toate stelele aduc noaptea
Fără să prezică zorii
Şi nu toate cintecele
Mingile urechile
Fără să pătrundă in inimi

Nu, nu totul se termină
Se termină aşa cum ai prezis
Nu toate chemările rămin fără răspuns
Nu tot ce se pierde
E de negăsit
Nu toate
Abuzurile duc la distrugere
Nu toate distrugerile
Cad peste cei slabi
Nu toate sufletele
Pot fi călcate in picioare
Şi făcute ţarină
Nu orice final
E brăzdat cu lacrimi şi singe

Prezentul ţine in el viitorul
Cum viitorul se trage din trecut
Speră
Luptă pentru ideal
Pune-ţi umerii la încercare

XIAO LING

Înserare

Noaptea-i fără un cuvînt şi fără de suflare
Luna s-a lăsat în jos, alene.

Privirea îmi inalţ pină la cer —
Sumedenie de stele număr.

Cine a marcat pirîu de floare
Care liniştit spre noi se cerne ?

Eu aştept tăcut ; sublim mister —
Evantaiul scurt rotesc din umăr.

CHEN SHOUZHONG

Speriata pasăre

Muntele searbăd, pustiu
Pustie noapte cu lună.
O pasărea de munte
Inscrie o lungă, ruptă linie
Pe cerul de argint
Dar imediat se adună
Şi singură ramura tremură uşor.

YIN PU

Apa de primăvară

Apă de primăvară
Dacă aş fi
Sub pojghiţa de gheaţă
Aş şopti un descintec
Să sporesc lumina
Şi apăsarea să o uşurez

Şi intr-o zi
Aş străpunge stratul de gheaţă
Şi aş zări
Miţişorii salciei
Florile de piersic
Bătind in roşu

Cind să fie oare ?
Ştiu eu
Poate
Miine sau poimîine
In zori

BAO GUOGANG

Umbra intoarsă

Pentru ce eşti tristă şi eşti pală
Şi oftezi după pierduta vreme ?
Praf prea mult te-a poleit pesemne
Numai valul limpede te spală ?

Pentru ce te tulburi şi te frîngi
Tu erai atît de fermă, dreaptă.
Boarea cea înaltă, lina apă
Ţi-au mutat imaginea. Şi plîngi...

YANGX XIANYAO

Furtuna

O necumpătată
Lipsită de margini
Încăpăţînată străpîngere
A adus pînă la piele vîntul
Şi a-averzît umbrela
Viaţă a dat pietrei
De pe marginea drumului

YU YAOJIANG

Efemera floare

Nu mă iubi
Îmi spui
Eu n-am viitor

Mă uit
Cum ţii ochii închişi
Şi mă cuprinde tristeţea

Înţeleg
Prezent nu ai, Prezent

În româneşte de
Constantin Lupeanu

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

DIN CULISELE CELUI DE-AL III-LEA REICH (II)

Cînd demonologia se transformă în vodevil

Telefonul a sunat în ziua de 13 aprilie 1942, la ora 17 şi 25 de minute, dar nu la Cancelaria Reichului, ci la Departamentul F.B.I. (Federal Bureau of Investigation) din New York. Ofiţerul de servici la aparatul conectat cu centrala telefonică pentru apeluri din partea publicului a primit o sesizare ce i s-a părut năstruşnică. Cineva, care spunea că locuieşte în luxosul hotel „Waldorf Astoria", i-a declarat, nici mai mult nici mai puţin, că ar fi diversionist german, debarcat în ajun în Statele Unite, în cadrul „operaţiunii Pretorius", cu misiunea de a arunca în aer... New York-ul. „Şi, mă rog, cum o să faceţi asta ?" — l-a întrebat ofiţerul rîzind mucalit. „Obiectivele noastre sînt : Empire State Building, podul Brooklyn, bursa de valori din Wall Street, metroul şi cîţiva zgîrie-nori. Mă numesc Georg Johannes Dasch şi vă aştept la hotel. Vreau să mă predau şi să divulg întreaga misiune..."

În registrul de sesizări al F.B.I.-ului, ofiţerul a scris negru pe alb : „13 aprilie 1942, ora 17.25 — telefon de la un psihopat".

După toate pregătirile „operaţiunea Pretorius" n-avea de ce să nu meargă „ca la carte". Se ocupase de ele chiar generalul Erwin Lahousen, în persoană, şeful Secţiei a II-a a Abwehr-ului, specializată în acţiuni de diversiune şi sabotaj pe scară mare, şi, din umbră, aranjînd cum nu se putea mai bine „regia de culise", îşi adusese contribuţia şi Departamentul al VI-lea al Siguranţei Reichului condusă de Himmler. Or, este ştiut că n-a fost „dragoste" mai înfocată între ciracii lui Hitler, ca între căpeteniile care conduceau Abwehr-ul şi Siguranţa fascistă. De altfel, intoleranţa şi animozităţile între membrii camarilei hitleriste constituiau climatul secret de „colaborare" în sînul echipei conducătoare de sub ordinele Fuhrerului. Goering îl detesta pe Ribbentrop, acesta îl dispreţuia pe Canaris ; toţi trei erau urîţi de moarte de Himmler care, la rîndul lui, se bucura de adversitatea pe cît de ascunsă pe atît de vehementă a lui Goebbels. Bormann, ajuns, după fuga lui Rudolf Hess în Anglia, secretarul lui Hitler, tăinuia aceeaşi ură faţă de Goering, Himmler şi Goebbels, dar nu se poate spune că cel ce trăgea sforile la Cancelaria Reichului nu se bucura de un înverşunat dispreţ din partea adversarilor săi.

Principiul „divide et regnes" (dezbină şi stăpîneşte) era aplicat de Hitler la toate nivelele, indiferent de domeniu : politic, militar, economic, administrativ. El însuşi, supremul, „incontestabilul" conducător, cel căruia i se aduceau delirante osanale de un cor de ciraci ce nu cînta la unison decît atunci cînd trebuia să se întreacă în arta adulării, concentra atîta dispreţ şi ură ascunsă din partea majorităţii scandatorilor de lozinci ritmate şi rimate încît, în ciuda jurămintelor de credinţă obligatorii pentru toată suflarea nu i se dorea decît o moarte cît mai rapidă şi mai năprasnică. Dar „somnambulul" părea ocrotit de toate crucile negre, rostogolitoare din cerul Hiperboreii. La festivitatea unei aniversări a putch-ului de la München, Hitler a anunţat că va rosti un discurs de două ceasuri dar, după numai cincisprezece minute de cînd a luat cuvîntul, a părăsit tribuna declarînd solemnitatea închisă. Cinci minute mai tîrziu, o explozie a făcut praf şi pulbere tribuna de la care

Continuare în pag. a 7-a

NOTE DE DRUM DIN R. P. D. Coreeană

Rînduri pentru Panmunjon

Două date care nu necesită comentarii : în R.P.D. Coreeană întreaga producţie a anului 1946, primul an de existenţă independentă, se realizează în prezent în mai puţin de două zile ; în primele trei luni din acest an producţia industrială a ţării a fost cu 20 la sută mai mare decît în perioada corespunzătoare a anului trecut. Dar nu despre aceste succese ale harnicului popor al Coreei socialiste vrem să scriem. Rîndurile de faţă sînt despre Panmunjon *), acel punct fierbinte din istoria multimilenară a Coreei, care face mereu vie măreaţa idee a unificării paşnice a patriei, pe baza propunerilor constructive formulate de tovarăşul Kim Ir Sen, idei pe care poporul nostru le susţine neabătut.

Panmunjon.

Numele său este cunoscut pe toate meridianele, fără să aibă nici cele mai mici pretenţii veleitare de metropolă.

Panmunjon nu este nici oraş şi nici măcar sat. Este, pur şi simplu, un nume. Un nume răscolitor. O îngemănare de simboluri între care cel al unităţii arde ca o făclie sacră. Dacă vrei să-i spui oraş sau sat vei avea imaginea celui mai straniu oraş sau sat din cîte pot exista în lume. „Casele" sînt barăci, ridicate în grabă pentru a adăposti delegaţiile participante la tratative în anii fierbinţi ai războiului. De atunci au rămas aşa. Semn al provizoratului. „Uliţele" largi, spaţioase, încărcate cu stînci şi şanţuri adînci, cu şine de cale ferată legate mănunchi şi încremenite în pămînt, urmează firul zonei de demarcaţie pe o lăţime de doi kilometri. Iar „portul" locuitorilor are culoarea hainelor străjerilor de la fruntariile ţării.

Panmunjon este un vis, un coşmar, înfipt ca o obsesie în inima unui popor. Este clipa cea mai neagră din istoria poporului coreean.

Panmunjon este durerea unei naţiuni izbite de o soartă cumplită.

Panmunjon este speranţă.

Drumul de la Kesong la Panmunjon măsoară circa zece kilometri. Dimineaţa, la ora nouă, plecăm din faţa hotelului. Un ofiţer tînăr, cu faţa arsă de soare, ne salută milităreşte şi ne înmînează banderole verzi, semn distinctiv pentru delegaţii străine. Şoferul primeşte dispoziţia să scoată sau să acopere numărul de la maşină. Este plină zi şi se circulă cu farurile aprinse. Regulile de comportare în zonă sînt militare şi trebuie respectate. Ofiţerul se aşază în faţă, lîngă şofer.

Pornim la drum.

Oraşul Kesong pare ca o uriaşă navă în marea aurie de orez. De o parte şi de alta a şoselei înguste aceleaşi cîmpuri nesfîrşite de orez copt. Ţăranii îşi văd liniştiţi de treabă, ca şi cum ar lucra în grădina casei lor. Ofiţerul vorbeşte întruna, înşirînd, una după alta informaţii dintre cele mai diverse. Toate interesante... Nici un cuvînt despre război, nici un cuvînt despre rana de la Panmunjon.

Aici este patria „jenşen"-ului, „planta vieţii". Nimeni nu pare mai fericit decît cultivatorul de „jenşen". Sînt familii întregi care din tată în fiu se ştiu cultivatori de „jenşen". Pentru ei, ceaiul de „jenşen" este cel mai bun vin din lume. Licoarea obţinută din rădăcina teribilei plante, asemănătoare cu pătrunjelul de la noi, înviorează şi vindecă în acelaşi timp. O cană cu ceai de „jenşen" este mai tonifiantă decît cinci ceşti de cafea, fără să aibă nici un efect dăunător asupra organismului. În împărăţia „plantei vieţii" să ai copii mici la şaptezeci de ani nu mai surprinde pe nimeni.

O barieră. Oprim. Sîntem legitimaţi de soldaţi ai armatei populare coreene.

Simţim dogoarea Panmunjonului. Bariera se ridică şi intrăm într-un cîmp sinistru care întunecă chipul dimineţilor liniştite. Este zona neutră de doi kilometri faţă de linia imaginară a paralelei de 38, mutată de la Kesong la Panmunjon. Stînci prăvălite de pe piscurile munţilor din apropiere sînt risipite la întîmplare, pe un cîmp în care se mai pot vedea rănile lăsate de bombe. Aici s-a întins linia devastatoare a frontului între 25 iunie 1950, data primei agresiuni, şi 27 iulie 1953, cînd a fost semnat armistiţiul de la Panmunjon. Maşina înaintează prin acest cîmp trist.

Din loc în loc, berze întîrziate ca o aventură în toamnă colorează peisajul cu speranţă.

Oprim din nou. Este o grădină cu caişi şi meri, cu brazi şi pini. Şi cîteva straturi cu flori. O ciocîrlie sparge tăcerea apăsătoare, ţîşnind spre cerul senin. Abia acum observ seninul tulburător al cerului de la Panmunjon. Sîntem invitaţi să vizităm muzeul amenajat în barăcile martore ale tratativelor de armistiţiu.

În faţa unei imagini poposim mai mult. Reprezintă o amplă demonstraţie desfăşurată în Capitala României împotriva agresiunii asupra Coreei democrate şi un extras din declaraţia guvernului român. Alături, un extras din mesajul adresat în 1979 de tovarăşul Nicolae Ceauşescu tovarăşului Kim Ir Sen, în semn de apreciere a noilor propuneri nord-coreene pentru unificarea paşnică a patriei.

Alte şi alte secvenţe din timpul războiului şi din anii de după război. Cifrele înscrise în acest muzeu sînt de dimensiuni mult prea modeste faţă de ceea ce semnifică. În cei trei ani de război purtat în Coreea, armata americană a cheltuit peste 20 miliarde de dolari şi a folosit 75 milioane tone de materiale de război.

Stupid demers ! În numele cărui crez, al cărui ideal ? Toate pentru ca pînă la urmă agresorul să-şi plece capul înfrînt şi umilit. Cumplită competiţie a morţii ! Pentru a cîta oară istoria se încăpăţînează să demonstreze : nici un popor, cît ar fi el de mic, hotărît să-şi apere demnitatea nu poate fi îngenunchiat. Iar poporul Coreei democrate a făcut dovada unui admirabil eroism colectiv pentru apărarea demnităţii, a fiinţei sale naţionale.

Punctul fatal, dincolo de care nu putem trece. Este linia de despărţire dintre Nord şi Sud. Din nou cîteva barăci. Şi cîteva clădiri, cîteva terase folosite drept puncte de observaţie. Soldaţii şi ofiţerii armatei populare coreene poartă banderole galbene. Soldaţii americani, uniforme kaki, cu inscripţia „M.P." : „Military Police". Cîţiva turişti şi cîţiva ziarişti. În apropiere, sîrmă ghimpată, linii de demarcaţie. Liniştea devine parcă mai apăsătoare. Nu ştii ce să crezi. Este liniştea momentului de reculegere în faţa odioasei crime — despicarea trupului ţării — sau liniştea dinaintea furtunii.

Lumea vorbeşte în şoaptă sau nu vorbeşte deloc. Priveşte, memorează şi rememorează. Din partea cealaltă sîntem urmăriţi prin binoclu. Un militar american ne fotografiază, un altul filmează. Au atîrnate de gît pistoale automate. Unul, mai zelos, ţine mîna pe trăgaci. Drumul între viaţă şi moarte este atît de aproape aici la Panmunjon !

Intrăm într-o baracă albastră. Lîngă uşă stau neclintiţi patru ostaşi ai armatei populare coreene. Nu poartă nici o armă. Este o gardă paşnică, asigurată de oameni în uniformă militară. O replică plină de semnificaţii dată soldatului de vis-à-vis, venetic rătăcit la Panmunjon în jalnica postură de paznic. De ce nu plecaţi acasă, naivi apărători ai „libertăţii". În ţara care v-a născut, lîngă soţiile şi lîngă copiii voştri, lîngă mamele şi lîngă prietenii voştri ? De ce vă omorîţi zilele şi demnitatea sub arşiţa paralelei ucigaşe ?

În baracă, pluteşte o tăcere grea, de plumb. Este locul unde se întruneşte, din cînd în cînd, comisia de armistiţiu. La mijloc, o masă întinsă pe toată lăţimea barăcii. De-a lungul mesei învelite în pluş verde, un şnur alb trasează linia de demarcaţie între Nord şi Sud.

Privesc firul alb şi îl simt lama veninoasă ce taie cu cruzime trupul Coreei.

De zece minute de cînd stăm în baraca fierbinte doi soldaţi cu însemnele „M.P." ne fotografiază încontinuu, de la un metru, potrivindu-şi, din cînd în cînd, pistolul automat.

Din nou afară. Soarele amiezii de toamnă îşi trimite razele blînde peste cîmpul amărît şi chinuit de la Panmunjon. Baraca albastră pe care abia am părăsit-o, parcă şi-a împrumutat culoarea optimistă din seninul cerului. Un cîrd de păsări călătoare se roteşte, în zbor de rămas bun, peste dealurile sterpe de la Panmunjon. Sînt singurele libere să zboare fără teamă dintr-o parte în alta a Coreei. Dar oamenii ? Greu, dacă nu chiar imposibil.

De pe o movilă de pămînt avem deschisă o perspectivă asupra zonei. În vizorul binoclului îmi apare o construcţie bizară. Este un zid. Da un zid enorm. Tînărul ofiţer îmi explică. Acel zid vrea să rupă cît mai sigur cele două părţi ale Coreei. Un zid imens, construit de la ţărmurile Mării de Est la ţărmurile Mării de Vest. Adică, de-a latul ţării, pe o lungime de 240 kilometri.

Un constructor a calculat că în medie la fiecare zece metri de zid s-au consumat tot atîtea

Kjodmsdha Tsang Son (Coreea) : „Peisaj pe malul unei ape"

materiale cîte ar fi fost suficiente pentru construirea unui apartament cu două camere, hol şi bucătărie. Calculez mai departe şi mă îngrozesc ce dimensiuni poate atinge absurdul. Pe întreaga lungime a zidului s-au înmormîntat peste 24 000 de apartamente ! Dar ce mai contează aceasta pentru o ţară — Coreea de Sud — în care asigurarea unei locuinţe pentru fiecare familie nu este nici măcar un vis. Zidul nu este deloc unul paşnic, defensiv, cum atît de zgomotos declarau autorităţile sud-coreene. Din sută în sută de metri zidul are cazemate din beton pentru piese de artilerie grea şi aruncătoare de mine, iar din loc în loc, nişe uriaşe late de patru-cinci metri, pentru a permite trecerea carelor blindate şi de asalt.

Oamenii au nevoie de poduri şi porţi larg deschise, nu de bariere şi ziduri de gheaţă. Va rămîne în istorie acest zid negru dovada celei mai odioase tentative de a ucide o ţară, un popor paşnic.

Oamenii normali de pe acest pămînt construiesc ziduri pentru a înălţa o casă, o şcoală, un spital, o fabrică. Pentru ce credeţi că a fost construit acest zid din piatră în inima Coreei ? Pentru a opri infiltrarea ideilor comuniste din Nord în Sud !

...Mai privesc o dată dansul lin al păsărilor călătoare, care se pregătesc de drumul lor lung spre sud. Deocamdată pot zbura nestingherite. Dar dacă în mintea unui obsedat se va naşte ideea supraînălţării zidului pînă deasupra aripilor ?

Viorel Sălăgean

*) Din volumul de reportaje „Bună dimineaţa, Terra !", în pregătire la Editura Sport-Turism.

REPERE

„Dicţiunea ideilor"

O carte discutată cu multă căldură a publicat de curînd Mircea Martin. Critic cu ţinută inconfundabilă, autor pertinent şi riguros, avansîndu-şi concluziile cu o mare prudenţă, el încearcă în **Dicţiunea ideilor** un fel de profesiune de credinţă, expusă tranşant abia în eseul final al cărţii. Nu ne vom opri, desigur, asupra ideilor lui Mircea Martin în ceea ce priveşte critica literară în general, mărginindu-ne doar la unele din consideraţiile referitoare la scriitorii străini, ceea ce face obiectul rubricii de faţă. Cu toate acestea, acceptarea grăbită a unor atribute convenţionale, cum ar fi aceea referitor la un „hiperinteligent" Camil Petrescu sau altele de acest fel este oarecum surprinzătoare pentru un gînditor reticent cum putem bănui că este Mircea Martin. Chiar titlul cărţii „Dicţiunea ideilor", asociază la urma urmei două cuvinte din registre deosebite, dicţiunea avînd în vedere articularea în sens „material" a sunetelor, de pildă, iar ideea se referă la un plan abstract ce priveşte mai ales coeziunea, rigoarea, capacitatea de sinteză şi pregnanţa unor realităţi de alt ordin. De aceea, cu toată aparenţa atrăgătoare a formulei, ea ni se pare neferictă şi mărturiseşte doar preferinţa criticului pentru **acurateţe**, pentru linia rafinată şi distincţia unei argumentaţii în domeniul intelectual. Mici inadvertenţe de acest tip putem regăsi şi în alte compartimente ale cărţii. Mircea Martin foloseşte curent termenul de „spiritualitate" pentru cultură sau, în general, pentru domeniul intelectual. Probabil că avem de-a face cu un transfer al unor accepţiuni din franceză sau germană, nevoind a presupune că un critic cu o „partitură" atît de elaborată s-ar fi putut lăsa contaminat de sensul adăugat cuvîntului spiritualitate în articolele unor publicişti abuzivi. În ceea ce priveşte sfera acestui cuvînt, trimitem la eseul publicat de Mircea Vulcănescu în 1934 în **Criterion**, unde stabilea alte accepţii „codificate" în limba noastră şi în discuţiile intelectuale pentru „spiritualitate". Revenind la obiectul discuţiei noastre, vom nota predilecţia lui Mircea Martin pentru autori ce au ilustrat demonstraţia intelectuală în domeniul artistic, pentru artiştii şi criticii ce au transformat pasiunea „ideologică" în sursă a creaţiei durabile. Remarcabil, în acest sens, este eseul consacrat lui Gaetan Picon, punctul cel mai de sus pe care l-a atins capacitatea sa de disociere, modul pacient şi strălucit de a urmări dialectica critică a autorului francez. Dar eseul cel mai semnificativ pentru „dicţiunea" lui Mircea Martin este cel consacrat lui Valéry. Urmărind sinuozităţile gîndirii poetului francez, autorul nostru le acceptă prea uşor, transformîndu-le în antinomii, pe plan intelectual, pentru a construi, în acest fel, o demonstraţie ce-şi are sursa mai puţin în însăşi opera scriitorului francez, cît în voinţa sa de a-şi justifica ideile. Propunem discuţia pentru a lua în considerare mai ales o formulă de critică a autorilor străini care ni se pare de tot inoperantă la noi. Atunci cînd reproduce opinia lui T.S. Eliot, care spune : „Valéry era un om prea inteligent pentru a fi un filosof", s-ar fi cuvenit poate să menţioneze faptul că afirmaţia poetului englez este pur şi simplu o prostie, dacă nu îi căutăm sensuri paradoxale, valabile numai în contextul pe care îl vizează. De asemenea, atunci cînd îl citează pe însuşi Valéry : „Un sistem e operă de artă, sau nu este deloc", Mircea Martin acceptă prea uşor o asemenea concluzie, adăugînd : „Gîndirea ar urma să se supună unor reducţii şi unor adausuri vizînd armonia edificiului artistic pe cale de a fi construit. Rezultatele nu pot fi decît alienante, deformante". Ce ar urma ? Că un mare filozof ca Hegel, să spunem, sluieşte realitatea gîndirii sale de dragul unei articulări „frumoase" ? Să fim serioşi ! O asemenea prostie îşi putea permite Valéry să spună, pentru că era Valéry, şi nu interesează din punctul de vedere al adevărului pe care-l comunică, ci ca o mică cochetărie a poetului. Atunci cînd contemplăm însă realitatea spuselor unui autor, este bine oare să trecem peste doza de uşurătate pe care uneori ne-o înfăţişează ? Dincolo de contradicţiile care pot încă fascina pe unii, Valéry, este în primul rînd un autor care şi-a refuzat construcţia din frivolitate, din esteţism gratuit şi, astăzi, mai mult decît demult, Dicţiunea pe care o caută un critic cu adevărat inteligent cum este Mircea Martin, pentru scrisul căruia mărturisim o veche şi constantă preţuire, îl conduce la acceptarea unor atitudini de o inconsistenţă pe care rigoarea lui ar trebui s-o respingă categoric. La fel se întîmplă şi în analiza opiniilor lui Fundoianu, eseist strălucitor şi autor de formulări catastrofale, pentru care scuza estetizantă propusă de Mircea Martin este şi ea prea facilă. Iată, de pildă, ce spune Fundoianu, la un moment dat : „...Fenomenul curentului de poezie numit „minulescian" (singurul curent adînc de poezie, după cel al lui Eminescu, s.n.) nu e simplă desfacere de marfă proastă în colonii". Colonia era literatura română, desigur, iar fenomenul adînc era „singur" într-o perioadă care cunoştea şi poezia lui Blaga, şi a lui Arghezi, şi a lui Bacovia, şi a lui Barbu... Explicaţia atitudinii lui Fundoianu în privinţa literaturii noastre, este, orice am spune, ridicolă : „...fără să o mărturisească, Fundoianu speră ca o nouă şi veritabilă literatură română să se nască după (şi din) negaţia lui". Bine că nu s-a întîmplat aşa ! Ne place felul cum Mircea Martin îşi articulează ideile, eleganţa scriiturii sale, chiar presărată de mici inadvertenţe, am fi dorit însă o mai riguroasă şi decisă implicare în atitudinile pe care le vehiculează, o participare mai energică la eclozionarea adevărurilor pe care le propune şi pe care textul său le implică oricum.

Aurel-Dragoş Munteanu

● **COREGRAFUL** Cristopher Bruce este autorul unei montări celebrate în critica de specialitate. El a reunit două lucrări rezultate din colaborarea Brecht/Weill, **Managonny** şi **Requiem-ul berlinez**. Gordon Burn scrie în legătură cu acest spectacol: „Combinaţia dintre cîntec şi dans, precum şi intenţia de a face baletul relevant şi astăzi, iar nu numai un simplu exerciţiu nostalgic, creează o complexitate la care Bruce este foarte sensibil". Interesante sînt costumele Pameled Marra, inspirate din caricaturile „noului realism" german al anilor 1930.

SPORT

Urzici şi brînduşe

● În zorii zilei mele de naştere, buimac de somn ca un crap prins în vălătucul stăvilarului Străuleşti, am ieşit lăcrimînd să-mi conduc ultimul prieten mirosind a „molan ruj" şi coniac de Albania şi, după ce ăla m-a pupat de trei ori şi mi-a cerut bani de transport, am bătut o mătanie în dreptul gîlcinii de sub fereastră, am sorbit o gură de aer amestecat cu benzină îmbunătăţită şi-am dat să mă întorc în casă.

Era gata să zăvorăsc poarta cu drug de muţenie şi să afişez la vedere asigurarea ADAS împotriva gratulatorilor întîrziaţi cînd, din aburul parcului de vis-à-vis, a năvălit gîfîind un călugăr cu sutană de catarg putrezit ţinînd în braţe un miel alb ca o lebădă îngheţată şi-a zis : „La mulţi ani şi Aluneiu / şi să vă trăiască mielu' / cîştigat cu mult efort / chiar la loto-pronosport".

Purta între coarne o carte de vizită şi behăia stins melodii de împăcare. Era un miel isteţ ! L-am binecuvîntat pe popă, (avea la gît pitit şmechereşte un fluier în loc de cruce), i-am ordonat stînga-mprejur şi i-am arătat direcţia Vasile Conta. Dac-o ajunge, ce borş cu lobodă ofilită or fi sorbit alde Mandiba şi... restul lumii !

● Au înflorit caişii la şosea, aşa, de capul lor. Şi tremură de emoţie c-am intrat în luna lui April. Trei ţînci cu sfîrcul mucilor sticlind ca roua sub nări de catifea, s-au prins de mîini aşteptînd neclintiţi sub umbrela de păpădie a florilor sidefii. I-am întrebat ce fac ei acolo, vreo adunare de şoimi cu ridicare de mîini şi moralâ reciprocă de bună purtare, dar unul, isteţ ca portarul de la CNEFS, a zis : „Nene, aşteptăm să ningă caisul..."

● Îl anunţ pe această cale pe Mircea Micu : să nu-mi mai vîre bilete pe sub uşă cerînd milă şi încurajare pentru U.T.A. Pînă la proba contrarie îi ţin la dispoziţie un buchet de brînduşe căptuşite cu urzici neambalate. Să-l ia cu palmele goale şi să aleagă ce vrea. În prezenţa martorilor, fiindcă, altfel, e în stare să le aleagă cu penseta...

● Citez dintr-un comentariu fotbalistic cîteva fraze care m-au pus pe gînduri şi m-au melancolizat ca pe un setter sechestrat în baie : „**Mingea se îndreaptă direct spre spaţiul porţii dar depăşeşte cu mult barele laterale şi iese în afara terenului de joc urmînd să fie repusă de la colţul careului de cinci metri. Păcat ! Păcat ! Ah ! ce păcat...**" Aferim !

● Înainte de-a pleca din ţară pun pariu pe trei nasturi de brînză sau de caşcaval, contra unui carnet de cecuri la purtător, că în meciul amical cu vecinii noştri de peste Dunăre ne vom umple de briantină şi ne vom întoarce mirosind a odicolon de trandafiri. Tremură oraşul Ruse de spaima noastră şi am auzit că pe Lucescu l-ar fi declarat de pe acuma „cetăţean de onoare" !

Gornistul bacului de la Ostrov şi-a lustruit instrumentul gata să dea tonul osanalelor ce vor urma în năduşeli ecinclite de **suflători**. Dacă nu va fi aşa, să nu am parte în străinătăţuri nici măcar de-o ulcică de bere Tuborg...

● Tremur de indignare şi regret că timp de aproape una lună nu-mi voi putea clăti ochii în căpiala divizionarilor noştri alergînd cu ghiuleaua legată de gleznă. De ce desfătare voi avea parte în R.F.G. unde ăia joacă hipnotizaţi de patima fotbalului în cluburi care vînd şi cumpără jucători, pe faţă şi cu „bani albi" ? Vai de norocul meu ! Îmi vine să renunţ la biletul de avion cînd mă gîndesc la etapele „scăpate". Dar zic : nu vă lăsaţi băieţi, mă întorc eu, şi cît am să lipsesc îl aveţi pe Mandiba „profesorul", care ştie trei limbi şi scrie cu un creion chimic umezit între buze...

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"